

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

**ΣΧΟΛΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ
ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

ΤΟ «ΙΣΛΑΜΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ» ΩΣ ΑΠΕΙΛΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Πτυχιακή εργασία του Ραφαήλ Ρεκουνιώτη

Αθήνα, Ιούλιος 2017

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

**ΣΧΟΛΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ
ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

Γεώργιος Μαυρομμάτης (Επιβλέπων)

Λέκτορας

Απόστολος Παπαδόπουλος

Καθηγητής

Γεώργιος Κρητικός

Αναπληρωτής Καθηγητής

Ο Ραφαήλ-Γεώργιος Ρεκουνιώτης

δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- 1)** Είμαι ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της πρωτότυπης αυτής εργασίας και από όσο γνωρίζω η εργασία μου δε συκοφαντεί πρόσωπα, ούτε προσβάλει τα πνευματικά δικαιώματα τρίτων.

- 2)** Αποδέχομαι ότι η ΒΚΠ μπορεί, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενο της εργασίας μου, να τη διαθέσει σε ηλεκτρονική μορφή μέσα από τη ψηφιακή Βιβλιοθήκη της, να την αντιγράψει σε οποιοδήποτε μέσο ή/και σε οποιοδήποτε μορφότυπο καθώς και να κρατά περισσότερα από ένα αντίγραφα για λόγους συντήρησης και ασφάλειας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	6
ABSTRACT.....	7
Ευρετήριο πινάκων, διαγραμμάτων και χαρτών	8
Λίστα Συνοτομογραφιών.....	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1- Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΟΝ 21 ^Ο ΑΙΩΝΑ.....	11
1.1 Θεωρητική προσέγγιση στην έννοια της Ασφάλειας.....	11
1.2 Κύρια αίτια διατάραξης της Ασφάλειας	13
1.3 Διεθνείς οργανισμοί και ασφάλεια	17
1.4 Η τρομοκρατία και η θέση της στο νέο πλαίσιο ασφάλειας	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2- Ο ΙΣΛΑΜΙΚΟΣ ΦΟΝΤΑΜΕΝΤΑΛΙΣΜΟΣ	23
2.1 Βασικά στοιχεία ισλαμικής θρησκείας και ιστορίας	23
2.2 Η γένεση του Φονταμενταλισμού	26
2.3 Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός ως αίτιο διεθνούς ανασφάλειας.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3- Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ «ΙΣΛΑΜΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ»	35
3.1 Οι απαρχές.....	35
3.2 Το «Ισλαμικό Χαλιφάτο»	39
3.3 Παράγοντες που τροφοδότησαν την εξάπλωση του «Ισλαμικού Κράτους».....	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4- ΤΟ «ΙΣΛΑΜΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ» ΩΣ ΑΠΕΙΛΗ.....	42
4.1 Ασύμμετρη απειλή	42
4.2 Περιφερειακή απειλή.....	45
4.3 Παγκόσμια Απειλή	52
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	59
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	62
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α	66
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β.....	70

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή με θέμα *Το «Ισλαμικό Κράτος» ως απειλή για τη Διεθνή Ασφάλεια*, μού ζητήθηκε προς εκπόνηση από τον κ. Γεώργιο Μαυρομμάτη στα ευρύτερα πλαίσια του μαθήματος της *Γεωπολιτικής*. Η μελέτη έρχεται να αποδώσει μία –ομολογουμένως– δύσκολη πραγματικότητα για τα ελληνικά, τα ευρωπαϊκά και τα διεθνή τεκταινόμενα. Η ουσία της αναζήτησης και της επίλυσης αυτών των προβλημάτων, πιστεύω, ότι πρέπει να μελετηθεί από τα συμπεράσματα και τη μεθοδολογία της επιστήμης της *Γεωπολιτικής*, μιας επιστήμης που λοιδορήθηκε, κυνηγήθηκε και υποτιμήθηκε –ένεκα της «σχέσης» της με το Γ' Ράιχ– αλλά πάντα λαμβανόταν υπόψη για τα διεθνή θέματα, αφού μόνο αυτή παρείχε μια καθολική αντίληψη της πραγματικότητας, αναλύοντας και αναδεικνύοντας τους ουσιαστικούς συντελεστές των διεθνών συμβάντων.

Δράττοντας την παρούσα ευκαιρία, επιθυμώ να εκφράσω τη γνώμη ότι η *Γεωπολιτική*, έχουσα άμεση σχέση με τη Γεωγραφία, πρέπει διδάσκεται λεπτομερέστερα και πιο επισταμένως στους φοιτητές που θα ακολουθήσουν στο μέλλον, διότι οι διεθνείς ισορροπίες τείνουν προς αλλαγή, μετά από σχεδόν 60 χρόνια, και η Ελλάδα θα βρεθεί στην αρχή του μετώπου αυτών των εξελίξεων. Η σωστή επιστημονική κατάρτιση του μελλοντικού γεωγράφου στην *Γεωπολιτική*, θα αναδείξει τα πολλαπλά ταλέντα που θα έχει αποκτήσει, αφού θα έχει τη δυνατότητα να αναλύσει σε αλληλεπικαλυπτόμενα πεδία (φυσικό περιβάλλον, οικονομία, πολιτισμός κλπ.) τους παράγοντες ισχύος των αντιπαρατιθέμενων ή/και συμμαχικών σχηματισμών κρατών, ώστε να προκαλέσει όχι την ένοπλη και –κατά φύσιν– βίαια αντιπαράθεση, αλλά την ειρήνη και τη συνεργασία.

Μόνον ο μελλοντικός γεωγράφος, με την προσωπική του εργασία, μπορεί να αποδείξει ότι η επιστήμη του είναι αναγκαία προϋπόθεση ως βάση του παγκόσμιου σχεδιασμού, ως βασικός μοχλός ανάπτυξης και δημιουργικότητας της χώρας του και ως βοήθημα επίτευξης ενός περιβάλλοντος ασφάλειας, σε έναν ειρηνικό μεταπολεμικό κόσμο.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η αύξηση της δυναμικότητας του ισλαμικού φονταμενταλισμού, τα τελευταία χρόνια, δικαιωματικά χρήζει περαιτέρω μελέτης και εξήγησης του φαινομένου. Στη παρούσα εργασία μελετάται η άνοδος και η δράση του σημαντικότερου, σήμερα, εκπροσώπου του ριζοσπαστικού Ισλάμ: του *Ισλαμικού Κράτους*. Αναλύονται τα ιστορικά τεκμήρια των αιτιών που δημιούργησαν την οργάνωση, τις σχέσεις της με την ισλαμική θρησκεία και μεταφυσική, ενώ δίνονται απαντήσεις σχετικά με το εάν είναι, ή όχι, απειλή σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο. Επιπλέον, παρατίθεται λεπτομερώς η ουσία της έννοιας *Διεθνής Ασφάλεια*, οι διαφορετικές προσεγγίσεις και τα επίπεδα ερμηνείας που την χαρακτηρίζουν, όπως και οι τρόποι που μπορεί να επιτευχθεί καθολικά, ξεπερνώντας τα όποια αίτια την διαταράσσουν.

Η πορεία των αποτελεσμάτων της έρευνας συνήγαγε στο συμπέρασμα ότι το *Ισλαμικό Κράτος* αποτελεί μία σκληροπυρηνική σουνιτική τζιχαντιστική οργάνωση που επιδιώκει την αποσταθεροποίηση της Μέσης Ανατολής και την εξάπλωση του τζιχάντ σε παγκόσμιο επίπεδο, απειλώντας τα δημοκρατικά κεκτημένα και την εθνοκρατική αντίληψη της σύγχρονης διεθνολογικής θεωρίας. Χρησιμοποιεί ακραία τρομοκρατική βία, μεθοδικές τακτικές προπαγάνδας και προσηλυτισμού, ενώ διαθέτει την δυνατότητα, τόσο για διεξαγωγή εκτεταμένων πολεμικών επιχειρήσεων, όσο και για πρόκληση εσωτερικής αστάθειας σε κυρίαρχα κράτη, συνεπώς συνιστά βασικό κίνδυνο για τη διεθνή ασφάλεια.

Λέξεις κλειδιά: «Ισλαμικό Κράτος», Τρομοκρατία, Ισλάμ, Διεθνής Ασφάλεια, Γεωπολιτική

ABSTRACT

In the recent years, the Islamic fundamentalism has been increased drastically, therefore further examination and explanation is required. This paper studies the rise and the effect of the presently most important representative of radical Islam: the *Islamic State*. In addition, tries to analyze the historical evidence that helped creating this organization, its relations with the Islamic religion and metaphysics, while giving answers whether it is - or not - a threat in regional and global level. Furthermore, the meaning of *International Security*, the different approaches and various interpretations that signify its definition, as well as the course of action that allows *International Security* to be successful globally, while overcoming the reasons that may disturb it, is apposed minutely.

The results of this thesis, led to the conclusion that the Islamic state constitutes a hardcore, Sunni, jihadist organization which pursues the destabilization of the Middle East and the spread of jihad in world level, threatening the democratic vested and the ethnocratic owned perception of modern International Relations theory. It operates with extreme terrorist violence, methodical tactics of propaganda and proselytism, while it allocates the possibility, so much for conduct of extensive martial enterprises, what for challenge of internal instability in sovereign states, consequently it forms basic danger for the international safety.

Keywords: Islamic State, Terrorism, Islam, International Security, Geopolitics

Ευρετήριο πινάκων, διαγραμμάτων και χαρτών

Σελίδα

Είδη του πολιτικού Ισλάμ	27
Ιστορική πορεία του «Ισλαμικού Κράτους» από το 1999 έως το 2014	36
Αξιολόγηση των ασύμμετρων απειλών του «Ισλαμικού Κράτους»	40
Πιθανές μορφές ασύμμετρων απειλών	42
Η πολεμική κατάσταση στη Συρία-Ιανουάριος 2016	43
Η επιχειρησιακή ικανότητα του «Ισλαμικού Κράτους» σε περιφερειακό επίπεδο και τα βίλαέτια	49
Επιδιώξεις και έκταση του ισλαμικού Χαλιφάτου	50
Παγκόσμια στρατηγική του «Ισλαμικού Κράτους»	55

Λίστα Συντομογραφιών

Ε.Ε. = Ευρωπαϊκή Ένωση

Ε.Σ.Σ.Α. = Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών

Η.Π.Α. = Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

Ι.Κ. = Ισλαμικό Κράτος

NATO = North Atlantic Treaty Organization-Οργανισμός βόρειο-ατλαντικού Συμφώνου

Ο.Η.Ε. = Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο 21^{ος} αιώνας έδειξε από τα πρώτα, μόλις, χρόνια της έλευσής του, ότι το παγκόσμιο σύστημα θα εξερχόταν από την κατάσταση ισορροπίας που κατείχε στα χρόνια του Ψυχρού Πολέμου, προς ένα μεταβατικό στάδιο με προοδευτική αύξηση του ελλείμματος ασφάλειας. Οι τρομοκρατικές ενέργειες της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, όπως και οι πολύνεκρες επιθέσεις σε Μαδρίτη και Λονδίνο, σηματοδότησαν την αρχή και τον χαρακτήρα αυτής της μεταβατικής περιόδου που επισφραγίστηκε με τις αμερικανικές επεμβάσεις σε Αφγανιστάν και Ιράκ, την αποσταθεροποίηση των προνεωτερικών δικτύων διακυβέρνησης των χωρών της Μέσης Ανατολής και, εν τέλει, με τα αποτελέσματα της «Αραβικής Άνοιξης».

Αναμφίβολα, από το 2010, ο σουνιτικός εξτρεμισμός εμφάνισε ραγδαία άνοδο με την στρατολόγηση δεκάδων χιλιάδων μελών από διαφορετικές οργανώσεις με ξεχωριστά χαρακτηριστικά και μεγάλη γεωγραφική διασπορά. Η επιχειρησιακή ικανότητα αυτών των οργανώσεων έγινε αισθητή από την αποτελεσματικότητα με την οποία σχεδίαζαν και εκτελούσαν δεκάδες επιθέσεις, αναβαθμίζοντας τον ρόλο του μη-κρατικού δρώντα στο διεθνές επίπεδο, σε σημείο να αναφερόμαστε, πλέον, για εξίσωσή του με τους κρατικούς παράγοντες που συνιστούσαν –εδώ και πολλά χρόνια- βασικοί ρυθμιστές των υποθέσεων και του μέλλοντος της παγκόσμιας κοινότητας.

Σήμερα, το έλλειμμα ασφάλειας παρατηρείται, στο μεγαλύτερο βαθμό, στην Μέση Ανατολή. Το σύστημα κρατών και συνόρων της περιοχής, ως αποτέλεσμα αποικιακών επιδιώξεων, ήταν σταθερό για περισσότερα από ενενήντα χρόνια, παρά τη μεσολάβηση δύο παγκόσμιων πολέμων. Οι δυτικές ενέργειες και η διεθνής τρομοκρατία δημιούργησαν προϋποθέσεις αμφισβήτησης του status quo από απλούς πολίτες κάθε θρησκευτικής και εθνικής έκφρασης. Την κατάσταση αυτή εκμεταλλεύτηκαν οι μη κρατικοί δρώντες και ιδίως οι τζιχαντιστικές οργανώσεις που αύξησαν αλματωδώς την επιρροή τους στο περιφερειακό ισοζύγιο ισχύος, με σημαντικότερη παρουσία, αυτή του *Ισλαμικού Κράτους*, που θα αναλυθεί παρακάτω.

Έχοντας ως βασικό γνώμονα τα παραπάνω, η εργασία διαρθρώνεται σε τέσσερα κεφάλαια και δύο παραρτήματα, ως συμπληρώματα για υποβοηθητική στήριξη του κυρίως κειμένου. Ειδικότερα:

Στο Κεφάλαιο 1- Η διεθνής ασφάλεια στον 21^ο αιώνα, εξετάζεται η θεωρητική προσέγγιση της έννοιας, οι δυσκολίες διατύπωσής της, τα ζητήματα που καθιστούν το σύγχρονο περιβάλλον ασταθές και, ειδικότερα, η επίδραση της τρομοκρατίας ως βασικό αίτιο διεθνούς ανασφάλειας.

Στο Κεφάλαιο 2- Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός, επιχειρείται μία γενική ανάλυση της ισλαμικής θρησκείας, με σκοπό την αξιολόγηση του μέτρου επιρροής των θρησκευτικών κελευσμάτων στην δημιουργία του φονταμενταλισμού, όπως επίσης και στα αίτια που τροφοδότησαν αυτό το φαινόμενο.

Στο Κεφάλαιο 3- Η δημιουργία του «Ισλαμικού Κράτους», γίνεται ιστορική αναδρομή στη δημιουργία, την εξέλιξη και τους βασικούς παράγοντες που έδωσαν την τελική και σύγχρονη μορφή της οργάνωσης.

Στο Κεφάλαιο 4- Το «Ισλαμικό Κράτος» ως απειλή, αξιολογείται το μέγεθος της επιθετικότητας της οργάνωσης σε συνάρτηση με τους σκοπούς και τις επιδιώξεις στο άμεσο περιφερειακό δίκτυο δράσης της (Μ. Ανατολή, βόρεια Αφρική), όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1- Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΟΝ 21^Ο ΑΙΩΝΑ

1.1 Θεωρητική προσέγγιση στην έννοια της Ασφάλειας

Η έννοια της *ασφάλειας*, αποτελεί μία δυσπρόσιτη έννοια που δεν έχει οριοθετηθεί ακόμα σε αυστηρά πλαίσια διότι διέπεται από ηθικές και αισθητικές αντιλήψεις των διαφόρων κρατών, λόγω του γεγονότος ότι το διεθνές σύστημα είναι άναρχο, δηλαδή δεν υπάρχει μια δύναμη που να μπορεί να επιβάλλει την θέλησή της ολοκληρωτικά -ή σχεδόν ολοκληρωτικά- σε ολόκληρο το φάσμα και τις εκφάνσεις των διεθνών σχέσεων του πλανήτη. Όπως η έννοια της Δημόσιας Τάξης επαφίεται στο γράμμα και το πνεύμα του εκάστοτε Συντάγματος, έτσι και η διεθνής ασφάλεια δεν μπορεί να περιοριστεί σε καθορισμένα όρια εννοιολογικής προσέγγισης, κάτι που την κατατάσσει στα δισεπίλυτα εννοιολογικά προβλήματα (Μπόση, 1999, σ. 24-25). Αυτή η έλλειψη ορισμού δίνει τη δυνατότητα σε κράτη και φορείς, να εκφράζουν και να οριοθετούν την έννοια σύμφωνα με τις ανάγκες τους, κάτι το οποίο, εύλογα, εγείρει ερωτήματα σχετικά με την ιδιοτέλεια και τις σκοπιμότητες που θα υπάρξουν, άμα τη εμφανίσει ενός σαφούς ορισμού.

Ωστόσο, οι σημερινές συνθήκες πόλωσης του διεθνούς συστήματος που μπορούν να επεκταθούν από τις τρομοκρατικές ενέργειες και τους πολέμους, ως τους υδάτινους πόρους και το οργανωμένο έγκλημα, αποτελούν προβλήματα ασφάλειας. Όπως αναφέρει και ο J. Huysmans:

*«το νόημα της ασφάλειας δεν περιορίζεται μόνο από τα ειδικά αναλυτικά ερωτήματα που θέτει, αφού ταυτόχρονα διαπραγματεύεται την ειδική κατανόηση της σχέσης του ανθρώπου με τη φύση, του συνανθρώπου του και τον ίδιο του τον εαυτό. Άρα η ασφάλεια αναφέρεται σε ένα ευρύτερο φάσμα εννοιών».*¹

Αυτή ακριβώς η ευρύτητα θεμάτων που πραγματεύεται η έννοια *ασφάλεια*, είναι αρκετή για να αποτελέσει τροχοπέδη συγκεκριμενοποίησης, αλλά ταυτόχρονα καθιστά απαραίτητη μια προσπάθεια προσέγγισης των θεμάτων που άπτονται της διεθνούς ανασφάλειας.

Ειδικότερα, μία από τις μεγαλύτερες σχολές σκέψης αναφέρεται στη δημιουργία εντάσεων λόγω πολιτιστικών διαφορών. Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, υπήρξε εφελτήριο επανακαθορισμού των συνόρων της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. αφού διαφορετικές εθνότητες επεδίωξαν –κατά βάση μέσω ένοπλης σύγκρουσης- τη

¹ J. Huysmans, "Security! What do you mean? From Concept to Third Signifier", *European Journal of International Relations*, Vol.4, No 2, Ιούνιος 1998, σ.228

δημιουργία εθνικών κρατών. Υπολογίζεται ότι από το 1918 έως το 1988, το 32% των διεθνών κρίσεων είχαν άμεση σχέση με εθνοπολιτικούς παράγοντες.² Η διαμάχη μεταξύ των εθνοτικών ομάδων, μπορεί να τις ωθήσει σε αναζήτηση εξοπλιστικών προγραμμάτων και πυρηνικών όπλων, ώστε να διατηρήσουν το δικαίωμα της αυτοσυντήρησης τους. Αυτή η ιδιότυπη «εξοπλιστική κούρσα» επηρεάζει τις περιφέρειες των εκάστοτε εθνοτικών ομάδων, αλλά και τη διεθνή ασφάλεια αφού «οι πόλεμοι στο εσωτερικό των κρατών έχουν μια έντονη τάση να υπερβούν τα σύνορα της περιοχής προέλευσής τους και να μεταμορφώνονται σε υπερεθνικούς πολέμους» (Munkler, 2005, σ.48). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της υπόθεσης αποτελεί ο πόλεμος μεταξύ Σέρβων και Κροατών και η υπερεθνική εμπλοκή του ΝΑΤΟ. Ιστορικά, η τέως Γιουγκοσλαβία δεν είχε βιώσει ποτέ εθνο-θρησκευτικούς πολέμους αλλά το τέλος του διπολικού συστήματος, δημιούργησε μια κατάσταση χαρακτηριζόμενη από τη ραγδαία πολιτικοποίηση του πολιτισμικού στοιχείου, μιας έννοιας που κατέχει λιγότερο κοινωνική και περισσότερο πολιτική σημασία.

Αυτή η έξαρση του πολιτισμικού στοιχείου, ως απειλή για τη διεθνή ασφάλεια, έγινε γνωστή ως «Λόγος για τον Πολιτισμό» ή ως «Σύγκρουση των Πολιτισμών» και γνωστοποιήθηκε από τον Μ. Λιούις, αρχικά, και αργότερα από τον Σ. Χάντινγκτον, ο οποίος έκανε λόγο για «πολιτισμικές γραμμές σφάλματος», δηλαδή ότι στο σύγχρονο μεταψυχροπολεμικό κόσμο η βασική αιτία συγκρούσεων θα είναι ο θρησκευτικό-ιδεολογικός παράγοντας.

Από την άλλη πλευρά, μια άλλη σχολή σκέψης αναφέρεται στην ασφάλεια με γνώμονα την ανθρώπινη κατάσταση. Για αυτούς, οι ανθρώπινες πρακτικές καθοδηγούνται από τον φόβο του θανάτου σαν μέσο αυτοσυντήρησης και κατά συνέπεια, σα μέσο ικανό να επιφέρει τον θάνατο σε άλλα ανθρώπινα όντα (Μπόση, 1999, σ.30). Ο J. Herz, θέτει την προβληματική από τις απαρχές της ανθρώπινης ύπαρξης, δηλαδή ότι η οργάνωση των ατόμων σε κοινότητες ή ομάδες έγινε ώστε να πραγματοποιηθεί μια υπέρβαση των αντιξοοτήτων στις εσωτερικές τους σχέσεις, με απώτερο σκοπό την αντιμετώπιση άλλων φυλών ή ομάδων. Αυτή τη παρακαταθήκη συνεχίζουν τα έθνη, τα οποία πρέπει να ανταποκριθούν στις εσωτερικές τους εντάσεις για να ανταπεξέλθουν στα διεθνή προβλήματα και στις εντάσεις τους με άλλα έθνη.³

² J. Wilkenfield, M. Brecher, "The Ethno political Dimension of International Crises: A Preliminary Mapping", *Journal of Ethno-Development*, Vol.4, No 1, (1994), σ.56-64

³ J. Herz, "Idealistic Internationalism and the Security Dilemma", *World Politics*, Vol.2, No 2, (1950), σ.158

Εν ολίγοις, τα προβλήματα της ασφάλειας είναι απόρροια ψυχικό-μεταφυσικών καταστάσεων της ανθρώπινης ύπαρξης που επικεντρώνονται στη σχέση μεταξύ ζωής και θανάτου.

Αυτή η πρόωγη πτυχή της ανθρώπινης κοινωνικοποίησης μπορεί να επεκταθεί στις σύγχρονες κοινωνίες, με τη διαφορά ότι η ασφάλεια προσεγγίζεται στα κοινωνικό-πολιτικά κεκτημένα και τις «ιδεολογικές κατακτήσεις» του εκάστοτε πολιτισμού, ενώ ανασφάλεια γεννάται όταν υπάρχει κίνδυνος που, κατά τον Levy, «είναι μια κατάσταση στην οποία οι πολυτιμότερες αξίες ενός έθνους μειώνονται δραματικά».⁴ Κατά συνέπεια, η διασφάλιση της ειρήνης και της σταθερότητας στο διεθνές σύστημα, συνδέεται άμεσα με τις παραδοχές που διατηρούν και προάγουν την έθνο-κρατική κυριαρχία και δικαιοσύνη. Δηλαδή, με το σεβασμό του Διεθνούς Δικαίου που θεσμοθετεί τις αρχές της μη-επέμβασης και της διακρατικής ισοτιμίας ως βασικά στοιχεία εθνικής ελευθερίας.

1.2 Κύρια αίτια διατάραξης της Ασφάλειας

Παρά την υπέρμετρη δυσκολία που παρουσιάζει ο ακριβής καθορισμός της ασφάλειας, φαίνεται ότι ο κεντρικός πυρήνας του όρου, απαρτίζεται από γενικά θέματα όπως τα αίτια του πολέμου, οι συμμαχίες, θέματα πολιτικής και ζητήματα απειλών και κινδύνων που περιορίζουν την εθνική κυριαρχία. Έτσι, υπεισέρχονται οι βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις περί πολέμου, αμυντικής και στρατηγικής πολιτικής, καθώς και τα αποτελέσματα συρράξεων και διενέξεων, τα οποία, τίθενται σε προβληματισμό από την μεθοδολογία μελέτης των Διεθνών Σχέσεων. Πριν αναφερθούμε στα αίτια διατάραξης της ασφάλειας, θεωρείται σκόπιμο να αναλύσουμε τις τέσσερις παραδοχές, στις οποίες βασίζεται η σύγχρονη διεθνολογική μελέτη:

Πρώτον, η βασική μονάδα κυριαρχίας στη διεθνή σκηνή είναι το έθνος-κράτος. Ο προηγούμενος αιώνας σηματοδότησε την κατάρρευση πολυεθνικών αυτοκρατοριών (Αυστροουγγαρία, Ε.Σ.Σ.Δ.) και την αντικατάστασή τους από επιμέρους εθνικά κράτη. Ωστόσο, η παραπάνω διαδικασία παραμένει ατελής, μέχρι σήμερα, αφού υπάρχουν έθνη χωρίς κρατική υπόσταση (Κούρδοι, Παλαιστίνιοι), καθώς και κράτη –κυρίως στο «Τρίτο Κόσμο»– που δεν κατέχουν μέσα κυριαρχίας στην ίδια τους την επικράτεια. Παρόλα αυτά, ο συγκεκριμένος θεσμός αποτελεί

⁴ M. Levy, “Is the Environment a National Security Issue?”, *International Security*, Vol.2, No 2, (1995), σ.40

σήμερα, περισσότερο από ότι στο παρελθόν, το βασικότερο χαρακτηριστικό οργάνωσης της ανθρωπότητας.

Δεύτερον, τα μέσα του πολέμου αναπτύσσονται ανάλογα με τη τεχνολογική πρόοδο. Για παράδειγμα, ενώ τα πυρηνικά όπλα είναι τόσο καταστροφικά, απετέλεσαν σημαντικά στοιχεία αποτρεπτικότητας κατά τον Ψυχρό Πόλεμο. Ταυτόχρονα, όμως, διαχύθηκε η δυνατότητα απόκτησης όπλων διαφορετικής φύσης (χημικά, βιολογικά) αλλά ίδιας καταστρεπτικότητας, από μικρά κράτη και ριζοσπαστικές οργανώσεις.

Τρίτη παραδοχή αποτελεί η ανάπτυξη των διεθνών θεσμών, είτε σε συλλογικό επίπεδο (Ο.Η.Ε.), είτε σε περιφερειακό/ηπειρωτικό (Ε.Ε.). Αυτού του είδους οι οργανισμοί, ωστόσο, δεν αναμένεται να ανατρέψουν τους υπάρχοντες συσχετισμούς ισχύος. Επηρεάζουν, βέβαια, σε κάποιο βαθμό τους διεθνείς ανταγωνισμούς στη βάση της διεθνούς συνεργασίας και των θεσμικών τους διεργασιών, αλλά σε τελική βάση, αποτελούν δέσμοι της ισχύος των κυρίαρχων κρατών και των αντιπαλοτήτων μεταξύ τους⁵. (Ηφαιστος, 2002, σ.356-357)

Τέταρτον, η ανάπτυξη των διεθνών οικονομικών συναλλαγών έχει αυξηθεί ραγδαία και ο καπιταλισμός έχει διασπαρθεί σε χώρες που, παλαιότερα, ανήκαν σε άλλα οικονομικά συστήματα, όπως η Κίνα, η Ινδία και χώρες την πρώην Σοβιετικής Ένωσης (Παπασωτηρίου, 2009, σ.14-15).

Η ισχύς στη διεθνή σκηνή, αποτελεί το βασικότερο ζήτημα ανταγωνισμού και συνεργασίας μεταξύ των κυρίαρχων κρατών. Στην εσωτερική πολιτική ενός κράτους, η τάξη και η ισχύς συναρτώνται στο πρόσωπο της κρατικής ισχύος, που ασκεί νόμιμη βία θεσμοθετημένη και οριοθετημένη από διαδικασίες και διατάξεις όπως το Σύνταγμα, οι νόμοι, οι ατομικές ελευθερίες και διάφορα ηθικό-φιλοσοφικά χαρακτηριστικά του κάθε έθνους. Αυτές οι διαδικασίες εμπεδώνουν την τάξη, την ασφάλεια και την προστασία στους πολίτες κάθε κράτους, προκειμένου οι κοινωνίες

⁵ Παραφράζοντας τον Θουκυδίδη, τα νομικά επιχειρήματα που προβάλλονται έχουν κάποια αξία, όταν εκείνοι που τα επικαλούνται είναι ισόπαλοι σε δύναμη και ότι σε αντίθετη περίπτωση, ο ισχυρός επιβάλλει ό,τι του επιτρέπει η δύναμη του και ο αδύναμος υποχωρεί. (Θουκυδίδης, *Ιστορίες*, βιβλίο Ε, κεφ.89)

να ακμάσουν και να αναπτυχθούν, αποφεύγοντας την αταξία τος χομπσιανού υποδείγματος.⁶

Αντίθετα, στην κοινωνία των κυρίαρχων κρατών επικρατεί η αναρχία, από την άποψη ότι δεν υπάρχει εξουσία πάνω στα κράτη και τη διεθνή τάξη μπορούν να εξασφαλίσουν μονάχα οι μεγάλες δυνάμεις, ήτοι τα κράτη με τη μεγαλύτερη ισχύ. Τα υπόλοιπα κυρίαρχα κράτη αν και ωφελούνται μακροσκοπικά από τη διεθνή τάξη και τα οφέλη της, τείνουν να αντιστέκονται σε οποιαδήποτε καταπάτηση της ανεξαρτησίας τους από τις μεγάλες δυνάμεις. Από την άλλη μεριά οι μεγάλες δυνάμεις, αν και είναι απαραίτητες στη διατήρηση της διεθνούς τάξης, είναι ταυτόχρονα και επικίνδυνες, αφού προσπαθούν να καθυποτάξουν τα μικρότερα κράτη υπό τη σφαίρα επιρροής τους. Σημειώνεται ότι τα κράτη είναι διατεθειμένα να απωλέσουν ένα μέρος της κυριαρχίας τους για χάρη της ασφάλειας και της ανάπτυξης -που εκπορεύονται από την ένταξη τους σε συμμαχίες και οργανισμούς, αλλά μέχρι τα όρια που τους επιτρέπουν τα συμφέροντα τους.

Έχοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, μπορούμε να καταλήξουμε ασφαλώς ότι η ανασφάλεια γεννάται όταν μία ή όλες οι παραπάνω παραδοχές διαταραχθούν από έναν κρατικό, ή μη δρώντα. Όπως αναφέρει και ο Κονδύλης:

«όταν μιλάμε για τάξη στις διεθνείς σχέσεις όλων των εποχών, δεν μπορούμε να εννοούμε τίποτε άλλο από έναν συσχετισμό δυνάμεων, ο οποίος χάρη στη σχετική του σταθερότητα, εμποδίζει σοβαρές συγκρούσεις στα νευραλγικά σημεία του συστήματος, μολονότι τέτοιες συγκρούσεις ξεσπούν συχνά στη περιφέρεια και μολονότι από καιρό σε καιρό, ακούγονται τριγμοί και στο κέντρο». (1992:56-57)

Αυτή ακριβώς η σταθερότητα που υπήρχε κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, έδωσε τη θέση της στην αστάθεια της μεταψυχροπολεμικής εποχής όπου η μόνη αναγνωρίσιμη δύναμη ήταν, πλέον, οι Ηνωμένες Πολιτείες. Η διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας δημιούργησε μια ζώνη αντικρουόμενων συμφερόντων, η οποία απλωνόταν από τη Γερμανία στην κεντρική Ευρώπη, μέχρι την Κίνα και τη νότιο-ανατολική Ασία.

⁶ Κατά τον Χομπς, η ανθρώπινη φύση είναι φιλήδονη, εγωιστική και αποζητά όλο και περισσότερη ισχύ. Για να περιοριστούν αυτά τα αισθήματα στα πλαίσια της ανθρώπινης κοινωνίας, χρειάζεται θέσπιση κοινωνικού συμβολαίου και εγκαθίδρυση ισχυρού κρατικού μηχανισμού που θα εμπνέει το φόβο, ως μοναδική τροχοπέδη στη διάλυση και την αναρχία που υπήρχε πριν την κοινωνική οργάνωση. (1989:77)

Το κενό στη περιφέρεια της Ε.Σ.Σ.Δ. ήρθαν να καλύψουν οι Η.Π.Α. και οι Ευρωπαίοι σύμμαχοι τους, ώστε να ελέγξουν τις πλουτοπαραγωγικές πηγές ενέργειας στην Ευρασία. Κατά τον Φούσκα αυτή η κίνηση,

«δεν είναι απλά ζήτημα Γεωπολιτικής. Στην ουσία αφορά τη δομή του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος και των χρηματοοικονομικών ροών που βασίζονται στη κυριαρχία του πετροδολαρίου. Επομένως όλες οι επεμβάσεις που έχουν γίνει ως τώρα, έχουν αυξήσει την ικανότητα των Η.Π.Α. να αποκτήσουν ισχυρή στρατιωτική παρουσία στις χώρες που βρίσκονται ανατολικά της Ευρώπης, νότια της Ρωσικής Ομοσπονδίας και δυτικά της Κίνας, ώστε να βρεθεί αυτή η περιοχή στη ζώνη υποταγής των Η.Π.Α.» (2009:62)

Έτσι ως κύριο αίτιο του πολέμου και, κατά συνέπεια, διατάραξης της ασφάλειας, μπορούμε να προσδιορίσουμε την ίδια τη φύση της τάξης πραγμάτων, η οποία είναι άναρχη και κοσμοθεωρητικά-φιλοσοφικά κατακερματισμένη. Εν ολίγοις, απουσιάζει μια ενιαία και νομιμοποιημένη διεθνώς ρυθμιστική εξουσία. Εάν επιτευχθεί μία παγκόσμια κοινότητα με ομοιογενή πολιτισμικά χαρακτηριστικά –ένα είδος μετα-βεστφαλιανού συστήματος- τότε το πρόβλημα του πολέμου και της διεθνής ασφάλειας θα είχε λυθεί οριστικά.

Βέβαια ταυτόχρονα υπεισέρχονται σοβαρά ερωτήματα σχετικά με το είδος της παγκόσμιας ασφάλειας και δικαιοσύνης, το ποια μορφή πολιτισμού θα υιοθετούσε το νέο σύστημα ή από ποιον θα επιβαλλόταν αυτό.⁷ Επιπλέον, βρισκόμαστε αντιμέτωποι με θέματα της ανθρώπινης φύσης και με την «αντιμετώπιση» όσων δεν συγκατανεύουν με το νέο σύστημα. Κατά το παρελθόν, είχαν χρησιμοποιηθεί μέσα όπως οι εθνοκαθάρσεις, οι διωγμοί, οι αφομοιωτικές πολιτικές, άπαντα εκπορευόμενα από δύο βασικά χαρακτηριστικά: α) την –κατά φαντασία- φυλετική ανωτερότητα, β) την προσπάθεια ομογενοποίησης στην εγκαθίδρυση ενός νέου κράτους ή στην επέκταση της ζώνης επιρροής σε ξένες γαίες.⁸

⁷ Ο Κονδύλης, για αυτό το θέμα, σημειώνει: «η Μία Αλήθεια και ο Ένας Ορθός Λόγος συμπύκνουν λοιπόν αναγκαστικά με την αλήθεια και με τον ορθό λόγο του εκάστοτε εκπροσώπου τους. Έτσι εκδιπλώνεται και κορυφώνεται η αμείλικτη εσωτερική λογική των εξαντικειμενικευμένων αποφάσεων. Αντίθετες θεμελιώδεις αποφάσεις εκπροσωπούνται από θεωρητικά σχήματα τα οποία μοιάζουν από άποψη τυπικώς δομική και ξεχωρίζουν μονάχα στα πρόσημα: ό,τι είναι για τον έναν “καλό”, για τον άλλον παραμένει “κακό”». (1991:186)

⁸ Ιστορικά, υπάρχουν πλείστα παραδείγματα τέτοιων πολιτικών όπως: ο διωγμός των Μηλίων από τους Αθηναίους, οι εκκαθαρίσεις των ιθαγενών Αμερικάνων από τους Δυτικούς άποικους, οι αφομοιωτικές πολιτικές της Βρετανικής Αυτοκρατορίας στις αποικίες της κ.α.

Πέρα όμως από τη ίδια τη φύση του διεθνούς συστήματος, υπάρχουν και επιμέρους ζητήματα που, κατά τον Ήφαιστο, συνιστούν το λεγόμενο «διεθνές πρόβλημα». Αυτά, κατά τον ίδιο (2002:24), μπορούν να προσδιοριστούν στα εξής:

- 1) Στην άνιση ανάπτυξη
- 2) Στον ηγεμονισμό
- 3) Στις διεθνείς επεμβάσεις
- 4) Στους στρατηγικούς ανταγωνισμούς μεταξύ κρατών
- 5) Στον κοσμοπολιτισμό-διεθνισμό

Εν ολίγοις, κάθε ενέργεια που στρέφεται κατά της αυθυπαρξίας του έθνους-κράτους, σαν βασικό δρώντα στο διεθνές σύστημα, μπορεί να προκαλέσει φαινόμενα εντάσεων και συρράξεων, που οξύνουν ιστορικά περιφερειακά προβλήματα. Άρα το κοινό διεθνές συμφέρον:

«είναι συμψηφισμός των επιμέρους εθνικών συμφερόντων επιβίωσης του διακρατικού συστήματος, κοινός σκοπός τον οποίο ιστορικά υπηρετούν το διεθνές δίκαιο και τα συστήματα συλλογικής ασφάλειας. Όμως αν και υπηρετούν αυτό τον κοινό σκοπό, δεν τον διασφαλίζουν, γεγονός που καθιστά την αρχή της αυτοβοήθειας και την κατανομή ισχύος κρίσιμα κριτήρια, τόσο για την ακεραιότητα ενός κράτους, όσο και για την επιβίωση του διακρατικού συστήματος και τη διεθνή σταθερότητα». (Ήφαιστος, 2002, σ.28)

1.3 Διεθνείς οργανισμοί και ασφάλεια

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, άρα και του διπολικού συστήματος, επανέφερε εντάσεις και διαφορές σε πολλές περιοχές του πλανήτη, επιβεβαιώνοντας τον Καντ που μιλούσε για την φυσιολογική κατάσταση (“the natural state is the state of war”). Αυτές οι παρελθούσες εντάσεις, που είχαν καταπιεστεί κατά τη διάρκεια κυριαρχίας του διπολισμού, δημιούργησαν συζητήσεις σχετικά με το νέο μέλλον του πολέμου καθώς και για τα αίτια που τον γεννούν. Ταυτόχρονα, νέες περιφερειακές τριβές ξέσπασαν δημιουργώντας αδήριτη ανάγκη προς διευθέτηση, σε μία νέα, πλέον, οπτική θεώρηση της διεθνούς ασφάλειας. Αυτά τα ζητήματα που έπρεπε να λυθούν από τη διεθνή κοινότητα, ονομάστηκαν Νέα Ζητήματα Ασφάλειας. (Μπόση, 2014, σ.40)

Απαρχή των ζητημάτων αυτών, ήταν η εκκρεμής ανάγκη για τον καθορισμό του συστήματος σε μονοπολικό ή πολυπολικό. Από την πλευρά των Ηνωμένων

Πολιτειών, η στρατηγική για εγκαθίδρυση της καθολικής αμερικανικής παρουσίας, θα επετύγχανε την παροχή ειρήνης και ασφάλειας σε όλους τους φίλους και συμμάχους της. Έτσι, ο Ο.Η.Ε. και το NATO θα λάμβαναν πρωτεύοντα ρόλο στο «μονοπώλιο» της ασφάλειας, μιας και από την ίδρυση τους, ήταν επιφορτισμένοι με την ανάδειξη μιας νέας παγκόσμιας τάξης, που θα προσέφερε ειρήνη και ευημερία στον κόσμο. Αυτό αποδείχθηκε από το γεγονός ότι διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, όχι μόνο δεν σήμανε την αποδυνάμωση του θεσμικού οργάνου συλλογικής ασφάλειας της Δύσης, αλλά το οδήγησε σε περαιτέρω ενδυνάμωση του, όσον αφορά την εντατικοποίηση των δαπανών για άμυνα από τις χώρες-μέλη. Επιπλέον, πρώην σοβιετικές δημοκρατίες έσπευσαν να ενταχθούν στη συμμαχία, αναγνωρίζοντας την ως την βασική εστία σταθερότητας στην Ευρασία.

Μάλιστα, οι Η.Π.Α. προσπαθώντας να οριοθετήσουν τα ζητήματα που θα απασχολήσουν τη παγκόσμια ασφάλεια και τις κοινωνικές δομές των συμμάχων τους στο μέλλον, κατέληξαν στις εξής απειλές: α) στους μεγάλους πολέμους, β) στις τοπικές ή μικρής έκτασης συρράξεις, γ) στις ασύμμετρες απειλές, δ) στα πυρηνικά όπλα, ε) στα όπλα μαζικής καταστροφής και στ) στις μη-κρατικές απειλές. (Μπόση, 1999, σ.24)

Αυτό το κλίμα επανακαθορισμού των συσχετίσεων της ασφάλειας, ήρθε να ανατρέψει η τρομοκρατική επίθεση στους Δίδυμους Πύργους, η οποία έφερε τη δυτική στρατηγική σκέψη σε τέλμα, όσον αφορά τον σχεδιασμό των κινήσεων στο μέλλον. Ερωτήματα όπως η ισορροπία δυνάμεων, η ηγεμονία, οι απαραίτητες συμμαχίες και η επίτευξη ασφάλειας σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, επανήλθαν στο προσκήνιο. Ταυτόχρονα, το NATO, άρχισε να αντιμετωπίζει προβλήματα σχετικά με την κατανομή των πόρων του και κυρίως με τη θέση του και τον επαναπροσδιορισμό της ταυτότητας του στο νέο παγκόσμιο σύστημα και ιδιαίτερα τη θέση του στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, ως βασικό ζήτημα παγκόσμιας αστάθειας.

Αμέσως μετά τα γεγονότα στο Μανχάταν, το Συμβούλιο Ασφαλείας ψήφισε την *Απόφαση 1373*, που παρείχε στον Ο.Η.Ε. αυξημένες δυνατότητες για την αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας. Ειδικότερα, θα μπορούσε να δράσει σαν στρατηγικός ηγέτης, με δικαιώματα διαμόρφωσης των διεθνών νόμων και κανόνων, αλλά και να προτείνει τρόπους αντιμετώπισης αυτής της απειλής. Το πιο σημαντικό,

ωστόσο, γεγονός είναι η δημιουργία μιας ευρύτερης κίνησης κατά της τρομοκρατίας, στην οποία θα συμμετέχουν, όχι μόνο κράτη-μέλη, αλλά και «διεθνείς παίκτες» που ορίζονται από τον Οργανισμό ως δυνάμεις που αποτελούνται από ειδικούς επιστήμονες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κοινωνίας των πολιτών.

Ωστόσο, η αδυναμία της πολιτικής και ακαδημαϊκής κοινότητας να καταλήξουν σε έναν ενιαίο ορισμό της έννοιας «Τρομοκρατία», καθώς και η σύγχυση με την ερμηνεία όρων όπως «εθνική ασφάλεια», «κοινωνικά δικαιώματα», «πολιτικές αποφάσεις» και «νόμιμες αποφάσεις», δυσχεραίνουν ακόμα περισσότερο την κατάσταση. Την ίδια στιγμή, οι δυτικές (και δη αμερικανικές) επεμβάσεις σε κράτη που «υποθάλουν τρομοκράτες», δημιούργησαν μια εκτροπή της τρομοκρατίας, από σχετικά περιορισμένη γεωγραφική ισχύ, σε παράγοντα ανάδειξης προκλήσεων, τόσο ως προς την πρόληψη, όσο και ως προς την καταστολή της.⁹ Με άλλα λόγια, ενώ η τρομοκρατία αναγνωριζόταν, θεωρητικά, ως «επακόλουθο της διαιώνισης του “διεθνούς προβλήματος”» (Ηφαιστος, 2002, σ.33), σήμερα αντιμετωπίζεται ως η βασικότερη απειλή της διεθνούς σταθερότητας.¹⁰

Αυτή η μετάλλαξη της τρομοκρατίας, ανέδειξε τις περιορισμένες δυνατότητες των αρχών ασφαλείας και την αδυναμία των διεθνών οργανισμών να προσφέρουν ουσιαστικές λύσεις στην αντιμετώπιση των απειλών του διεθνούς status quo, αφού ως μη-κρατικά μέλη του άναρχου παγκόσμιου συστήματος, δεν δύναται να επιβάλλουν τις θέσεις τους στο διακρατικό σύστημα, ενώ κάθε τους παρέμβαση αρχίζει και τελειώνει εκεί που οριοθετούνται τα μεγέθη συμφερόντων και επιλογών των ισχυρών κρατών.

1.4 Η τρομοκρατία και η θέση της στο νέο πλαίσιο ασφάλειας

Ο όρος «τρομοκρατία» προσομοιάζει με την έννοια της ασφάλειας, από την άποψη ότι και αυτός αποτελεί μία από τις πιο πολυσυζητημένες και δυσπρόσιτες έννοιες του διεθνούς δικαίου. Δεν είναι τυχαίο, ότι τόσο η τρομοκρατία όσο και η ασφάλεια –ζητήματα που επηρεάζουν τη σύγχρονη διαλεκτική- δεν μπορούν να οριστούν καθολικά διότι

⁹ Ο Κονδύλης αναφέρει: «αυτοί οι οποίοι διεκδικούν αυτονόητα για τον εαυτό τους το δικαίωμα της επέμβασης (...) θα μάθουν σε διάφορες περιπτώσεις στο μέλλον, ότι η επέμβαση δεν θα εξάγεται μόνο υπό μορφή στρατιωτικών επιχειρήσεων, αλλά θα εισάγεται υπό μορφή τρομοκρατικών ενεργειών» (1997:376)

¹⁰ Κατά την Χειλά, τόσο η τρομοκρατία, όσο και η μαζική μετανάστευση και ο ισλαμικός φονταμενταλισμός, είναι διεθνικά φαινόμενα και αποτελέσματα του «διεθνούς προβλήματος» (2013:175)

«η διαμόρφωση ορισμού ενός φαινομένου κινητοποιεί διαφορετικά αντανακλαστικά σε κάθε κοινωνία, διαφορετικές σκοπιμότητες σε κάθε κυβερνητική εξουσία και κατ' αντιστοιχία, διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις από την ακαδημαϊκή κοινότητα». (Μπόση, 2000, σ.71-72)

Παρόλα αυτά, έχουν γίνει κάποιες προσπάθειες προσέγγισης της έννοιας από οργανισμούς και κράτη που έχουν γίνει πολλές φορές αποδέκτες της τρομοκρατικής βίας (όπως χώρες της Ε.Ε. και οι Η.Π.Α.). Μια απόπειρα ορισμού του φαινομένου έκανε το ΝΑΤΟ, που μας ενδιαφέρει όντας σύστημα συλλογικής ασφάλειας. Το ΝΑΤΟ όρισε την τρομοκρατία μέσω της μιας οδηγίας:

Τρομοκρατία είναι η χρήση βίας ως αποτέλεσμα υπολογισμού, συνήθως κρίνεται ως έγκλημα σε επίπεδο εθνικών νομοθεσιών και απευθύνεται κατά ατόμων ή περιουσίας, αποτελεί δε απειλή των συμβόλων μιας κοινωνίας με σκοπό πολιτικά και ιδεολογικά οφέλη που ορίζονται με υποκειμενικά κριτήρια. Τρομοκρατία είναι η παράνομη χρήση ή η απειλή χρήσης βίας, ή η χρήση βίας κατά ατόμων ή περιουσίας, με σκοπό τη διάβρωση της κοινωνίας ή τον κλονισμό μιας κυβέρνησης για την αποκόμιση πολιτικού, θρησκευτικού ή ιδεολογικού οφέλους.

Επιπλέον, η οδηγία συγκεκριμενοποιεί τη φύση των τρομοκρατικών δραστηριοτήτων:

Οι πράξεις που θεωρούνται τρομοκρατία μπορεί να είναι: εκφοβισμός, διάβρωση, ανατροπή, κλοπή και παράνομη διακίνηση χρημάτων, εγγράφων, όπλων και υλικών, ένοπλες επιθέσεις, βομβιστικές ενέργειες, τραυματισμοί, δολοφονίες και απαγωγές.¹¹

Οι πιθανές αιτίες δημιουργίας προβλημάτων τρομοκρατίας, σύμφωνα με τις αναλύσεις της Συμμαχίας είναι:

- 1) Η ειρηνευτική διαδικασία στη Μέση Ανατολή,
- 2) τοπικές ενέργειες, επιθέσεις και συρράξεις,
- 3) η πιθανή στρατιωτική δράση του ΝΑΤΟ εκτός των γεωγραφικών ορίων της Ευρώπης. (Μπόση, 1999, σ.91)

Η τρομοκρατία, κατέχει εξέχουσα θέση και στην Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας, συνδεδεμένη κυρίως με θρησκευτικά κινήματα, όντας πιο επικίνδυνη λόγω της εισαγωγής της νοοτροπίας επίθεσης ενός μη-κρατικού δρώντα ενάντια σε

¹¹ NATO Glossary of Terms and Definitions, AAP-6 (<https://fas.org/irp/doddir/other/nato2008.pdf>)

ένα κυρίαρχο κράτος, νοοτροπία η οποία έγινε γνωστή ευθαρσώς μετά την επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Δηλαδή, στα νέα διλήμματα ασφαλείας του παρόντος αιώνα, εντάσσεται η ανάπτυξη ενός νέου είδους απειλής: του ασύμμετρου πολέμου.¹²

Η κλασσική αντίληψη περί πολέμου χαρακτηριζόταν από ένοπλη σύρραξη σαφώς διαφοροποιημένων ομάδων σε συγκεκριμένο χώρο-χρονικό πλαίσιο, δηλαδή στα πεδία των μαχών. Ταυτόχρονα, ο πόλεμος διεξαγόταν αποκλειστικά από τα στρατιωτικά τμήματα, εξαιρώντας τους αμάχους ως μη συμμετέχοντες στην σύγκρουση. Αυτή η διαδικασία αποτελούσε μοναδικό δικαίωμα του έθνους-κράτους σαν «πολεμική οντότητα» και δημιούργησε ένα νομικό και τεχνολογικό κεκτημένο: α) το δίκαιο του πολέμου και β) την ανάπτυξη οπλικών συστημάτων. Με άλλα λόγια, η κλασσική αντίληψη περί πολέμου, διαμορφώθηκε από τα κυρίαρχα κράτη και συνδέθηκε άμεσα με τη διεθνή δικαιοσύνη (δηλαδή τη δικαιοσύνη μεταξύ των κρατών), ως η θέληση αυτών να καθορίσουν τα όρια της ανακατανομής ισχύος. Αν αυτά ξεπεραστούν, τότε τα κράτη επιλέγουν ή να συμβιβαστούν με συνομιλίες (ειρηνική επίλυση διαφορών), είτε να επιχειρήσουν αλλαγές με πόλεμο.

Η ασύμμετρη απειλή της τρομοκρατίας, ωστόσο, αντιτίθεται στο παραπάνω μοντέλο, αφού σαν μη-κρατικός δρών, αμφισβητεί την πρωτοκαθεδρία του κράτους στον πόλεμο και, κατά συνέπεια, αμφισβητεί το διεθνές δίκαιο και τους βεστυφαιανούς κανονισμούς διεξαγωγής μιας σύρραξης (Kaplan, 2000, σ.80-82). Ειδικότερα, λόγω της ποσοτικής και ποιοτικής υπεροπλίας του αντιπάλου, οι τρομοκράτες αλλάζουν τα επίπεδα και την ποιότητα σύγκρουσης, από τις γεωγραφικά καθορισμένες περιοχές του παρελθόντος, σε διεσπαρμένα και χωρίς όρια «πεδία μάχης», τα οποία αλλάζουν και μεταφέρονται συνεχώς, δυνάμενα να καλύψουν όλο τον κόσμο. Την ίδια στιγμή, ο πόλεμος επεκτείνεται και στα α-χωρικά πεδία της τεχνολογίας (κυβερνο-τρομοκρατία, προπαγάνδα μέσω M.M.E.), σε έναν τομέα –που σύμφωνα με τον Hirschmann- εμφανίζεται η τρωτότητα κρατών και κυβερνήσεων των τεχνολογικά ανεπτυγμένων κοινωνιών (2003:15). Τέλος, το πιο σημαντικό στοιχείο είναι η κατάργηση της διάκρισης μεταξύ πολίτη και στρατιωτικού-οπλίτη. Οι επιθέσεις στοχεύουν κατά βάση, όλο το «βάθος» των αντιπάλων, λαμβάνοντας

¹² Ως ασύμμετρη απειλή χαρακτηρίζεται: «η χρήση μεθόδων που στοχεύουν όχι τις “ισχυρές” στρατιωτικές δομές του αντιπάλου, αλλά τα “μαλακά” και τρωτά σημεία, όπως οι κοινωνικές και οικονομικές δομές». (Ντόκος, Θ., (2008) «Ασύμμετρες απειλές και διεθνής ασφάλεια στον 21^ο αιώνα», σ.361, στο Τριανταφύλλου, Δ., Υφαντής, Κ., Χατζηβασιλείου, Ε., (επιμ.), *Διεθνείς Σχέσεις: Σύγχρονη Θεματολογία και Προσεγγίσεις*, Παπαζήσης: Αθήνα)

υπόψη την κοινωνία-εχθρό ως πολιτισμική και όχι ως φυσική οντότητα (Βαρβιτσιώτης, Ρούσσος, 2008, σ.107).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2- Ο ΙΣΛΑΜΙΚΟΣ ΦΟΝΤΑΜΕΝΤΑΛΙΣΜΟΣ

2.1 Βασικά στοιχεία ισλαμικής θρησκείας και ιστορίας

Η γέννηση της θρησκείας του Ισλάμ μπορεί να τοποθετηθεί στο 610 μ.Χ. όταν ο Μωάμεθ είδε το όραμα ενός υπερκόσμιου όντος, που τον καλούσε να μεσολαβήσει ανάμεσα στον Θεό και τους ανθρώπους. Αυτή η μεταφυσική «ερή κλήση» έδωσε την δυνατότητα στον Μωάμεθ να διδάξει σε μία περιοχή (Μ. Ανατολή)- όπου κυριαρχούσε μια ανεπεξέργαστη πολυθεϊστική πίστη, ένα νέο είδος θρησκείας επηρεασμένο από τους προσωπικούς του προβληματισμούς καθώς και από τα κυρίαρχα θεολογικά ρεύματα του Χριστιανισμού και του Ιουδαϊσμού. Το βίωμα που σηματοδότησε την απαρχή του Ισλάμ όπως και άλλα βιώματα, διδασκαλίες και διδαχές, καταγράφηκαν στο Κοράνιο, το πιο ιερό κείμενο των μουσουλμάνων.

Η πορεία του Προφήτη υπήρξε ιδιαίτερα επιτυχημένη, αφού προσέλκυσε αρκετούς οπαδούς, ενώ κατόρθωσε να οργανώσει την αραβική κοινωνία σε ισλαμική κοινότητα, να οργανώσει στρατό και να συνενώσει όλες τις διεσπαρμένες φυλές. Αυτές οι στρατιές, τα χρόνια που θα ακολουθήσουν, κινούνται σε τρεις κατευθύνσεις: Δυτικά, μέσω Αιγύπτου και βόρειας Αφρικής προς Γιβραλτάρ, Ιβηρική χερσόνησο και Γαλλία, Ανατολικά, μέσω Ιράν προς κεντρική Ασία και Ινδία και Βόρεια, προς Μ. Ασία και Καύκασο. Αυτή την «ορμή προς τη Δύση» θα αναχαιτίσουν οι Φράγκοι στη Γαλλία, οι Βυζαντινοί στη Μ. Ασία και οι Χαζάροι στον Καύκασο.

Μετά το θάνατο του Μωάμεθ, το σχίσμα στον μουσουλμανικό κόσμο δεν άργησε να έρθει, όταν πυροδοτήθηκαν έριδες μεταξύ των επίδοξων διαδόχων του. Οι τέσσερις πρώτοι Χαλίφηδες, οι «εμπνευσμένοι, δίκαιοι και ενάρετοι», αναγνωρίζονται από όλες τις αιρέσεις και πτέρυγες του Ισλάμ: α) ο Αμπου Μπακρ, πεθερός του Προφήτη, β) ο Ομάρ, γ) ο Οσμάν, γαμπρός του Μωάμεθ και, δ) ο Αλί, εξάδελφος και γαμπρός του. Ο τελευταίος, αν και θεωρούταν νόμιμος διάδοχος περιορίστηκε για πολλά χρόνια, αν και υποστηρίχθηκε από μία μικρή μερίδα μουσουλμάνων τους ανσαρίτες, οι οποίοι πίστευαν ότι η ευλάβεια, τα ψυχικά χαρίσματα και η συγγενική του σχέση με τον Προφήτη, τον καθιστούσαν ικανότερο και καταλληλότερο Χαλίφη.

Ο Αλί θα δολοφονηθεί το 661 μ.Χ. από τον Μωαβία, ο οποίος εγκαθιδρύει την πρώτη κληρονομική δυναστεία των Ομμεϋαδών (661-750), μεταφέροντας την έδρα του Χαλιφάτου στη Δαμασκό. Ως αποτέλεσμα αυτού του γεγονότος, θα

γεννηθεί ο Σιΐτισμός, -που χωρίστηκε από τον κυρίαρχο Σουνιτισμό¹³- και θα διασπασθεί, με τη σειρά του σε διάφορες τάσεις.¹⁴ Ο Σιΐτισμός απορρίπτει –σχεδόν ολοκληρωτικά- την κοσμική εξουσία και θεωρεί ως νόμιμο δικαίωμα τη θρησκευτική πίστη. Για αυτούς, η εξουσία βρίσκεται στα χέρια των ιμάμηδων, των καθοδηγητών και ερμηνευτών της αλήθειας του Κορανίου, οι οποίοι, σε αντίθεση με το σουνιτικό δόγμα, δεν κατέχουν εγκόσμια κυριαρχία.

Στη συζήτηση περί Ισλάμ, αναμφίβολα υπεισέρχεται τα παραγγέλματα του Κορανίου και της εν γένει, θεολογικής υφής του μουσουλμανισμού. Για τους πιο πιστούς, αρά και ριζοσπαστικούς μουσουλμάνους, το Κοράνι είναι το πληρέστερο βιβλίο, από το οποίο δεν μπορεί να αφαιρεθεί ή να προστεθεί οτιδήποτε. Το ίδιο βιβλίο, αποτυπώνει τις πέντε βασικότερες αρχές της διδασκαλίας του Μωάμεθ:

- 1) υπάρχει μόνο ένας Θεός, ο Αλλάχ, και όλοι οφείλουν να Τον υπακούν,
- 2) όλοι οι πιστοί είναι ίσοι ενώπιον του Θεού,
- 3) οι πλούσιοι πρέπει να ελεημονούν τους φτωχούς,
- 4) οι άνθρωποι πρέπει να ζουν με δικαιοσύνη,
- 5) όλοι οι άνθρωποι, κάποια μέρα, θα αντιμετωπίσουν τη Τελική Κρίση

Από τα παραπάνω, εκπορεύονται οι πέντε πυλώνες ή τα πέντε βασικά καθήκοντα της ισλαμικής πίστης:

- 1) *Ομολογία Πίστεως (shahada)*, ήτοι η είσοδος του πιστού στην ισλαμική κοινότητα ή Ούμμα.¹⁵ Οποιοσδήποτε θελήσει να ασπασθεί το Ισλάμ, δεν χρειάζεται να λάβει ιδιαίτερη κατήχηση, ούτε να εντρυφήσει σε δυσνόητα θεολογικά νοήματα. Αρκεί να αναγνωρίσει τον Θεό και το πρόσωπο του Μωάμεθ ως Προφήτη. Σε πρώτη φάση, αυτός που ομολογεί την πίστη του γίνεται μάρτυρας (shahid), ενώ η υπέρτατη ομολογία είναι θυσία για τη θρησκεία, πολεμώντας γι' αυτήν μέσω του *τζιχάντ*.

¹³ Οι σουνίτες θεωρούν πως κατέχουν την αληθινή παράδοση (Σούννα), η οποία κατ' αυτούς αποτελείται από τις έξι Χαντίθ (λόγους του Μωάμεθ). Η ορθοδοξία των σουνιτών υλοποιείται από την εγκόσμια εξουσία του Χαλίφη και την πολιτική κυριαρχία αυτού, το Χαλιφάτο.

¹⁴ Βασικές υποδιαίρεσεις του σιΐτισμού αποτελούν οι Ιμαμίτες –το μεγαλύτερο πληθυσμιακό ρεύμα- που ζουν κυρίως σε Ιράν, Ιράκ και Αφγανιστάν, οι Ισμαηλίτες που ζουν στη Συρία, στο Αφγανιστάν και το Πακιστάν και οι Σαϊντίτες, που διαμένουν στη βόρεια Υεμένη (Γιαννουλάτος, 2006, σ.344-347).

¹⁵ Αξίζει να σημειωθεί ότι η έξοδος από το Ισλάμ είναι αδύνατη. Οι ισλαμικές χώρες ταυτίζουν σε τέτοιο βαθμό το κράτος με τη θρησκεία, ώστε μπορεί να είναι άτοπο να μιλάμε περί “πολιτικού Ισλάμ”. Λόγω ακριβώς αυτής της μονοδιάστατης φύσης, κάθε άρνηση περί Ισλάμ, ισοδυναμεί με εθνική προδοσία (έγκλημα καθosiώσεως). (βλ. A.R. Tahir, “Metaphysics of Islam”, *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*, Vol. 1, No.12, Απρίλιος 2013, σ.1092-1093)

- 2) *Προσευχή (salah)*, πέντε φορές την ημέρα σε καθορισμένες ώρες. Υποδηλώνει την υποταγή στο Θεό και την ενότητα της Ούμμα.
- 3) *Ελεημοσύνη (zakat)*, δηλαδή ένα είδος κοινωνικής πρόνοιας απέναντι στους φτωχότερους μουσουλμάνους.
- 4) *Αποχή, Νηστεία (sawm)*, κατά τον μήνα του Ραμαζανιού –της ιερότερης γιορτής- από την ανατολή ως τη δύση του ηλίου.
- 5) *Συμμετοχή στο ιερό προσκύνημα ή ιερή αποδημία (haji)*, στη Μέκκα τουλάχιστον μία φορά στη διάρκεια της ζωής κάθε πιστού.

Ένα, επίσης, κρίσιμο στοιχείο που θα αποτελέσει θεμελιώδες εργαλείο για την παρακάτω ανάλυση του ριζοσπαστικού ισλαμισμού, είναι η διχοτόμηση του κόσμου κατά την μουσουλμανική σκέψη, α) στον «Κόσμο του Θεού ή της Πίστεως» (Dar al Islam), και β) στον «Κόσμο των απίστων ή κόσμος του πολέμου» (Dar al Harb), ο οποίος κυβερνάται από μη-μουσουλμάνους «απίστους» (kafir). Ο πιστός μουσουλμάνος έχει την υποχρέωση να αγωνιστεί ώστε σταδιακά να επιβάλλει το Ισλάμ και στον υπόλοιπο κόσμο. Γι' αυτό η «Ειρηνική Περίοδος» (Dar al Sah), δεν μπορεί να έχει μόνιμο χαρακτήρα, καθότι ο «ιερός πόλεμος» (jihad), θα φέρει τη νίκη του Θεού πάνω σε «ειδωλολάτρες» και «άπιστους».¹⁶

Η πραγμάτωση αυτών των θεολογικών εντολών, δείχνει το σχήμα του «ιερού πολέμου». Το *τζιχάντ* (που γραμματικώς προέρχεται από τη ρίζα Jahd ή Juhd, που υποδηλώνει την ενέργεια, τη δύναμη ή τον εντατικό αγώνα και τη προσπάθεια), δεν επιτρέπει στον μουσουλμάνο να μείνει απαθής όταν ξεκινήσει ο αγώνας, αλλά να είναι πρόθυμος να θυσιάσει, όχι μόνο τα υλικά μέσα, αλλά την ίδια του τη ζωή. Η σημασία αυτού του όρου υπογραμμίστηκε εμφανώς από τον ίδιο τον Μωάμεθ, όταν τον συνδέει με μία σειρά ανταποδόσεων από την πλευρά του Αλλάχ. Συγκεκριμένα, γι' αυτούς που θα επιζήσουν της μάχης, τα ωφέληματα θα είναι η λαφυραγωγία και οι

¹⁶ Οι παροτρύνσεις του Κορανίου για μαχητική αντιμετώπιση των «απίστων» είναι πολλές και εκδηλώνουν αμεσότητα και ενεργητικό-επιθετικό χαρακτήρα: «Μάχεστε μέχρις ότου αποσοβηθεί από εσάς ο κίνδυνος του πειρασμού και όταν δεν υπάρχει άλλη λατρεία πλην αυτή του μόνου Θεού. Αν οι εχθροί θέσουν τέρμα στις πράξεις τους, τότε ας παύσουν οι εχθροπραξίες, εκτός αν πρόκειται περί ασεβών» (Κοράνι, *Η Αγελάδα*, 2:89). «Όποτε συναντάτε τους απίστους να τους φονεύετε και να τους κατασφάζετε, ενώ συγκρατείτε στερεώς τα δεσμά του αιχμαλώτου/ Εάν ήθελε ο Θεός, θα θριάμβευε ο ίδιος εναντίον τους, αλλά σας υποβάλλει στον πόλεμο για να δοκιμάσει τους μεν δια των δε» (Κοράνι, *Ο Μωάμεθ*, 47:4-10)

σκλάβοι,¹⁷ ενώ οι νεκροί μάρτυρες θα μπορούν να εισέλθουν στον «Κήπο της Ευδαιμονίας».¹⁸

Τα παραπάνω θεολογικά στοιχεία αποτελούν τη βάση της ισλαμικής θρησκείας, αλλά το πιο σημαντικό θέμα είναι οι διαχρονικές διαφοροποιήσεις στην ερμηνεία του Κορανίου και των λόγων του Μωάμεθ (Χαντίθ), που έχουν παράξει διαφορετικές σχολές στον μουσουλμανικό κόσμο¹⁹, γεγονός που καθιστά το Ισλάμ όχι μόνο θρησκεία, με τη στενή σημασία του όρου, αλλά ένα ευρύτερο νόμο-κανονιστικό σύνολο. Κατά τη βάση των διαφορετικών απόψεων, το Ισλάμ δεν αποτελεί ένα μονολιθικά σταθερό σύστημα ανθρώπων -κατά τη δυτική οπτική- αλλά μάλλον ένα συνεχώς πολυπλοκότερο και αντιφατικότατο θρησκευτικό πλέγμα στο οποίο αντανακλούν τοπικές, ιστορικές, οικονομικές και πολιτιστικές διαφορές, που δηλώνουν, όχι μόνο, παρούσες στη μακρά ιστορία της μουσουλμανικής πορείας, αλλά εντείνονται όλο και περισσότερο σήμερα. Αυτές οι αντιφάσεις αποτελούν ακόμα ένα συγκρουσιακό στοιχείο που εκτείνεται καθόλη την ισλαμική επικράτεια, δημιουργώντας πιο τεταμένες σχέσεις στο δίπολο Ισλάμ-Δύση, ειδικότερα υπό την απειλή του ισλαμικού φονταμενταλισμού.

2.2 Η γένεση του Φονταμενταλισμού

Ο όρος «φονταμενταλισμός» (fundamentalism), διατυπώθηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα στην Αμερική, από φανατικούς προτεστάντες ως άμυνα στις επιστημονικές ανακαλύψεις της εποχής εκείνης, και στις επιθέσεις του εκκοσμικευμένου φιλελευθερισμού εναντίον της βιβλικής κοσμολογίας (Μαραγκουδάκης, 2010, σ.131-140). Το κίνημα αποσκοπούσε στη δυναμική επιστροφή στις βασικές αρχές του πουριτανικού προτεσταντισμού και στην προάσπιση της θρησκευτικής κληρονομιάς η οποία, κατά βάση, είναι μονοδιάστατη και επιλεκτική. Κατά συνέπεια, φονταμενταλισμός είναι ο μαχητικός θρησκευτικός συντηρητισμός, που υπερτονίζει τη σημασία της θρησκείας στο πλαίσιο της κοινωνικής και κρατικής οργάνωσης. Βασικός του στόχος είναι η υπαγωγή τόσο της δημόσιας, όσο και της ιδιωτικής ζωής στους κανόνες του «αερού νόμου».

¹⁷ Βλ. Κοράνι, *Τα Λάφυρα*, 8:73, 76 και *Ο Σίδηρος*, 57:10

¹⁸ Μία ισλαμική παράδοση αναφέρει: «*Πάνω από την έβδομη Πύλη [του Παραδείσου] είναι γραμμένο: "Η πύλη αυτών που εξέρχονται σε ιερό πόλεμο"*» (Γιαννουλάτος, 2006, σ.294)

¹⁹ Ενδεικτικά οι σημαντικότερες σχολές είναι: 1) Χανεφитισμός, 2) Μαλεκτισμός, 3) Σαφειτισμός, 4) Χανμπαλισμός, που εκφράζουν διαφορετικές αντιλήψεις στις διάφορες εκφάνσεις της λατρευτικής και καθημερινής ζωής.

Στα πλαίσια του Ισλάμ, ο όρος «ισλαμικός φονταμενταλισμός» χρησιμοποιείται για να δηλώσει την ακραιφνή τήρηση των διδασκαλιών του Κορανίου και της Σαρία²⁰. Ο όρος χρησιμοποιείται ευρύτατα στον δυτικό κόσμο, αν και έχουν ειπωθεί πολλές αντιρρήσεις, σχετικά με την καταλληλότητα χρησιμοποίησής του, ως περιγραφικό εργαλείο των εκάστοτε ριζοσπαστικών ισλαμικών κινημάτων.

Ιστορικά, ο φονταμενταλισμός δημιουργήθηκε ως κίνημα αντίστασης κατά των προοδευτικών και αναθεωρητικών κινήσεων. Όσον αφορά για τον αμερικανικό φονταμενταλισμό, οι επιστημονικές εκλογικεύσεις του Διαφωτισμού και του Ουμανισμού, με προεξάρχουσες τη θεωρία *Περί καταγωγής των ειδών* και τη νευτώνεια φυσικομαθηματική θεωρία, δημιούργησαν ένα εκρηκτικό περιβάλλον αντίδρασης. Ομοίως στην Ανατολή, η επιρροή των Μεγάλων Δυνάμεων στην ανατολική Μεσόγειο και την Οθωμανική Αυτοκρατορία, επηρέασε σημαντικά τους ντόπιους πληθυσμούς οι οποίοι άρχισαν να υιοθετούν δυτικά πρότυπα σκέψης και συμπεριφοράς, απομακρυνόμενοι, σταδιακά, από τις παραδοσιακές δομές, τις οποίες θεωρούσαν απαρχαιωμένες και αναχρονιστικές. Την ίδια στιγμή, ορισμένοι διανοούμενοι προσπαθούν να διατηρήσουν την παράδοση, εκσυγχρονίζοντας το Ισλάμ σε μια προσπάθεια να το μετατρέψουν, από προβληματικό στοιχείο σε πλεονέκτημα. Ωστόσο, η ευρωπαϊκή αποικιοκρατική παρέμβαση, θα επιβάλλει έναν κοινωνικό δυϊσμό που θα στηριχθεί και θα διογκωθεί από λανθασμένα οικονομικά πρότυπα, και θα δημιουργήσει αντιπαραθέσεις και κρίσεις κοινωνικής αποσταθεροποίησης.²¹

Ειδικότερα, οι οικονομικά ισχυρές τάξεις των μουσουλμάνων θα γοητευθούν εύκολα από το όραμα του δυτικού εκσυγχρονισμού, εντείνοντας το οικονομικό χάσμα μεταξύ πλουσίων-φτωχών.²² Από την άλλη, οι αδύναμες μουσουλμανικές μάζες θα προσπαθήσουν να αμυνθούν με την έσχατη λύση που τους απομένει: τη θρησκεία. Το

²⁰ Αποτελεί τον θρησκευτικό κώδικα διαβίωσης των μελών της ισλαμικής κοινωνίας και περιλαμβάνει διατάξεις που άπτονται της λειτουργίας της καθημερινής ζωής όπως η θέση της γυναίκας, τα κληρονομικά θέματα, ατομικές ελευθερίες κλπ. (Γιαννουλάτος, 2006, σ.276-298)

²¹ Σημαντικό είναι το γεγονός ότι η δυτική πολιτισμική πορεία υπήρξε αντίστροφη της ισλαμο-αραβικής. Όπως αναφέρει ο Gardet: «η κλασική περίοδος του μουσουλμανικού πολιτισμού αντιστοιχεί με τον ευρωπαϊκό Μεσαίωνα, ενώ σαν ευρωπαϊκό αιώνα του Διαφωτισμού αντιστοιχεί χρονολογικά ο αραβικός Μεσαίωνας» (1977:134-136)

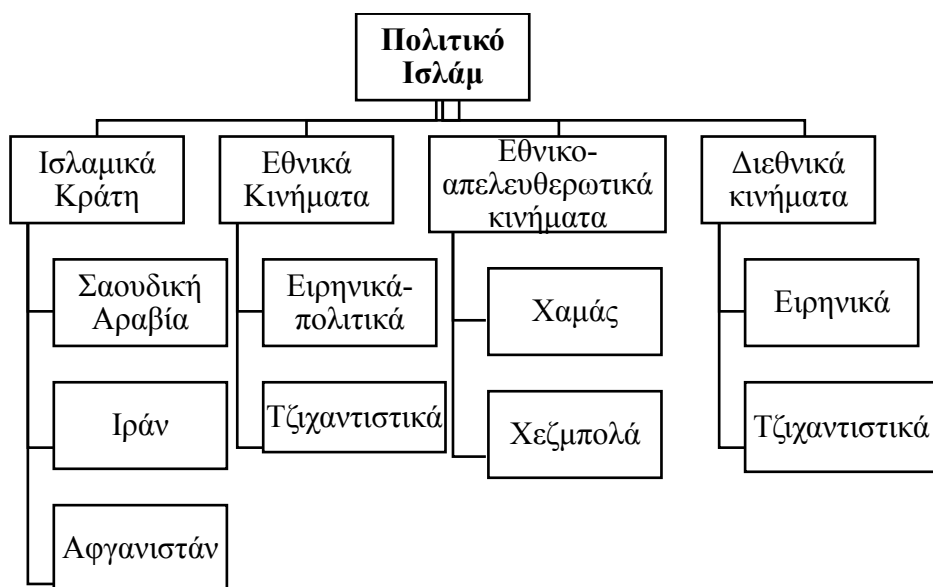
²² Είναι ενδεικτικό το παράδειγμα της σαουδικής μοναρχίας, η οποία χρησιμοποίησε το Ισλάμ ως μέσο νομιμοποίησης της εξουσίας της, αφού κατέχει τα ιερά προσκυνήματα σε Μέκκα και Μεδίνα. Ταυτόχρονα, ασκεί πολιτική ήπιας ισχύος μιας και χρηματοδοτεί ισλαμικά πανεπιστήμια, τζαμιά και γενικότερα προβάλλει την ισλαμική πίστη σε όλο τον κόσμο (βλ. Achcar, 2006, σ.84-89)

Ισλάμ μετατρέπεται, συνεπώς, σε «καταφύγιο συνειδήσεων» χωρίς να λαμβάνει πλέον μέρος στο κοινωνικό γίγνεσθαι, διατηρώντας μόνο τη θρησκευτική του διάσταση.

Η πτώση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και η εγκαθίδρυση ενός κοσμικού δυτικότροπου κράτους από τον Κεμάλ, θα οδηγήσει στο σχηματισμό πολλών ισλαμικών οργανώσεων οι οποίες πίστευαν ότι απειλούνταν από τη δυτική επέκταση. Μια τέτοια οργάνωση ήταν και οι *Αδελφοί Μουσουλμάνοι* στην Αίγυπτο της οποίας ο ιδρυτής, Hassan al-Banna, θεωρούσε ότι η ουσία της αναγέννησης του Ισλάμ είναι η προώθηση του ισλαμισμού σα πολιτική ιδεολογία (Esposito, 1999, σ.52-73). Η ίδια οργάνωση, θα συνεργαστεί με διάφορες ομάδες ώστε να προωθήσει τις ιδέες της. Η κοινωνική δραστηριότητα των ισλαμιστών θα συνοψισθεί στη φράση: «*Εξέλθουμε από τα τεμένη*», μια ιδεολογία που προεκτείνεται πέρα από τα αυστηρά θρησκευτικά διδάγματα, στην πολιτική σκέψη και την κοινωνία. Πρόκειται για μια ολιστική διδασκαλία που προβάλλεται σαν μία από τις «εκπορεύσεις της μοναδικότητας του Θεού». Δηλαδή, εισάγεται η σκέψη ότι η μοναδικότητα των πράξεων της προσωπικής ζωής, συνεπάγεται μοναδικότητα της κοινότητας, άρα μοναδικότητα θεϊκή.

Είναι αλήθεια ότι ο πολιτικός αυτός ισλαμικός λόγος γειτνιάζει απόλυτα με τον τροτσισμό. Άλλωστε και ο κύριος θεωρητικός εκφραστής του ακραίου ισλάμ, Sayyid Qutb, αποκαλούνταν και «Τρότσκι του Ισλαμισμού». Κατά αυτόν τον τρόπο, μπορούμε να εξηγήσουμε, την μέχρι πρότινος, συμβίωση σοσιαλιστικών και ισλαμικών ιδεών, οι οποίες χαρακτήριζαν και χαρακτηρίζουν ακόμα πολλές από τις χώρες του «Τρίτου Κόσμου». Πρέπει, όμως, να σημειωθεί ότι το συγκεκριμένο δείγμα ισλάμ και αριστερισμού, δεν ανταποκρίνεται στο σιϊτικό ριζοσπαστισμό, παρά στους θεωρητικούς των «Αδερφών Μουσουλμάνων» και ακόμα πιο πολύ, στο θρησκευτικό πρότυπο της Σαουδικής Αραβίας. Δηλαδή, η πολιτικό-κοινωνική ιδεολογία του Qutb και η υπερ-συντηρητική, μισαλλόδοξη και πουριτανική ερμηνεία του σαουδαραβικού βασιλείου, απετέλεσαν τη μήτρα από την οποία θα γεννηθούν ριζοσπαστικά κινήματα όπως η Al-Qaeda, αλλά και ο σύγχρονος Σαλαφιστικός και Τακφirikός Τζιχαντισμός.²³

²³ Οι σαλαφιστές εκτιμούν ότι υπερβαίνουν σε σοφία τις παραδοσιακές νομικές σχολές του Ισλάμ και ότι τηρούν τις θεμελιώδεις αρχές του Κορανίου. Διακρίνονται σε δύο ομάδες: α) στους «ιεροπολεμικούς σαλαφιστές» και β) στους «σεϊχιστές σαλαφιστές», οι οποίοι διατείνονται ότι δεν αναμιγνύονται με την πολιτική, αλλά ακολουθούν κατά γράμμα τις ιερονομικές ρήτρες των σεϊχιδων της Σ. Αραβίας. Ο τακφικισμός πρεσβεύει ότι η παρακμή της «Ούμμα» είναι αποτέλεσμα παρέκκλισης

Γράφημα 1: Είδη του Πολιτικού Ισλάμ (πηγή: Kepel, 2006)

Στο λόγο περί φονταμενταλισμού αυτόματα υπεισέρχονται ορισμένες ιστορικές και πολιτισμικές μεταβλητές. Είναι γεγονός ότι εδώ και αρκετές δεκαετίες, ο άραβο-μουσουλμανικός κόσμος φαίνεται να διχάζεται και να αντιφάσκει σε τέσσερα θεμελιώδη ερωτήματα: α) πώς πρέπει να συμπεριφερθεί το Ισλάμ απέναντι στο Ισραήλ, ειδικά μετά από τις ήττες στους άραβο-ισραηλινούς πολέμους; β) ποιο κράτος ανταποκρίνεται στο μουσουλμανικό «είναι»; εθνικό, φιλελεύθερο ή ισλαμιστικό; γ) ποια πρέπει να είναι η φύση της πολιτικό-κρατικής οργάνωσης: η προσωποπαγής στρατιωτική ελίτ, η ισλάμο-πατερναλιστική εκδοχή ή η φιλελεύθερη δυτική; δ) ποια θα είναι η στάση απέναντι στη Δύση συνολικά; το Ισλάμ με τις διδαχές του μπορεί να επαναπροσδιοριστεί με βάση μια νεωτερική εκδοχή ή η νεωτερικότητα της Δύσης είναι αντίθετη προς τον λόγο του Κορανίου;

Οι απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα ποικίλλουν, όπως άλλωστε διαφοροποιούνται και τα θεολογικά και κοινωνικό-πολιτικά κριτήρια των κρατών της Μ. Ανατολής. Η ανάπτυξη του αραβικού εθνικισμού, του μπααθισμού και του ριζοσπαστικού παναραβισμού τις δεκαετίες '60 και '70, έδωσαν τη σειρά τους στην ανάκτηση των συντηρητικών καθεστώτων του Κόλπου, προωθώντας την επιβολή του πετρο-ισλάμ. Μιας σχιζοειδούς πολιτικής-πολιτισμικής οργάνωσης με ακραίο και

από το Ισλάμ οπότε κάθε μουσουλμάνος που δεν ακολουθεί τον θρησκευτικό νόμο, θεωρείται άπιστος και εναντίον του πρέπει, πρώτα να στραφεί ο «ιερός πόλεμος», επιρρίπτοντας στις παρηκμασμένες μουσουλμανικές κοινωνίες το «ανάθεμα» (takfir). Είναι σημαντικό ότι οι τακφίριστές τρέφουν μίσος εναντίον του σιιτισμού και, ιδιαιτέρως, του κυρίου εκπροσώπου αυτού, του Ιράν. (βλ. Mazis, 2007, σ.11-14)

παραδοσιακό ισλάμ από τη μία, και πρότυπα νεωτερικότητας στην καθημερινή ζωή, όπως καπιταλισμός και ελεύθερη αγορά από την άλλη. Αυτές οι αντιφάσεις, αποξένωσαν σταδιακά την ολοένα και διογκούμενη μεσαία τάξη, η οποία βρέθηκε αποκλεισμένη από τα υψηλά κλιμάκια του κρατικού μηχανισμού και παρέμεινε προσκολλημένη στην ανεργία και τα χαμηλά εισοδηματικά στρώματα. Ταυτόχρονα, όπως αναφέρθηκε, οι φτωχότεροι πληθυσμοί είδαν το χάσμα ανάμεσα σε αυτούς και την ανώτερη πολιτική και οικονομική ελίτ, να αυξάνεται δραματικά με τον ίδιο τρόπο που αυξάνεται η αδυναμία πρόσβασης τους σε εκπαιδευτικές και κοινωνικές παροχές. Συνολικά, αυτές οι κοινωνικές ομάδες διακατέχονται από θυμό και δυσαρέσκεια, αμφότερα αισθήματα που τρέφουν τον εξτρεισμό και κάνουν την ένταξη σε μία φανατική ομάδα, ολοένα και θελκτικότερη.²⁴

Οι περισσότεροι δυτικοί αναλυτές, όσον αφορά τη γένεση και τα αίτια διασποράς του φονταμενταλισμού και της τρομοκρατίας, σταματούν στην επίρριψη ευθυνών για τα προβληματικά κοινωνικά θέματα και για την αποτυχία του αραβικού εθνικισμού και της σοσιαλίζουσας οικονομίας που ακολούθησαν κάποια κράτη της περιοχής. Ωστόσο, οι αιτίες δεν περιορίζονται μόνο σε πολιτικοοικονομικές διαδικασίες, αλλά και στην ίδια φύση του ισλάμ. Η εμμονή των δυτικών να μελετούν το Ισλάμ μέσα από ένα «οριενταλιστικό καλαιοσκόπιο» έχει οδηγήσει, πολλές φορές, στη δημιουργία μύθων και παρανοήσεων που επηρεάζουν τη δυτική εμπλοκή στη Μ. Ανατολή και οξύνουν περαιτέρω τη κατάσταση. Πρώτον, το πολιτικό ισλάμ δεν αποτελεί καινοφανές φαινόμενο. Υπήρχε πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την ευρωπαϊκή παρουσία. Δεύτερον, το πολιτικό ισλάμ αρθρώνεται σε ένα πολυεπίπεδο βαθμό και δεν αποτελεί μονολιθικό φαινόμενο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, οι σημαντικές διαφορές ανάμεσα σε οργανώσεις όπως οι «Αδελφοί Μουσουλμάνοι», η «Χαμάς», η «Al-Qaeda» και, πιο πρόσφατα, το «Ισλαμικό Κράτος». Τρίτον, τα ισλαμικά πολιτικά κινήματα έχουν σα στόχο τη μεταφορά και εγκαθίδρυση της θρησκευτικής καθοδήγησης, από τη παραδοσιακή ιεραρχία σε θρησκευτικές ιεραρχίες που προέρχονται από τις δομές των κινήματων αυτών.

²⁴ «Αλλά ίσως το πιο ενδιαφέρον χαρακτηριστικό του ισλαμικού πολιτικού κινήματος είναι η οικονομική του βάση στο σύγχρονο αραβικό κόσμο. Με τη βοήθεια των πετροδολαρίων, το πέτρο-ισλάμ επιχείρησε να κατασκευάσει όχι μόνο μια νεωτερική ισλαμική ηθική τάξη αλλά και μια οικονομική τάξη, η οποία θα αμφισβητούσε τη δυτική οικονομική υπεροχή και το μονοπώλιο των αρχουσών ελίτ. (...) Η ταχεία δικτυοποίηση, η παγκοσμιοποίηση και η αλλαγή στη κίνηση κεφαλαίων κατέστησαν [τα ισλαμικά κοινωνικά κινήματα] ικανά να μεταφέρουν κεφάλαια σε διάφορα ριζοσπαστικά κινήματα. Αλλά κυρίως κατέστησαν ικανές ισλαμικές οργανώσεις να εγκαθιδρύσουν ένα ευρύ δίκτυο κοινωνικού ακτιβισμού και περίθαλψης στις κοινωνίες τους». Ρούσσος, Σ., επίμετρο, σ.466-467 στο Μαμντανι, Μ.(2006)

2.3 Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός ως αίτιο διεθνούς ανασφάλειας

Το πρόβλημα της ισλαμικής τρομοκρατίας έχει σαφώς διαφορετικές βάσεις ανάλυσης από την πολιτική τρομοκρατία της δεκαετίας του '70 και του '80. Το σημαντικότερο ζήτημα για την ορθή ανάλυση του θέματος είναι οι διαφορετικές αντιλήψεις στη πολιτική φιλοσοφία περί *ειρήνης*. Για τη Δύση, η έννοια της ειρήνης αποδεδεσμεύεται από την έννοια της δικαιοσύνης, άρα ο ορθολογισμός και ο ωφελιμισμός είναι οι βασικοί γεννήτορες της. Συνεπώς, η παρουσία του συναισθηματικού παράγοντα πρέπει να θεωρείται άτοπη, μιας και το συναίσθημα είναι αντίθετο του ορθού λόγου.

Το αντίθετο ισχύει για το Ισλάμ: η κοινότητα και όχι το άτομο είναι η βασική μονάδα του συγκεκριμένου ηθικο-πολιτικο-φιλοσοφικού παραδείγματος. Το συναίσθημα και η λογική κατέχουν ισόποση θέση στην ισλαμική κοσμοθεωρία, άρα η ειρήνη είναι στενά συνδεδεμένη με τη δικαιοσύνη όπως αυτή αποδίδεται στη σχέση κάθε μουσουλμάνου με το Θεό. Αυτή ακριβώς η αντίθεση, δημιουργεί αδυναμία αλληλοκατανόησης, με πρακτικό παράδειγμα την απουσία σύλληψης –από τον δυτικό νου- των τρομοκρατικών ενεργειών ή των επιθέσεων αυτοκτονίας. Το ίδιο ζήτημα ανακύπτει, όταν οι στρατηγικές αντιμετώπισης του φαινομένου, κρίνονται αδύναμες διότι η «νέα τρομοκρατία» υπερβαίνει τα όρια της παλαιότερης θεωρίας του πολέμου, κατά Κλαούζεβιτς, όπως αναφέρθηκε και πριν (Κεφάλαιο 1, 1.4).

Η διεθνιστική φύση του πολιτικού ισλάμ, που αποδεικνύεται μέσα από τις τρομοκρατικές ενέργειες, αποτελεί βασική αιτία ανωμαλιών στο διεθνές σύστημα λόγω της ασύμμετρης φύσης των ομάδων που το αποτελούν, οι οποίες με περιορισμένα μέσα έχουν τη δυνατότητα να πετύχουν δυσανάλογα μεγάλους στόχους, ενώ η αντιμετώπιση τους με συμβατικά μέσα πολέμου δεν είναι επαρκής για να αποτρέψει τις ενέργειες τους. (Χειλά, 2013, σ.25)

Με άλλα λόγια, κινητοποιείται ένα είδος «νομαδικού τζιχάντ» που απλώνεται, σήμερα, σε περισσότερες από εξήντα χώρες (Βαρβιτσιώτης, Ρούσσος, 2008, σ.107). Εκτός από τις παραδοσιακές εστίες φονταμενταλισμού της Μ. Ανατολής, της βόρειας Αφρικής και της νότιο-ανατολικής Ασίας, ο ριζοσπαστισμός τείνει να επηρεάσει περιοχές της Ευρώπης (Κόσοβο, Βοσνία) αλλά και «αμφιλεγόμενες» περιοχές της

ευρασιατικής περιφέρειας, όπως το Κασμίρ, η Τσετσενία και το Νταγκεστάν. Την ίδια στιγμή, οι μεγάλες προσφυγικές-μεταναστευτικές ροές στην ευρωπαϊκή ήπειρο, έχουν δημιουργήσει μια προβληματική στη ίδια την Ένωση, ειδικά μετά τις τρομοκρατικές ενέργειες σε Γαλλία και Βέλγιο.²⁵ Παρατηρείται, δηλαδή, ένα είδος ανακατανομής ισχύος στο παγκόσμιο σύστημα που δημιουργεί το ισλαμιστικό φαινόμενο, η οποία αναμένεται να προσδιοριστεί στο μέλλον σε τέσσερις βασικές γεωγραφικές περιφέρειες:

- 1) Στη Μέση Ανατολή και ειδικά στη Παλαιστίνη, λόγω της μη επίτευξης μιας ποιοτικής διευθέτησης του παλαιστινιακού και των έντονων ερεισμάτων της Χαμάς στη περιοχή.
- 2) Στη βόρεια και κεντρική Αφρική, όπου η ανακατανομή που δημιούργησε η «Αραβική Άνοιξη» δημιούργησε προϋποθέσεις ανάπτυξης τζιχαντιστικών πυρήνων.
- 3) Στο υποσύστημα Ινδίας-Πακιστάν-Αφγανιστάν. Οι τεταμένες σχέσεις Ινδίας-Πακιστάν για το Κασμίρ και η παρουσία σαλαφιστικών-τακφιρικών κινήσεων στα Ιεροσπουδαστήρια του Ισλαμαμπάντ, καλλιεργούν το φανατισμό. Όσον αφορά το Πακιστάν, η αδυναμία των δυτικών να επιβάλλουν την τάξη δίνει τη δυνατότητα στο ισλαμιστικό κίνημα παστουνικής προέλευσης και στους Μουτζαχεντίν, να διεκδικήσουν την εξουσία. (Mazis, 2007, σ.16)
- 4) Στην Ευρώπη, μιας και η παρουσία πυρήνων τζιχάντ και «μοναχικών λύκων» είναι έντονη σε πολλές χώρες

Συνεπώς, μπορεί να παρουσιαστεί μία γενικότερη κατάσταση απειλής από τον ισλαμικό φονταμενταλισμό ως εξής:

Απειλή 1^η: Τύποι του ριζοσπαστικού ισλάμ επιδιώκουν εξουσία με μη-βίαια μέσα

Χρησιμοποιώντας τα δημοκρατικά ήθη, ορισμένες οργανώσεις διεκδικούν βεβαίωση των ισλαμιστικών ηθών μέσω εκλογών, δημιουργώντας διλήμματα σχετικά με τη φύση της ασφάλειας και της δημοκρατίας: πώς θα ανταποκριθεί η ασφάλεια όταν ένα κίνημα επιδιώκει –μέσω δημοκρατικών διαδικασιών- να τερματίσει την έννοια της δημοκρατίας; Βασικό παράδειγμα αποτελεί η εγκαθίδρυση της Σαρία

²⁵ A. Betts, “The elephant in the room: Islam and the crisis of liberal values in Europe”, *Foreign Affairs*, Φεβρουάριος 2016

μέσω εκλογών, που ζητά το Arab European League (AEL) σε Ολλανδία και Βέλγιο.²⁶ Η χρησιμοποίηση των δημοκρατικών διαδικασιών για επιθετικές ενέργειες που βλάπτουν τα θέσφατα της δημοκρατικής λειτουργίας (ελευθερία λόγου, ισότητα φύλων), αποτελεί κίνδυνο για τη τάξη και ασφάλεια των δυτικών κρατών. Το 2003, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, επικύρωσε το παραπάνω σκεπτικό, δίνοντας το ελεύθερο στα κυρίαρχα κράτη όσον αφορά «τη δράση της κυβέρνησης εναντίον ομάδων που δραστηριοποιούνται –ακόμα και με δημοκρατικά μέσα- με σκοπό τη προβολή και εγκαθίδρυση αντιδημοκρατικών ενεργειών».²⁷ Ήμειωτέων, η παραπάνω απόφαση ελήφθη ως αποτέλεσμα της διάλυσης του «Κόμματος Ενημερίας» από το τουρκικό Συνταγματικό Δικαστήριο, λόγω του ότι πολλά μέλη του κόμματος, προέβαλαν ακραίες ισλαμιστικές θέσεις και είχαν εκφραστεί, πολλάκις, εναντίον βασικών δημοκρατικών αρχών.

Απειλή 2^η: Τύποι ριζοσπαστικού ισλάμ επιδιώκουν κοινωνική αλλαγή, αντίθετα με τα δυτικά κοινωνικά πρότυπα, χρησιμοποιώντας μη-βίαια μέσα

Ορισμένοι φονταμενταλιστικοί κύκλοι επιδιώκουν τη μετατροπή των δυτικών κοινωνικών ηθών σε κλειστές πουριτανικές κοινωνίες, θεοκρατικής υφής, στα πρότυπα των σουνιτικών καθεστώτων του Κόλπου. Το βασικό στοιχείο είναι η χρησιμοποίηση σαλαφιστικού κηρύγματος σε τζαμιά της Δύσης. Τέτοια κηρύγματα έχουν, συνήθως, ακραίο αντί-δυτικό και βίαιο περιεχόμενο, δημιουργώντας διαχωρισμούς σε «άπιστους» και «πιστούς», προπαγανδίζοντας την υπεροχή του μουσουλμανικού νόμου σε σχέση με τη θεσμοθετημένη δυτική νομοθεσία.²⁸

Απειλή 3^η: Χρησιμοποίηση βίαιων μέσων για ανατροπή καθεστώτων ή πρόκλησης χάους

Οι επιθέσεις σε Γαλλία και Βέλγιο, ανέδειξαν το μεγάλο βαθμό στρατολόγησης «μοναχικών λύκων» και «μαχητών του Ισλάμ» και τη διασπορά τους σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Η εκπαίδευση αυτών των ατόμων σε μεθόδους

²⁶ A.R. Esman, "How Radicalization was allowed to fester in Belgium", *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 20/4/2016

²⁷ European Court of Human Rights, "Case of Refah Partisi (The Welfare Party) and Others vs. Turkey", Στρασβούργο, 13/2/2003, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59617>)

²⁸ Ήδη από το 2004, η Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών και Ασφάλειας (AIVD) της Ολλανδίας, προειδοποιούσε σε σχετικό μνημόνιο, το κίνδυνο στρατολόγησης φανατικών ισλαμιστών από τζαμιά. (διαθέσιμο στο: <https://english.aivd.nl/publications/2004/03/10/background-of-jihad-recruits-in-the-netherlands>)

ανταρτοπόλεμου και σύγχρονου οπλισμού, καθώς και η μεθοδική ισλαμική προπαγάνδα στον παγκόσμιο ιστό, καθιστά τον κίνδυνο ακόμα μεγαλύτερο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3- Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ «ΙΣΛΑΜΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ»

3.1 Οι απαρχές

Η ισλαμική τρομοκρατία είναι μία συνεχιζόμενη διαδικασία, αποτελούμενη από αναρίθμητες οργανώσεις και πολιτικές, οι οποίες ανά τακτά χρονικά διαστήματα βρίσκονται σε διεργασίες σύνθεσης και αποσύνθεσης, δημιουργώντας ένα πολύπλοκο πλέγμα δράσης και επιθετικότητας με απρόσμενες συνέπειες. Η τελευταία δεκαετία του 20^{ου} και η πρώτη περίοδος του 21^{ου} αιώνα, σημαδεύτηκαν από τη πρωτοκαθεδρία της Al-Qaeda με αποκορύφωμα τις τρομοκρατικές επιθέσεις στους Δίδυμους Πύργους και τις γεωπολιτικές ανακατατάξεις που προέκυψαν από αυτή την ενέργεια.

Ο εμφύλιος πόλεμος στη Συρία, ανέδειξε μία άλλη τρομοκρατική οργάνωση, γνωστή και ως «Ισλαμικό Κράτος».²⁹ Οι απαρχές της εντοπίζονται το 1999, όταν ο Abu Musam al-Zarqawi ιδρύει την τζιχαντιστική ομάδα «Μονοθεϊσμός και Τζιχάντ» (JTJ). Οι επαφές του Zarqawi με δογματικούς σαλαφιστές και η χρηματοδότηση της οργάνωσης του από την Al-Qaeda, τον βοήθησαν να στρατολογήσει εξόριστους ισλαμιστές από την Ιορδανία, την Παλαιστίνη, τη Συρία και την Ευρώπη. Τις παραμονές της αμερικανικής επέμβασης στο Αφγανιστάν, η οργάνωση αριθμούσε περίπου 3.000 μαχητές, οι οποίοι αναπτύχθηκαν, μετά τον Οκτώβριο του 2001, σε διάφορες χώρες της Μ. Ανατολής και κυρίως στο Ιράν, τη Συρία και στο κεντρικό βόρειο Ιράκ. Ταυτόχρονα, το δίκτυο στρατολόγησης ολοένα και επεκτεινόταν, δημιουργώντας μια αξιόλογη δύναμη που κατάφερε να διεξάγει πολλαπλές τρομοκρατικές επιθέσεις –κυρίως στο Ιράκ- στοχοποιώντας πολίτες και αμερικανικό στρατιωτικό προσωπικό.

Ο άμεσος στόχος της JTJ ήταν, πλέον, η εκδίωξη των αμερικανικών στρατευμάτων από το ιρακινό έδαφος και, μακροπρόθεσμα, η ίδρυση ενός ισλαμικού κράτους και η επέκταση του τζιχάντ από το Ιράκ σε Συρία, Λίβανο, Ισραήλ και Ιορδανία. Ο στόχος αυτός προεκτάθη όταν τον Ιούλιο του 2005, ο Zarqawi προτείνει σε επιστολή του στον υπαρχηγό της Al-Qaeda, τη διεξαγωγή εκτεταμένων επιθέσεων τόσο στους «κοσμικούς γείτονες» (Σ. Αραβία, Κουβέιτ, Αίγυπτο, Τουρκία), όσο και στο Ισραήλ. (Γιαννακόπουλος, 2016, σ.26)

²⁹ Η οργάνωση, από τις απαρχές της δράσης της, έχει αλλάξει πολλά ονόματα αλλά ευρέως έχει γίνει γνωστή σαν: α) ISIS (Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Συρίας), β) ISIL (Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και του Λεβάντε) και γ) DAESH, που αποτελεί αραβικό ακρωνύμιο και χρησιμοποιείται ευρύτατα στη διεθνή βιβλιογραφία. Η προβληματική της ονοματολογίας εντοπίζεται στον έμμεσο χαρακτηρισμό της οργάνωσης ως *κράτος*, κάτι που δεν υπακούει στη κλασική βεσφαλιανή οπτική περί κράτους (A.K. Cronin, “ISIS is more than a terrorist group: The case of treating it like a state”, *Foreign Affairs*, Μάρτιος 2016)

Ο θάνατος του Zarqawi τον Ιούνιο του 2006, σηματοδότησε μία νέα αρχή για την οργάνωση. Ο διάδοχος Abu Ayyub al-Masri, έλαβε τον τίτλο του Εμίρη, σε μια προσπάθεια να εδραιώσει τη παρουσία της οργάνωσης στο Ιράκ. Μετά από λίγους μήνες, το *Συμβούλιο των Σοφών Μουτζαχεντίν*,³⁰ ανακήρυξε την ίδρυση του «Ισλαμικού Κράτους του Ιράκ», υπό την αιγίδα του οποίου θα διεξαγόταν πλέον το τζιχάντ στα ιρακινά εδάφη. Η αντικατάσταση του al-Masri από τον Abu Ommar al-Baghdadi, θα συμπέσει με τη *Σουνίτικη Αφύπνιση* όπου ιρακινοί πρεσβύτεροι έπεισαν το πληθυσμό να αποποιηθεί τις τζιχαντιστικές ομάδες. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την αύξηση της αποτελεσματικότητας της αμερικανικής τακτικής και τις επιτυχημένες εκκαθαριστικές επιχειρήσεις της ιρακινής πολιτοφυλακής, θα μειώσουν δραματικά βασικούς τομείς της λειτουργίας της οργάνωσης. (Napoleoni, 2014, σ.40)

Η παρακμή της ομάδας συνεχίστηκε μέχρι το 2010, όταν ανέλαβε ο τωρινός ηγέτης Abu Bakr al-Baghdadi, φτάνοντας στο χαμηλότερο ποσό επάνδρωσης – περίπου 1.000 μαχητές. Ωστόσο, μία από γεγονότα θα επιτρέψει στο «Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ» να αυξήσει τη δύναμη επιρροής του. Συγκεκριμένα: α) η απόσυρση των αμερικανικών στρατευμάτων και η διακοπή υλικό-τεχνικής υποστήριξης των ιρακινών ενόπλων δυνάμεων, β) η αποδυνάμωση της ιρακινής πολιτοφυλακής, γ) η καταστροφική πολιτική του πρώην σίιτη πρωθυπουργού Nouri al-Maliki, οποίος αντικαθιστώντας μαζικά σουνίτες σε θέσεις-κλειδιά του ιρακινού συστήματος με σίιτες έμπιστους του, δημιούργησε εθνικό διχασμό στον λαό, δ) το ξέσπασμα του συριακού εμφύλιου πολέμου.

Το έλλειμμα εσωτερικής ασφάλειας σε Συρία και Ιράκ θα δημιουργήσει προϋποθέσεις για δραστηριοποίηση της οργάνωσης, αφενός σε συριακές μεγαλουπόλεις μέσω της θυγατρικής οργάνωσης al-Nusra, αφετέρου την εντατικοποίηση επιθέσεων μεγάλης κλίμακας στο Ιράκ. Η στρατηγική του Baghdadi συνηγορούσε στη κατάκτηση εδαφών με στρατηγική σημασία, διεξάγοντας έναν παραδοσιακό πόλεμο από πόλη σε πόλη επιβάλλοντας σε όλες τη Σαρία. Αυτό το γεγονός ήταν και η πρώτη διαφοροποίηση μεταξύ του ISIS/ISIL –πλέον- και της Al-Qaeda, η οποία δεν διακατεχόταν από φιλοσοφία κατάκτησης γεωγραφικών ενοτήτων.

³⁰ Το Συμβούλιο ιδρύθηκε, στις αρχές του 2006 από την Al-Qaeda, ως μία οργάνωση που θα συμπεριλαμβάνει διάφορες σουνίτικες τζιχαντιστικές ομάδες που επιχειρούν στο Ιράκ.

Στο σημειολογικό κομμάτι, ο ίδιος ο Baghdadi θεωρούσε τον εαυτό του δικαιωματικό διάδοχο του σουνιτικού ισλάμ, διότι η γραμμή αίματος της οικογένειας του πήγαινε πίσω στο προφήτη Μωάμεθ.³¹ και ο ίδιος είχε κάθε λόγο να κηρύξει τζιχάντ και να υποστηρίξει τους μαχητές του. Ο ισχυρισμός περί καταγωγής εξέτεινε στα άκρα τις σχέσεις μεταξύ ISIS και Al-Qaeda, με αποκορύφωμα την απαίτηση του διαδόχου του bin Laden, Ayman al-Zawahiri στον ίδιο τον Baghdadi, για άμεση απόσυρση των μαχητών του δεύτερου από τη Συρία. Ο Baghdadi απέρριψε το αίτημα και ο αρχηγός της Al-Qaeda αποκήρυξε επίσημα το ISIS, τον Φεβρουάριο του 2014. Η δυναμική της οργάνωσης, ωστόσο, στο σουνιτικό κόσμο ήταν τόσο μεγάλη, ώστε λίγες μέρες αργότερα, προπαγανδιστές του ISIS καταδίκασαν την Al-Qaeda για «χλιαρή αντιμετώπιση των εχθρών του Ισλάμ: Δυτικών και Σιϊτών».³²

Τα αίτια της διατάραξης των σχέσεων των δύο οργανώσεων, όσον αφορά την κυριαρχία στο σαλαφιστικό κίνημα, μπορούν να προσδιοριστούν στα εξής:

- 1) Η θέση περί ιεράρχησης των απειλών. Η Al-Qaeda πιστεύει ότι η απομάκρυνση Αμερικανών και γενικότερα δυτικών από τις μουσουλμανικές γαίες, αποτελεί πρώτη προτεραιότητα. Το ISIS δεν συμμερίζεται αυτή την άποψη, εστιάζοντας στην αντιμετώπιση των «εγχώριων απειλών» και των αντίπαλων οργανώσεων,
- 2) Χρησιμοποίηση άνευ διακρίσεως βίας. Το ISIS, ακολουθώντας τα κελεύσματα του Zarqawi, πιστεύει στην ωμή και ανόθευτη μορφή βίας προς κάθε αποδέκτη σε βασικό στοιχείο του τζιχάντ. Όπως όλοι οι σαλαφιστές αντιμετωπίζει με τον ίδιο τρόπο άπιστους, μη-μουσουλμάνους και σιΐτες, πιστεύοντας ότι η τιμωρία του Θεού είναι αναγκαία. Επιπλέον εγκρίνει την απειλή του θανάτου και σε όσους σουνίτες είναι «αποστάτες από τη θρησκεία», όπως σουνίτες «τυράννους» (καθεστώτα που δεν προκρίνουν το νόμο της Σαρία) και σουνίτες «αποστάτες» (αυτοί που συνεργάζονται με άπιστους ή άθεους). Από την άλλη, η τακτική της Al-

³¹ Σύμφωνα με μια βιογραφία την οποία έδωσαν στη δημοσιότητα οι τζιχαντιστές, «προέρχεται από θρησκευτική οικογένεια. Αδερφοί και θείοι του είναι ιμάμηδες και καθηγητές αραβικής γλώσσας, ρητορικής και λογικής». ("The biography of Sheikh Abu Bakr al-Baghdadi", https://www.archive.org/stream/TheBiographyOfSheikhAbuBakrAlBaghdadi_djvu.txt)

³² T. Joscelyn, "ISIS spokesman blames Zawahiri for infighting in Syria", *The Long War Journal*, Μάιος 2014

Qaeda είναι οι επιθέσεις σε «αιρετικούς και πολυθεϊστές», ώστε να μην αποκόψουν τη μουσουλμανική ενότητα (Ούμμα).³³

- 3) Πολεμική τακτική. Η Al-Qaeda, ήδη από το 2005, προτιμούσε να μην πολεμά σε πολλά ανοιχτά μέτωπα, εστιάζοντας στην εκδίωξη των δυτικών, αρχικά και αργότερα στην απομάκρυνση των σουνιτικών κυβερνήσεων και, τέλος, στη κατάκτηση του Ισραήλ. Από την μέχρι τώρα εμπειρία, το ISIS διατηρεί πολλά μέτωπα ανοιχτά, προσπαθώντας να επιτύχει όλα τα παραπάνω με μία επιθετική ενέργεια.
- 4) Το χρονοδιάγραμμα του Χαλιφάτου. Η βασική θεωρητική σκέψη της Al-Qaeda είναι η αρχική αυτονόμηση μουσουλμανικών περιοχών και, με τη πάροδο του χρόνου, η δημιουργία ενός ευρύτερου μουσουλμανικού χαλιφάτου από την Ισπανία ως τις Φιλιππίνες. Το ISIS θεωρεί τη σταδιακή δημιουργία του χαλιφάτου ως απαράδεκτη και προωθεί την άμεση και αναντίρρητη εγκαθίδρυση παγκόσμιου ισλαμικού κράτους.³⁴

Το σχίσμα μεταξύ ISIS και Al-Qaeda, σηματοδότησε τη μεταφορά του σαλαφιστικού στοιχείου σε μια μορφή περισσότερο ριζοσπαστική, αλλά ταυτόχρονα καινούρια και ανταποκρινόμενη στις επιταγές της σύγχρονης εποχής. Μιλάμε, δηλαδή, για έναν εκσυγχρονισμό της ιδέας της τρομοκρατίας και των τρόπων δράσης της. Το κλειδί της επιτυχίας από πλευράς ISIS, ήταν η ταχύτητα με την οποία ιδιωτικοποίησε τον τζιχαντισμό, μέσω της κατάκτησης νευραλγικών δομών και τομέων στη Συρία και Ιράκ. Οι συμμαχίες του Baghdadi με ντόπιους σουνίτες, καθώς και η χρηματοδότηση που έλαβε από τις χώρες του Κόλπου (Cockburn, 2014, σ.126-128), προσέφερε όχι μόνο τη πρόσβαση σε νέα μέτρα πολέμου (σύγχρονος δυτικός εξοπλισμός), αλλά και την ευκαιρία ανεξαρτητοποίησης του από την «ομπρέλα» της Al-Qaeda, αποτελώντας τον «μοναδικό αντιπρόσωπο» της σουνιτικής ριζοσπαστικής εξέγερσης. Ο al-Baghdadi ανέδειξε με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο την αλλαγή αυτή, προκηρύσσοντας όχι μόνο καθολικό τζιχάντ, αλλά και τη δημιουργία σουνιτικού χαλιφάτου.

³³ Hafez, M., (2010), "Tactics, Takfir and anti-Muslim violence", σ. 19-24, στο Moghadam, A., Fishman, B., (επιμ.) *Self-Inflicted Wounds: Debates and Divisions with Al-Qaeda and its Periphery*, New York: Progressive Management

³⁴ D.L. Byman, "Comparing Al-Qaeda and ISIS: Different goals, different targets", Brookings Institute, 29/2/2016

3.2 Το «Ισλαμικό Χαλιφάτο»

Η ανακοίνωση της δημιουργίας του Χαλιφάτου, από τον ίδιο τον al-Baghdadi, έλαβε χώρα στη σημειολογική πρώτη μέρα του Ραμαζανιού, την 29^η Ιουνίου 2014. Ο ίδιος αυτοανακηρύχθηκε χαλίφης και ηγέτης, όχι μόνο του Χαλιφάτου, αλλά και όλων των μουσουλμάνων. Στην ίδια ανακοίνωση, η οργάνωση αφαίρεσε το γεωγραφικό προσδιορισμό «Ιράκ και Λεβάντε», κρατώντας αποκλειστικά τον όρο «Ισλαμικό Κράτος». Η διακήρυξη του Baghdadi διαπνεόταν όχι μόνο από θρησκευτικό μίσος εναντίον κάθε «άπιστου, ειδωλολάτρη και αποστάτη του Ισλάμ»³⁵, αλλά και από πολιτικό πνεύμα, καθώς απαίτησε απόλυτη υποταγή (bayah) όλων των μουσουλμάνων στο πρόσωπο του κάτι το οποίο ακύρωσε οποιαδήποτε νομιμότητα οποιασδήποτε άλλης τζιχαντιστικής οργάνωσης που δεν συνδέεται με το «Ισλαμικό Κράτος».

3.3 Παράγοντες που τροφοδότησαν την εξάπλωση του «Ισλαμικού Κράτους»

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Ιστορική Πορεία του "Ισλαμικού Κράτους" από το 1999 έως το 2014		
Ονομασία Οργάνωσης	Ηγέτης	Διάρκεια
<i>Μονοθεϊσμός και Τζιχάντ</i> (al-Tawhid wal-Jihad ή JTJ)	Abu Musab al-Zarqawi	1999-Οκτ. 2004
<i>Αλ Κάιντα στο Ιράκ</i> (al-Qaeda in Iraq- AQI) ή <i>Αλ-Κάιντα στη Γη των Δύο Ποταμών</i> (al-Qaeda in the Land of two rivers)	Abu Musab al-Zarqawi	Οκτ. 2004- Ιαν. 2006
<i>Συμβούλιο των Σοφών Μουτζαχεντίν</i> (Mujahideen Shura Council- MSC)	Abu Musab al-Zarqawi	Ιαν. 2006- 7 Ιουν. 2006
	Abu Ayyub al-Masri	12 Ιουν. 2006- 13 Οκτ. 2006
<i>Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ</i> - IKI (Islamic State of Iraq-ISI)	Abu Ayyub al-Masri	13 Οκτ. 2006- 10 Νοε. 2006
	Abu Omar al-Baghdadi	10 Νοε. 2006-18 Απρ. 2010
	Abu Bakr al-Baghdadi	16 Μαΐ. 2010- 8 Απρ. 2013
<i>Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και του Λεβάντε</i> -IKIL (Islamic State of Iraq and Levant-ISIL) ή <i>Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Συρίας</i> (Islamic State of Iraq and Syria- ISIS ή DAESH)	Abu Bakr al-Baghdadi	8 Απρ. 2013-29 Ιουν. 2014
<i>Ισλαμικό Κράτος</i> - IK (Islamic State-IS)	Abu Bakr al-Baghdadi	29 Ιουν. 2014-σήμερα

³⁵ C. Caris, "The Islamic State announces caliphate", *Institute for the Study of War*, 30/6/2014

Η θεαματική άνοδος των εδαφικών και στρατηγικών ερεισμάτων της οργάνωσης, μόλις μέσα σε δύο χρόνια, αποτελεί μία πρωτόγνωρη περίπτωση στα χρονικά των τρομοκρατικών οργανώσεων, που εξέπληξε ακόμα και διεθνείς αναλυτές και ειδικούς στα θέματα πολέμου και τρομοκρατίας. Αν και η επιχειρησιακή ικανότητα θα αναφερθεί στα πλαίσια του επόμενου κεφαλαίου, το ζήτημα των δυνάμεων του «Ισλαμικού Κράτους», σε σχέση με τη δυναμική ανέλιξης του ως υπ' αριθμόν ένας κίνδυνος στη Μ. Ανατολή, είναι ζωτικό. Η όλη προβληματική μπορεί να εξεταστεί υπό το πρίσμα δύο βασικών ενοτήτων: 1) της στρατηγικής που ακολούθησε και ακολουθεί η οργάνωση τόσο σε πολιτικό, όσο και σε στρατιωτικό επίπεδο, 2) στα δεδομένα που επικρατούν στο χώρο της Μέσης Ανατολής και ειδικά σε Συρία και Ιράκ.

Όσον αφορά το πρώτο επίπεδο, το «Ισλαμικό Κράτος» απέδειξε ότι είναι περισσότερο οργανωμένο από τις παρελθούσες τρομοκρατικές οργανώσεις. Έχει διδαχθεί από τα λάθη και τις παραλείψεις της Al-Qaeda και κατέχει αυξημένη «γεωπολιτική συνείδηση». Γνωρίζει πολύ καλά τα διεθνή και εγχώρια τεκταινόμενα, καθώς και τον τρόπο αντίδρασης των αντιπάλων του –ειδικά της Δύσης- ενώ εκμεταλλεύτηκε το γεγονός ότι οι αμερικανοί και ευρωπαίοι σύμμαχοι τους, θα δυσκολεύονταν να επέμβουν στρατιωτικά, για ακόμα μία φορά, σε μουσουλμανικό έδαφος.

Στο πολιτικό σκέλος, το πλεονέκτημα έγκειται στο γεγονός ότι διαθέτει στοιχεία κρατικής κυριαρχίας: α) έδαφος και πληθυσμό, β) εσωτερική νομιμοποίηση, γ) παροχή υπηρεσιών (δημόσιες υπηρεσίες, πρόνοια, υγεία), δ) ιεραρχική δομή και διοίκηση, ε) προϋπολογισμό και οικονομική πολιτική, στ) ιδεολογικό υπόβαθρο (Lynch, 2015, σ.2-4). Στο στρατιωτικό σκέλος διαθέτει: α) ευέλικτες και εμπειροπόλεμες μονάδες, β) σύγχρονο οπλισμό από «χορηγίες», λάφυρα και αγορές, γ) ενιαία στρατιωτική διοίκηση, δ) συγκεκριμένους στρατηγικούς στόχους, ε) μεθόδους προπαγάνδας και εκτεταμένα δίκτυα στρατολόγησης μαχητών, στ) εξειδικευμένη γνώση των αναγκών και των ιδιαιτεροτήτων του θεάτρου επιχειρήσεων σε Συρία-Ιράκ και των τακτικών/μεθόδων των αντιπάλων (Page, 2015, σ.17-19).

Ωστόσο, τα βασικότερα πλεονεκτήματα για την άνοδο του «Ισλαμικού Κράτους» εκπορεύονται από την αδυναμία σχεδιασμού ολοκληρωμένης

αντιμετώπισης από τη πλευρά της Δύσης. Ειδικότερα, δεν υπάρχει ολοκληρωμένη στρατηγική, παρά τη βούληση των Η.Π.Α. και της Ρωσίας να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι υπάρχουν πολλά γεωπολιτικά ερείσματα στη συγκεκριμένη περιοχή, τα οποία αναθερμάνθηκαν από την κατάσταση που επικρατεί στη Συρία. Συγκεκριμένα, η Ρωσία και το «σιϊτικό τόξο» έχουν στηρίξει με κάθε μέσο την παραμονή της κυβέρνησης Assad και την αναχαίτιση των τζιχαντιστών. Η εμπλοκή της Μόσχας στους βομβαρδισμούς εναντίον του Ι.Κ., δείχνει την ενεργητικότητα που έχει να διατηρήσει τη παρουσία στη Συρία και στην ευρύτερη περιοχή της ανατολικής Μεσογείου. Ταυτόχρονα, η στάση της Τουρκίας και της Σαουδικής Αραβίας να υποστηρίζουν τα συμφέροντα τους μέσα από τη στήριξη των φανατικών ισλαμιστών αποδεικνύει την πολυπλοκότητα του περιβάλλοντος και την αδυναμία εξεύρεσης μιας επιτυχημένης και οριστικής λύσης. Με άλλα λόγια, αποτελεί φυσικό επακόλουθο η ύπαρξη αντικρουόμενων συμφερόντων των αντιπάλων του «Ισλαμικού Κράτους», παρά ζήτημα κοινών στόχων.

Βασικό μειονέκτημα καθίσταται και η μη-συγκεκριμένη φύση του ίδιου του Χαλιφάτου. Η ικανότητα του να δρα ως τρομοκρατική οργάνωση, ως αντάρτικη ομάδα και ως κρατική οντότητα –ανάλογα με τις περιστάσεις- δημιουργεί δυσκολίες στη κατάστροψη συγκεκριμένου σχεδίου. Από την μέχρι τώρα αξιολόγηση επιχειρήσεων –τόσο από πλευράς Δύσης, όσο και Ρωσίας, παρατηρείται μία αναχαίτιση προώθησης των τζιχαντιστών, όχι όμως σημαντική εξασθένιση του. Οι ίδιες οι αεροπορικές προσβολές έχουν επιφέρει, μεν σημαντικά αποτελέσματα αλλά η επιχειρησιακή ικανότητα που έχουν είναι περιορισμένη, εάν δεν συνδυαστεί με στρατιωτική χερσαία επέμβαση,³⁶ κάτι που αποκλείεται τουλάχιστον την παρούσα χρονική στιγμή. Συμπερασματικά, ο περιορισμός της αποτελεσματικότητας των ενεργειών κατά του «Ισλαμικού Κράτους», γενικεύεται στις λεπτές διακρατικές ισορροπίες, την εντατικοποίηση παράπλευρων προβλημάτων (προσφυγικό, τρομοκρατικές επιθέσεις) και στα αυξανόμενα διλήμματα ασφάλειας σε Ευρώπη και Η.Π.Α.

³⁶ L. Doane, “Feeding Chaos: Why Air Campaigns Didn’t Defeat the FARC and Won’t Defeat ISIL”, *Infinity Journal*, Vol.5, Issue 2, Άνοιξη 2016, σ. 23-28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4- ΤΟ «ΙΣΛΑΜΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ» ΩΣ ΑΠΕΙΛΗ

4.1 Ασύμμετρη απειλή

Ιστορικά, η προβληματική περί ισχύος τίθεται στα πλαίσια της συμβατικής αριθμητικής σε σχέση με το ισοζύγιο δυνάμεων ή πολεμικού εξοπλισμού. Η δυτική οπτική, επηρεασμένη από την εμπειρία των δύο Παγκοσμίων Πολέμων, έδινε το βάρος στην ανάπτυξη και βελτίωση νέων ειδών επιθετικής στρατηγικής. Παρόλα αυτά, η κατάσταση στα χρόνια που ακολούθησαν, μετά τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο, ανέδειξε τη διάχυση των ασύμμετρων απειλών ως «απάντηση» στη συμβατική πολεμική υπεροχή του αντιπάλου. Το γνωστότερο παράδειγμα επιτυχία του ασύμμετρου πολέμου ήταν ο πόλεμος στο Βιετνάμ, η σημαντικότητα του οποίου έγκειται στο γεγονός ότι διεξαγόταν σε δύο πεδία: α) στο συμβατικό πεδίο μάχης και β) στο εσωτερικό των δυτικών κρατών –και ιδιαιτέρως των Η.Π.Α.- με το έντονο αντί-πολεμικό αίσθημα, που παρ’ ολίγον να προκαλέσει εκτεταμένες κρατικές αστάθειες. Δηλαδή, η μετά-ψυχροπολεμική θεωρία του πολέμου μετατοπίζεται στη σημασία της καταστροφής των εσωτερικών δομών του εχθρού, είτε μέσω επιθέσεων για πρόκληση πανικού, είτε μέσω προπαγάνδας. Η τρομοκρατία, εκμεταλλευόμενη αυτό το γεγονός, δημιουργεί τις προϋποθέσεις εκείνες, που αποδυναμώνουν τις βασικές δομές του αντιπάλου, προξενώντας πολιτική και κοινωνική σύγχυση, σε μια προσπάθεια να οδηγήσει τη σύγκρουση σε προνεωτερικά χρονικά επίπεδα, θυμίζοντας τη χομπσιανή κατάσταση της φύσης (Kaldor, 1999, σ.12-15).

Το μέγεθος κάθε είδους ασύμμετρης απειλής είναι ανάλογο δύο παραγόντων: α) της επιχειρησιακής ικανότητας του πιθανού δρώντα και β) της πρόθεσης του πιθανού δρώντα να διεξάγει επιθετική ενέργεια. Σχηματικά, η απειλή ορίζεται ως το γινόμενο της επιχειρησιακής δυνατότητας επί της πρόθεσης του να καταστρώσει και να εκδηλώσει κάθε είδους επίθεση. Δηλαδή:

$$\text{Ασύμμετρη Απειλή} = \text{Επιχειρησιακή Δυνατότητα} \times \text{Πρόθεση}$$

Συγκεκριμενοποιώντας για το «Ισλαμικό Κράτος», παρατηρείται μία σχετικά υψηλή επιχειρησιακή δυνατότητα καθώς και αυξανόμενη πρόθεση να διεξάγει επιθέσεις, έως και υψηλής κλίμακας. Παρά το γεγονός ότι έχει χάσει πολλά ερείσματα στο έδαφος, μετά τους βομβαρδισμούς, άρα κατέχει λιγότερη δυνατότητα από πριν, όχι όμως σε τέτοιο βαθμό ώστε να μην αποτελεί απειλή πια. Επιπλέον, μετά τη διεξαγωγή τρομοκρατικών επιθέσεων σε Γαλλία και Βέλγιο, γνωστοποιήθηκε η

ιδιαίτερη δυναμική της οργάνωσης στο σχεδιασμό, την επάνδρωση και την εκτέλεση επιθέσεων σε χώρες που φημίζονται για την ποιότητα της εσωτερικής ασφάλειας. Από την άλλη, δημιουργούνται προϋποθέσεις και για τη δράση «μοναχικών λύκων», ανεκπαίδευτων και μη, οι οποίοι εμπνεόμενοι από τη τζιχαντιστική προπαγάνδα, δύναται να προκαλέσουν εκτεταμένα χτυπήματα, διασπείροντας χάος σε ευρωπαϊκές και μη, χώρες.

Πίνακας 2: Αξιολόγηση της ασύμμετρης απειλής του «Ισλαμικού Κράτους»			
<u>Περιοχή</u>	<u>Επιχειρησιακή δυνατότητα</u>	<u>Πρόθεση</u>	<u>Επίπεδο απειλής</u>
Τοπικό επίπεδο	Σημαντική έως υψηλή	Ναι	Υψηλό
Περιφερειακό επίπεδο	Σημαντική έως υψηλή	Ναι	Σημαντικό
Δυτικές χώρες	Περιορισμένη	Ναι	Χαμηλό έως σημαντικό

(πηγή: Γιαννακόπουλος, 2016)

Όσον αφορά το δεύτερο τμήμα της εξίσωσης, την πρόθεση, το «Ισλαμικό Κράτος», *suī generis* ακραίο σαλαφιστικό κίνημα, έχει την όποια πρόθεση εκπορευόμενη από τη θρησκευτικό-φιλοσοφική βάση που έχουν οι περισσότερες ακραίες τζιχαντιστικές οργανώσεις. Όσο μεγαλύτερο είναι το θρησκευτικό μίσος και όσο πληθαίνουν τα κηρύγματα εχθρότητας ενάντια σε «άπιστους» και «αποστάτες», τόσο μεγαλύτερη θα είναι και η πρόθεση που θα πραγματοποιεί αυτά τα κηρύγματα.

Το Χαλιφάτο, αναγιγνώσκοντας σωστά τις σύγχρονες πτυχές ζωής, εκμεταλλεύεται τη δύναμη των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και του διαδικτύου, για να δημιουργήσει ζητήματα «πρόθεσης», από μουσουλμάνους και μη, που καλούνται να ενταχθούν στις τάξεις της οργάνωσης. Η χρήση εκλεπτυσμένων μηχανισμών προπαγάνδας, που διοικείται από επαγγελματίες κάθε είδους, δείχνει την επικίνδυνη μεταστροφή της τρομοκρατίας στην εξωστρέφεια. Το «Ισλαμικό Κράτος» παρουσιάζοντας την ίδια στιγμή, μια σκληρή (αποκεφαλισμοί, εκτελέσεις), και μία φιλόνηθρωπη (πρόνοια, χρήματα) εικόνα, παρακάμπτοντας τα όποια δημοσιογραφικά «φίλτρα», ασκεί μία ιδιότροπη ψυχολογική σαγήνη που επεκτείνεται πέρα από

φυλετικά, θρησκευτικά και πολιτισμικά όρια.³⁷ Αυτή η παγκοσμιοποιημένη ουτοπία που ονομάζεται Χαλιφάτο, έχει δημιουργήσει ροή ξένων μαχητών που επιθυμούν να ενταχθούν στην οργάνωση ή δείχνουν πρόθεση να τη βοηθήσουν από τον τόπο όπου ζουν και εργάζονται. Συγκεκριμένα, το «Ισλαμικό Κράτος» φέρεται να έχει προσελκύσει πάνω από 12.000 ξένους μαχητές, εκ των οποίων οι 2.200 προέρχονται από την Ευρώπη (Napoleoni, 2014, σ.111-112). Τα στοιχεία αυτά, ωστόσο, δεν περιλαμβάνουν τους συμπαθούντες στο εσωτερικό των εκάστοτε χωρών (βλ. Παράρτημα Β).

Ένα άλλο σημαντικό γεγονός, που αγγίζει τα όρια της σύγχρονης ασύμμετρης απειλής, είναι η κατοχή χημικών όπλων. Από τα μέσα του 2015, Αμερικανοί αξιωματούχοι έχουν κάνει λόγο για χρησιμοποίηση όπλων χημικού πολέμου από τζιχαντιστές,³⁸ εναντίον κουρδικών δυνάμεων τον Αύγουστο του ίδιου έτους. Το ερώτημα πώς βρέθηκαν αυτά τα όπλα στα χέρια των μαχητών μάλλον έχει σχέση με το ότι η οργάνωση του Baghdadi ήλεγχε εδάφη κοντά σε θέσεις όπου είχαν αποθηκευτεί χημικά όπλα από τον συριακό στρατό. Παρά τους ισχυρισμούς της κυβέρνησης Assad ότι αυτά τα όπλα έχουν καταστραφεί, ήδη από το 2013, εντούτοις φαίνεται ότι η Δαμασκός είχε κρύψει χημικά αέρια με νευροτοξικούς παράγοντες (Sarin, VX), σε κάποιες εγκαταστάσεις οι οποίες, πλέον, δεν είναι ασφαλείς (Γιαννακόπουλος, Καρυστινός, 2013, σ.52-53).

Ωστόσο, δεν έχει αποδειχθεί ακόμα ότι το «Ισλαμικό Κράτος» κατέχει χημικό οπλοστάσιο ικανό να διεξάγει επιχειρήσεις ή επιθέσεις. Ακόμα, όμως, και εάν δεν έχει μπορεί να αποκτήσει καθώς η πρόσβαση σε χημικούς παράγοντες θεωρείται σχετικά εύκολη υπόθεση, μιας και ένα ευρύ φάσμα των υλικών που απαιτούνται, διατίθενται στο ελεύθερο εμπόριο. Επιπλέον, η ίδια οργάνωση έχει αποδείξει ότι έχει τους πόρους που απαιτούνται και την απαιτούμενη εμπειρία από τη «μαύρη αγορά», ώστε να μπορέσει να εξοπλιστεί με σύγχρονες μεθόδους πολεμικής αντιπαράθεσης, μέσω των χημικών-βιολογικών όπλων, γεγονός που θα αλλάξει δραματικά τις ισορροπίες στο πεδίο μάχης.

³⁷ K. Bokhari, "Counterterrorism and Jihadist Capabilities", *Geopolitical Futures*, 30/3/2016 (<https://www.geopoliticalfutures.com/counterterrorism-and-jihadist-capabilities/>)

³⁸ A. Entous, "Islamic State Suspected of using Chemical Weapon, U.S. Says", *The Wall Street Journal*, 13/8/2015

(Πηγή: The Long War Journal)

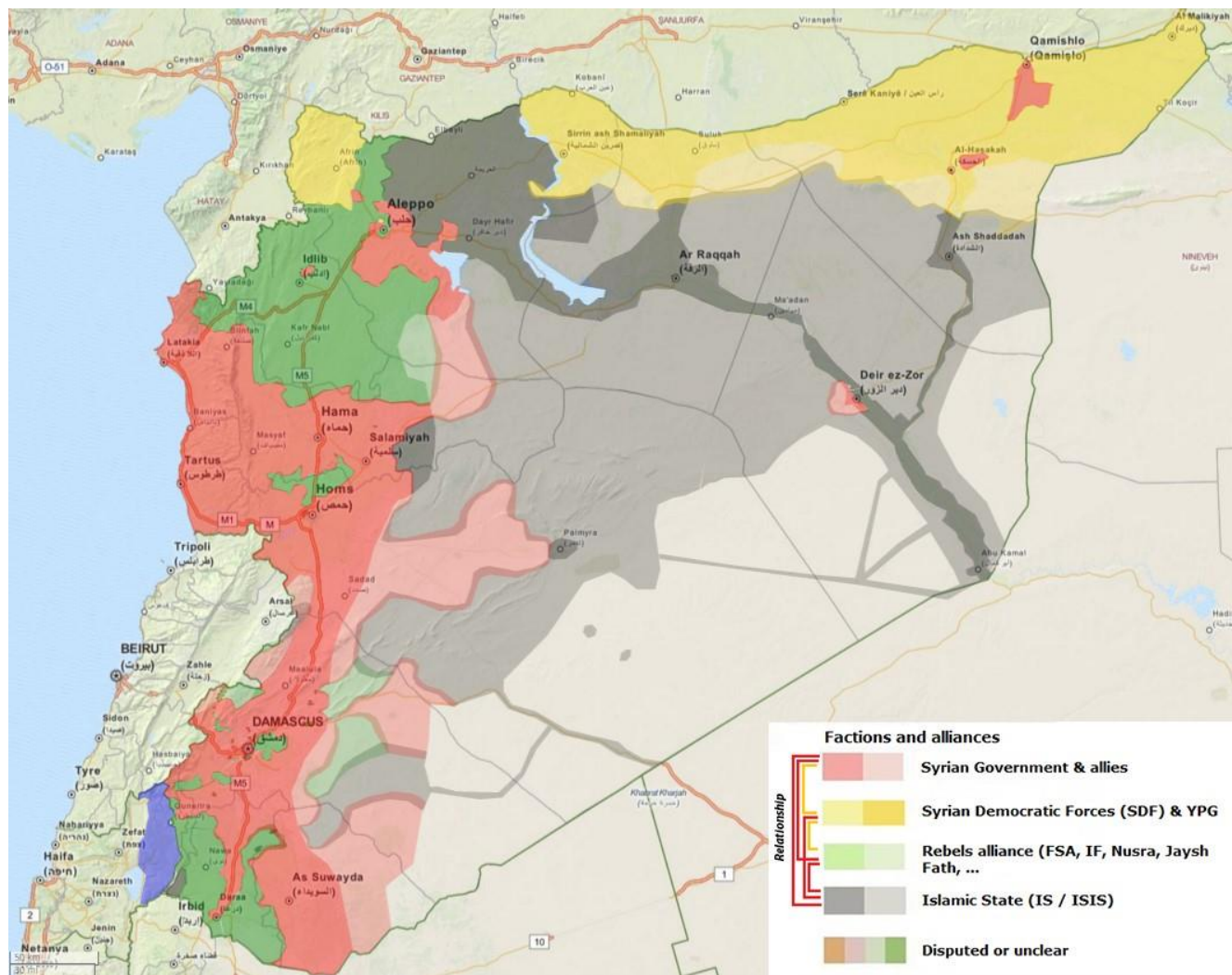
4.2 Περιφερειακή απειλή

Το ζήτημα της εξάπλωσης του «Ισλαμικού Κράτους», πέρα από τα σύνορα του Ιράκ και της Συρίας, σε χώρες της Μ. Ανατολής και της βόρειας Αφρικής, δείχνει τον κίνδυνο περαιτέρω πυροδότησης ακραίων τζιχαντιστικών μεθόδων σε χώρες όπου η συντριπτική πλειοψηφία είναι μουσουλμάνοι. Η εύφλεκτη, εδώ και πολλά χρόνια, περιφέρεια της Μ. Ανατολής, έχει κάθε δυνατότητα να ξεπεράσει τα καθορισμένα γεωγραφικά όρια και να δημιουργήσει κινδύνους σε παγκόσμιο επίπεδο. Στο παρόν, εξετάζονται ανεξάρτητα οι χώρες που αποτελούν αυτή την περιφέρεια και αξιολογείται η παρουσία τζιχαντιστών και, εν γένει, θυλάκων του «Ισλαμικού Κράτους».

Ιορδανία

Λόγω της γεωγραφικής εγγύτητας της χώρας με τη Συρία, της επικράτησης του μουσουλμανικού στοιχείου και των στενών σχέσεων του ιορδανικού βασιλικού οίκου, φαινόταν λογικό να υπάρχουν αυξημένες πιθανότητες στοχοποίησης από τη πλευρά των τζιχαντιστών. Πράγματι, στις 3 Φεβρουαρίου του 2015, εκτελέστηκε ο ιορδανός πιλότος Moath al-Kasasbeh λίγο μετά την προσπάθεια επίθεσης στα ιορδανικά σύνορα. Η δολοφονία του πιλότου εντατικοποίησε την εμπλοκή της Ιορδανίας στον αντί-τζιχαντιστικό συνασπισμό, αλλά δημιούργησε δημόσια δυσαρέσκεια ένεκα της κακής οικονομικής κατάστασης του ιορδανικού λαού.

Τα οικονομικά προβλήματα της χώρας, ένα χρόνο μετά, βρίσκονται σε χειρότερο επίπεδο, με το 28.8% των νέων ηλικίας 15-24 να είναι άνεργοι,³⁹ γεγονός που ενδέχεται να στρέψει τους αγανακτισμένους νέους στις τάξεις του Χαλιφάτου. Επιπρόσθετα, πολλοί ιορδανοί διατηρούν φιλικές σχέσεις ή συγγενικούς δεσμούς με σουνιτικές κοινότητες σε Ιράκ και Συρία. Παράλληλα, ο αριθμός ιορδανών μαχητών του «Ισλαμικού Κράτους» είναι σχετικά μεγάλος –περίπου 2.000-⁴⁰ οι πιθανότητες διεξαγωγής τρομοκρατικών επιθέσεων μικρής ή μεσαίας κλίμακας, είναι αυξημένες τόσο κατά κυβερνητικών στόχων, όσο και κατά στόχων δυτικών συμφερόντων.

Χάρτης 1: Η πολεμική κατάσταση στη Συρία-Ιανουάριος 2016 (πηγή: Institute for the Study of War)

³⁹ Στοιχεία: Παγκόσμια Τράπεζα (worldbank.org/indicators/SL.UEM.1524.Z5)

⁴⁰ S. Maayah, "How Jordan Got Pulled Into the Fight Against ISIS", *TIME Magazine*, 26/2/2015 (<http://time.com/3721793/jordan-fight-against-isis/>)

Λίβανος

Η χώρα αυτή δέχθηκε για πρώτη φορά επίθεση μεγάλης κλίμακας, ήδη από τα μέσα του 2014, ως απόρροια της άμεσης γειννίας της με το μέτωπο της Συρίας. Έκτοτε, οι επιθέσεις και οι απαγωγές από δυνάμεις του Χαλιφάτου αποτελούν καθημερινό φαινόμενο. Οι φανεροί και οι εν υπνώσει θύλακες του «Ισλαμικού Κράτους» στη χώρα είναι σημαντικοί, ενώ η σιϊτική οργάνωση Hezbollah μαχόμενη στο πλευρό των συριακών ενόπλων δυνάμεων, έχει αφήσει σημαντικά κενά στη λιβανική επικράτεια, τα οποία ο στρατός δεν μπορεί να τα καλύψει.

Εδώ και αρκετό καιρό, η χώρα αντιμετωπίζει μεγάλο έλλειμμα εσωτερικής ασφάλειας αλλά και μαζικές ροές Σύριων προσφύγων (υπολογίζονται περίπου 1,8 εκατομμύρια). Σε συνδυασμό με την επιδεινωμένη οικονομία (δημόσιο χρέος 75 δις. δολάρια ή 120% του ΑΕΠ), ο Λίβανος φαίνεται να αποτελεί μία από τις χώρες με τον μεγαλύτερο κίνδυνο διείσδυσης από το «Ισλαμικό Κράτος».

Ισραήλ

Το Ισραήλ, κατά τη διάρκεια του πολέμου στη Συρία, κράτησε μια ουδέτερη στάση λόγω και των σταθερών σχέσεων που είχε με τη Δαμασκό. Η προοπτική αλλαγής του καθεστώτος στη Συρία και η δράση της Hezbollah, μάλλον φόβιζε την ισραηλινή πολιτική, ειδικά μετά τα γεγονότα στις 19 Ιανουαρίου του 2015, όπου Παλαιστίνιοι διαδηλωτές ύψωσαν τη σημαία του «Ισλαμικού Κράτους» στη λωρίδα της Γάζας. Ήταν προφανές ότι τα ισραήλο-παλαιστινιακά εδάφη αποτελούσαν στόχο των σαλαφιστών, με σκοπό να δημιουργηθούν τζιχαντιστικοί πυρήνες, τόσο στη Λωρίδα της Γάζας, όσο και στη Δυτική Όχθη, προκειμένου να διεξάγουν επιθέσεις.

Ταυτόχρονα, η προέλαση των τζιχαντιστών στη νότια Συρία και τα υψώματα του Γκολάν, δημιούργησε προϋποθέσεις απειλής για το Ισραήλ, αν και είχε κατηγορηθεί ότι εκμεταλλεύεται την κατάσταση για να εξαπολύσει επίθεση εναντίον της Hezbollah και του ευρύτερου σιϊτικού άξονα (Page, 2015, σ.39). Οι ίδιοι οι ισραηλινοί, φαίνεται να ανησυχούν περισσότερο για το Ιράν και τους σιίτες, παρά για τους σουνίτες τζιχαντιστές, γεγονός που το δικαιολογούν στους διαφορετικούς στόχους που έχει το Χαλιφάτο και τη «χαμηλή προτεραιότητα» που δείχνει για το παλαιστινιακό και την απελευθέρωση των Παλαιστινίων.⁴¹ Ωστόσο, η

⁴¹ E. Inbar, “How Dangerous is ISIS to Israel?”, *Jerusalem Post*, 9/8/2015

ανελαστικότητα και ο φανατισμός που επικρατεί στις τάξεις του Χαλιφάτου ενάντια σε οποιαδήποτε αντίθετη προς αυτούς πίστη, δεν πρέπει να υποτιμάται.

Αίγυπτος

Η πολύχρονη παρουσία τζιχαντιστικών ομάδων στην Αίγυπτο, αποτελούσε ανέκαθεν σημαντικό ζητούμενο ασφάλειας, που οφείλεται: α) στην πολύχρονη πολιτική αστάθεια, β) στη βίαιη αντιμετώπιση των εξτρεμιστών από τις εκάστοτε κυβερνήσεις, γ) στον εμφύλιο πόλεμο της Λιβύης, ο οποίος προκάλεσε διασπορά μαχητών και οπλισμού, δ) στους πολέμους σε Συρία και Ιράκ, που δημιούργησαν προϋποθέσεις στρατολόγησης τζιχαντιστών.

Η σημαντικότερη οργάνωση που δρα στη χώρα είναι η Ansar Bayt al-Maqdis (ABM), η οποία δραστηριοποιείται στα βόρεια της χερσονήσου του Σινά, πραγματοποιώντας επιθέσεις σε Ισραήλ, αιγυπτιακές στρατιωτικές δυνάμεις και, περιστασιακά, σε τουρίστες. Η πτώση του Mubarak και η άνοδος των «Αδελφών Μουσουλμάνων», υπό τον Morsi, άφησε ένα μεγάλο κενό ασφάλειας στη περιοχή του Σινά, προκαλώντας ενδυνάμωση της ABM. Η συγκεκριμένη οργάνωση ορκίστηκε πίστη στον Baghdadi, ανακηρύσσοντας ως «βιλαέτι»⁴² τη περιοχή του Σινά και δημιουργώντας μια συγκρουσιακή κατάσταση που έχει, πλέον, ξεπεράσει τα όρια της αντιμετώπισης τρομοκρατικών πυρήνων, εξελισσόμενη σε ανταρτοπόλεμο (guerilla war). Το σοβαρό έλλειμμα ελέγχου στη περιοχή, αποδείχθηκε με την κατάρριψη του ρωσικού Airbus A-321, που είχε σαν αποτέλεσμα τον θάνατο 224 ατόμων και την ευθύνη του οποίου, ανέλαβε το «Ισλαμικό Κράτος».

Ο κίνδυνος ελέγχου του Σινά από τους τζιχαντιστές, έγκειται στη στρατηγική σημασία της χερσονήσου που συνορεύει με το Ισραήλ, τη λωρίδα της Γάζας και, κυρίως, με το θαλάσσιο πέρασμα της διώρυγας του Σουέζ. Η κήρυξη βιλαετίου στο Σινά, δείχνει τη πρόθεση του «Ισλαμικού Κράτους» να επεκταθεί στη συγκεκριμένη περιοχή με τη σκοπιμότητα να καταλάβει, εκτός από εκτεταμένες γεωγραφικά εκτάσεις και αστικές περιοχές.

⁴² Βιλαέτια (αραβικά Wilayat), ονομάζονταν οι διοικητικές περιφέρειες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Το «Ισλαμικό Κράτος» θεωρεί τμήματα της Μ. Ανατολής και της βόρειας Αφρικής ως βιλαέτια, δηλαδή ως γεωγραφικά τμήματα που είναι υπό την κατοχή του, παρά το ότι μπορεί να ανήκουν σε άλλο κράτος (βλ. Χάρτη 2).

Σαουδική Αραβία

Η θεοκρατική μοναρχία του Κόλπου επεδίωκε στις αρχές του πολέμου της Συρίας, να ανατρέψει το καθεστώς Assad, σε τέτοιο βαθμό που φέρεται να εκπαίδευσε και να εξόπλισε συριακές σουνιτικές δυνάμεις (Blanchard, 2015, σ.16-20). Εδώ και πολλά χρόνια, η Σαουδική Αραβία κατηγορείται ότι συνιστά σημαντική πηγή χρηματοδότησης εξτρεμιστικών και τρομοκρατικών οργανώσεων, ιδίως από μεμονωμένους δωρητές και διάφορα κοινωφελή-φιλανθρωπικά ιδρύματα.⁴³

Η δράση του «Ισλαμικού Κράτους» στη χώρα, εμφανίστηκε στα τέλη του 2014, όταν τζιναντιστές επιτέθηκαν σε σιϊτικό χωρίο, δολοφονώντας οκτώ άτομα. Επισημώς, το Χαλιφάτο αντιτάσσεται στις φιλο-δυτικές δυναστείες του Κόλπου, αφού ισχυρίζεται ότι καταπιέζουν τους σουνίτες και συνάπτουν σχέσεις με «άπιστους». Η Σαουδική Αραβία φαίνεται ότι προσπαθεί να αποδείξει ότι λαμβάνει σοβαρά υπόψη τον εξτρεμισμό, συμμετέχοντας ενεργώς στον αντι-τζιχαντιστικό συνασπισμό, εντούτοις ο βαθύς φανατισμός του ουαχαμιτισμού και το ανελεύθερο κλίμα που επικρατεί στη χώρα, την κατατάσσει –τουλάχιστον σε θεωρητικό επίπεδο– στο ακραίο Ισλάμ.

Υεμένη

Η Υεμένη, εδώ και δύο χρόνια, βρίσκεται σε εμφύλια διαμάχη ανάμεσα σε σουνίτες καθεστωτικούς και σιίτες αντάρτες (Houthis). Από τα τέλη του 2014, η κατάσταση έχει περιπλακεί λόγω της εμπλοκής του «Ισλαμικού Κράτους» και ενός συνασπισμού σουνιτικών δυνάμεων (Σ. Αραβία, Κατάρ, Κουβέιτ, Ιορδανία), εναντίων των αντικυβερνητικών. Από το 2015, το «Ισλαμικό Κράτος» έχει εντείνει τις επιθέσεις σε σιϊτικούς στόχους –κυρίως τζαμιά– με βομβιστικές επιθέσεις και εγκαθιστώντας πολλούς πυρήνες στο εσωτερικό της χώρας, οι οποίοι δρουν ανεξέλεγκτοι.

Λιβύη

Τέσσερα χρόνια μετά την ανατροπή του Qaddafi, η Λιβύη έχει εισέλθει σε μια χαοτική κατάσταση εμφυλιοπολεμικής σύγκρουσης, η οποία δημιούργησε ειδικές συνθήκες για ανάπτυξη τζιχαντιστικών οργανώσεων. Σχεδόν ταυτόχρονα με την

⁴³ United States Department of State, “Money Laundering and Financial Crimes, Country Database”, Ιούνιος 2014, σ.360

ίδρυση τους, αυτές οι οργανώσεις (με σημαντικότερη την Islamic Youth Shura Council) δήλωσαν πίστη και υπακοή στο «Ισλαμικό Κράτος», στέλνοντας εθελοντές στο μέτωπο της Συρίας και, αφετέρου, πραγματοποιώντας επιθέσεις σε στρατηγικά σημεία (εγκαταστάσεις πετρελαίου, διυλιστήρια), στοχοποιώντας κυρίως δυτικούς. Σήμερα, οι τζιχαντιστές ελέγχουν –πλήρως ή μερικώς- κάποιες πόλεις βόρεια της χώρας καθώς και μια εκτεταμένη περιοχή στα σύνορα με Νίγηρα και Αλγερία. Η σημαντικότητα της Λιβύης, έγκειται στη γεωγραφική της θέση ως σταυροδρόμι μεταξύ της βόρειας Αφρικής και των υποσαχάριων περιοχών, δίνοντας έτσι την ευκαιρία στο Χαλιφάτο να εντάξει περισσότερες περιοχές υπό τον έλεγχο του. Επιπλέον, η γειτνίαση της χώρας με την Ευρώπη, αποτελεί σημαντικό προγεφύρωμα για μελλοντικές ενέργειες στην ήπειρο, ιδίως εναντίον των μεσογειακών κρατών.

Τυνησία

Η Τυνησία αποτελεί η υπ' αριθμόν ένα χώρα αποστολής ξένων μαχητών στις τάξεις του «Ισλαμικού Κράτους» (περίπου 6.000 με 7.000).⁴⁴ Λίγα χρόνια μετά την «Αραβική Άνοιξη», η χώρα παρουσιάζεται βαθιά διαιρεμένη, παρά τις προσπάθειες της κυβέρνησης να αντιμετωπίσει τα αίτια της στρατολόγησης παρέχοντας εκτεταμένα κοινωνικό-οικονομικά κίνητρα. Το «Ισλαμικό Κράτος» έχει πραγματοποιήσει επιθέσεις κυρίως σε παραλιακά θέρετρα και τουρίστες, εκμεταλλευόμενο και τη συνόρευση της χώρας με τζιχαντιστικά προπύργια σε Λιβύη και Αλγερία.

Μαρόκο-Αλγερία

Αμφότερες, χώρες με αδύναμη εσωτερική δομή και αξιόλογες, τόσο για την επιστράτευση τζιχαντιστών, όσο και για τον τομέα διοικητικής μέριμνας του Χαλιφάτου. Η αυξημένη παρουσία μαχητών στη Λιβύη, ενδέχεται να βοηθήσει στην επέκταση των επιχειρήσεων του «Ισλαμικού Κράτους» (σε μικρή ή μεσαία κλίμακα), λόγω της θέσης των δύο χωρών ως όρια του μουσουλμανικού κόσμου της βόρειας Αφρικής με την Ευρώπη.

Τουρκία

⁴⁴ Y. Trofinov, “How Tunisia Became a Top Source of ISIS Recruits”, *The Wall Street Journal*, 25/2/2016

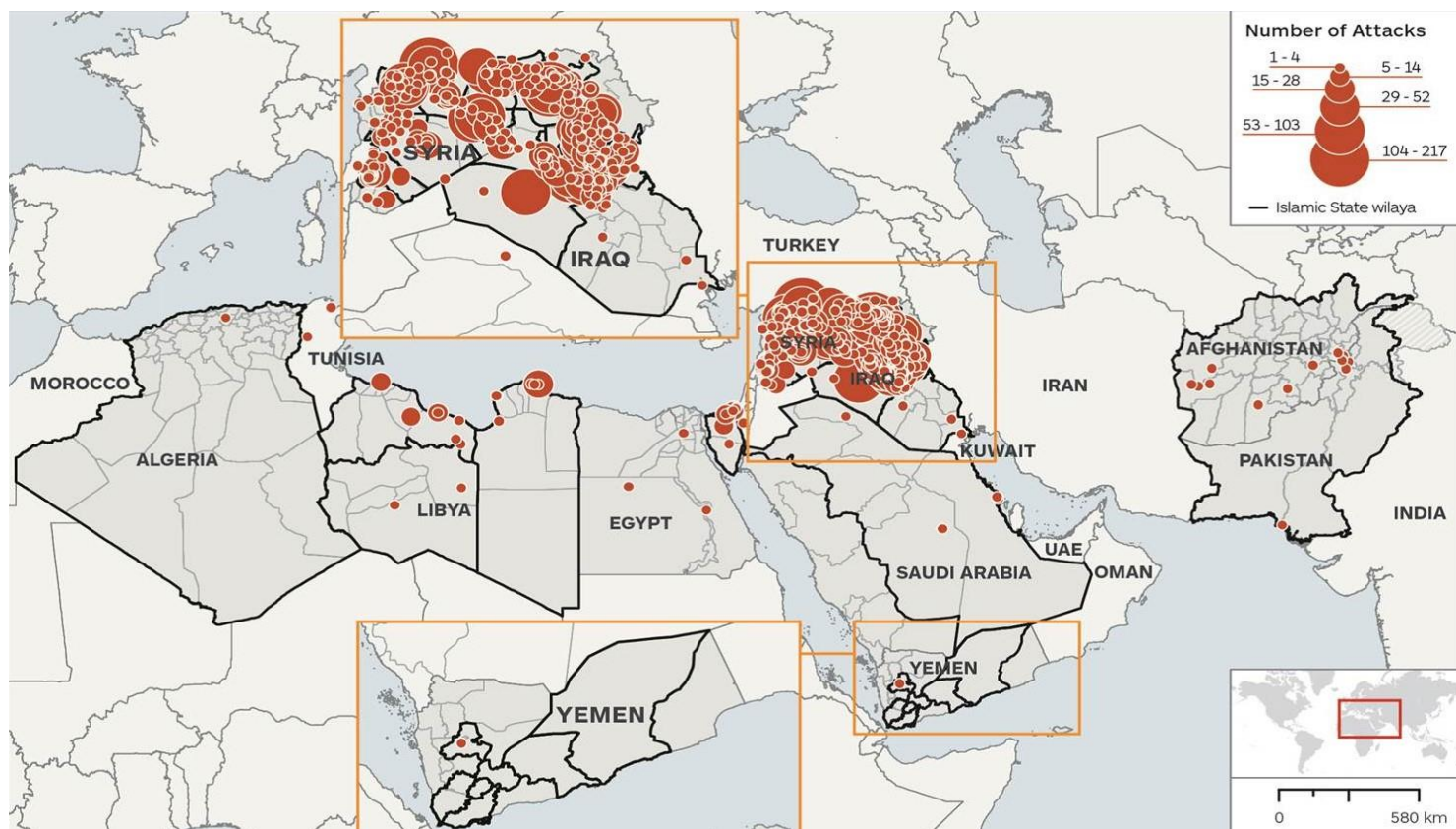
Το «Ισλαμικό Κράτος» ως μία οργάνωση που δρούσε στα σύνορα με τη Τουρκία, θα ήταν λογικό να αποτελούσε για την Άγκυρα ένα είδος ασύμμετρης και άμεσης απειλής. Ωστόσο, η πολιτική των «ανοιχτών συνόρων» που ευνοούσε το λαθρεμπόριο όπλων, καυσίμων, μαχητών και προσφύγων, καθώς και η αρχική αποφυγή, από την πλευρά των τούρκων αξιωματούχων, στο χαρακτηρισμό του Ι.Κ. ως τρομοκρατική οργάνωση, δημιούργησε πολλά ερωτηματικά για τις σχέσεις του Χαλιφάτου με την Άγκυρα. Η τουρκική υποστήριξη στους σύριους αντικαθεστωτικούς και η ενδεχόμενη νίκη τους, θα έδινε στην Τουρκία σημαντικό γεωπολιτικό έρεισμα για περαιτέρω έλεγχο της Μ. Ανατολής από μέρους της.

Η εθελοτυφλία της Άγκυρας στις ακραίες ισλαμιστικές οργανώσεις φαίνεται ότι έληξε μετά από επίθεση στην πόλη Suruc από βομβιστές του «Ισλαμικού Κράτους». Η Τουρκία εντάχθηκε στον ευρύτερο αντι-τζιχαντιστικό συνασπισμό, αλλά χρησιμοποιούσε τις επιθέσεις ως πρόφαση, για να βομβαρδίζει κούρδους μαχητές και θέσεις του PKK στο βόρειο Ιράκ (Γιαννακόπουλος, 2016, σ.116-118). Στα τέλη του 2015 και στις αρχές του 2016, έλαβαν χώρα πλήθος βομβιστικών επιθέσεων σε Άγκυρα και Κωνσταντινούπολη, οι οποίες αποδόθηκαν σε συμπαθούντες ή μέλη του «Ισλαμικού Κράτους». Όσον αφορά στην παρουσία τζιχαντιστών στην Τουρκία, δεν υπάρχουν αντικειμενικά στοιχεία, αν και μία ανεπίσημη αναφορά κάνει λόγο για ύπαρξη 3.000 μαχητών και αρκετών πυρήνων στρατολόγησης, διασκορπισμένων σε τουρκικό έδαφος.⁴⁵

Αφγανιστάν-Πακιστάν

Τα αφγανο-πακιστανικά εδάφη αποτελούν σημείο αντιπαράθεσης μεταξύ του «Ισλαμικού Κράτους» και της Al-Qaeda, με σκοπό τον έλεγχο στρατηγικών περιοχών. Ταυτόχρονα, στο Αφγανιστάν έχουν ξεσπάσει μάχες μεταξύ των αφγανικών δυνάμεων και των Ταλιμπάν. Και τα δύο γεγονότα αναδεικνύουν ένα μεγάλο έλλειμμα ασφάλειας και στις δύο χώρες, που επιβαρύνεται από την αυξανόμενη παρουσία τζιχαντιστικών πυρήνων στα ανατολικά και τα βόρεια του Αφγανιστάν.

⁴⁵ IHS Jane's Intelligence Weekly, "Leaked Report Indicates Islamic State Contingency's Capability to Mount Attacks in Turkey, Targeting Western Diplomatic and Commercial Assets", 20/1/2015

Χάρτης 2: Η επιχειρησιακή δραστηριότητα του «Ισλαμικού Κράτους» σε περιφερειακό επίπεδο και τα βιλαέτια (πηγή: Institute for the Study of War)

4.3 Παγκόσμια Απειλή

Βαλκάνια

Η χερσόνησος του Αίμου κατέχει στρατηγική θέση, βρισκόμενη στα νότιο-ανατολικά σύνορα μεταξύ Μ. Ανατολής και κεντρικής Ευρώπης. Τα Βαλκάνια έχουν δοκιμαστεί από συνεχείς πολέμους, κυρίως λόγω του ιδιαίτερου θρησκευτικό-πολιτισμικού «μωσαϊκού», με αποκορύφωμα τους πολέμους σε Κόσοβο και Βοσνία και την τελική διάλυση της Γιουγκοσλαβίας σε μία σειρά κρατών.

Στα μέσα του 2014, κυκλοφόρησε στο διαδίκτυο ένας χάρτης (βλ. Χάρτης 3) με τις επιδιώξεις του «Ισλαμικού Κράτους», όσον αφορά την γεωγραφική έκταση του μελλοντικού Χαλιφάτου που, μεταξύ των άλλων, συμπεριλαμβανόταν το σύνολο των βαλκανικών κρατών (Огобра). Τα Βαλκάνια αποτελούσαν μία εύκολη δίοδος για μουσουλμάνους, πολίτες δυτικοευρωπαϊκών κρατών, οι οποίοι εκμεταλλευόμενοι την Ελλάδα ως χώρα στην ζώνη Σέγκεν, μετέβαιναν ακτοπλοϊκά προς τα νησιά του Αιγαίου και κατόπιν, μέσω Τουρκίας, προωθούνταν στα θέατρα επιχειρήσεων του

Ιράκ και της Συρίας. Οι ελληνικές αρχές αξιολογούσαν ότι το επίπεδο απειλής ήταν «πολύ χαμηλό» αν και μέχρι τον Αύγουστο του 2014, είχαν απελαθεί περισσότεροι από 300 Σύριοι ως ύποπτοι για τρομοκρατική δραστηριότητα (Γιαννακόπουλος, 2016, σ.157). Μετά τις πολύνεκρες επιθέσεις στο Παρίσι (Νοέμβριος 2015), αποκαλύφθηκε ότι η Ελλάδα λειτουργούσε συχνά ως προσωρινό καταφύγιο τζιχαντιστών. Στα τέλη του 2015, υπηρεσίες πληροφοριών έκαναν λόγο για περισσότερους από 571 μαχητές που είχαν επιστρέψει από τις εμπόλεμες ζώνες, στην Ευρώπη μέσω Ελλάδας.⁴⁶

Χάρτης 3: Επιδιώξεις και έκταση του Ισλαμικού Χαλιφάτου (πηγή: Daily Mail)

Σύμφωνα με το International Center for the Study of Radicalization and Political Violence (ICSR), 90 Αλβανοί, 150 Κοσοβάροι, 330 Βόσνιοι και 12 Σκοπιανοί έχουν ενταχθεί στη δύναμη του «Ισλαμικού Κράτους», υποκινούμενοι συνήθως από την κατάσταση ανεργίας και φτώχειας που επικρατεί στις χώρες τους.⁴⁷ Παρατηρείται, δηλαδή, μια βαθμιαία άνοδος της ριζοσπαστικοποίησης –ιδίως των νέων– σε μία περιοχή όπου οι εθνοτικές συγκρούσεις και οι θρησκευτικές αντιπαραθέσεις δεν έχουν ξεπεραστεί και τα οικονομικά προβλήματα είναι μεγάλα. Η εκμετάλλευση της κατάστασης από την προπαγάνδα του Ι.Κ. φαίνεται πιθανή, κυρίως σε χώρες με

⁴⁶ Γ. Σουλιώτης, «Πέρασμα τζιχαντιστών η Ελλάδα», *Καθημερινή*, 22/11/2015

⁴⁷ ICSR Report, 26/1/2015 (<https://icsr.info/category/publications>)

έντονο μουσουλμανικό στοιχείο και μεγάλα ελλείμματα ασφάλειας όπως: Αλβανία, Κόσοβο, Βοσνία, Μαυροβούνιο και Σκόπια.

Γαλλία

Η Γαλλία υπήρξε ο μεγαλύτερος και σημαντικότερος αποδέκτης τρομοκρατικών απειλών και επιθέσεων του Ι.Κ. σε σύγκριση με όλη την Ευρώπη. Οι επιθέσεις στο Παρίσι (Ιανουάριος και Νοέμβριος 2015) είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση ανησυχίας των πολιτών, σχετικά με τη δράση τζιχαντιστών στα ευρωπαϊκά εδάφη.

Εξετάζοντας τους λόγους που ώθησαν τους σαλαφιστές να επιλέξουν τη Γαλλία ως πρώτη χώρα της Δύσης για διεξαγωγή τρομοκρατικών επιθέσεων, διαπιστώνεται ότι: α) διεξήγαγε επιχειρήσεις κατά του Ι.Κ. σε εκτεταμένη κλίμακα (πρόκληση αντιποίνων), β) στο εσωτερικό της χώρας κατοικεί η μεγαλύτερη ευρωπαϊκή μουσουλμανική κοινότητα (περίπου έξι εκατομμύρια), η οποία χαρακτηρίζεται από υψηλά ποσοστά ανεργίας και εγκληματικότητας, δ) η Γαλλία έχει «βεβαρημένο παρελθόν» αφού υπήρξε στο παρελθόν αποικιοκρατική δύναμη κυρίως σε μουσουλμανικές χώρες, ε) η γαλλική κουλτούρα στα πλαίσια της *Laïcité*,⁴⁸ θεωρείται από τους μουσουλμάνους ως «μιαρή» και «άθρη». Χαρακτηριστικό παράδειγμα, η επίθεση στο σατυρικό περιοδικό Charlie Hebdo για προσβολή του Ισλάμ.

Η γαλλική κυβέρνηση, μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα, έχει θεσπίσει μία σειρά από αντιτρομοκρατικά μέτρα, τα οποία επικεντρώνονται κυρίως στην ενίσχυση της επιβολής του νόμου και στην πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης των μουσουλμάνων, η οποία φαίνεται να λαμβάνει χώρα μέσα και γύρω από σουνιτικά τζαμιά. Η αυστηρότατη αντιτρομοκρατική νομοθεσία μάλλον θα αποτρέψει τη διεξαγωγή οργανωμένων επιθέσεων –όπως του Νοεμβρίου του 2015- αλλά δεν θα δύναται να προλαμβάνει ενέργειες «μοναχικών λύκων», χαμηλής ή/και μεσαίας κλίμακας.

Λοιπή Ευρώπη

⁴⁸ Η απουσία θρησκευτικών συμβόλων και κάθε είδους εκδήλωσης πίστης στα πλαίσια της δημόσιας σφαίρας και της εσωτερικής διακυβέρνησης της χώρας, σύμφωνα με το γαλλικό Σύνταγμα.

Η πρόσφατη επίθεση (Μάρτιος 2016) στο Βέλγιο, από συμπαθούντες και μέλη του I.K., έρχεται να αναδείξει τη σημαντικότητα της ασύμμετρης απειλής των τζιχαντιστών. Προηγήθηκε (Μάιος 2014) η επίθεση στο εβραϊκό μουσείο των Βρυξελλών όταν έχασαν τη ζωή τους τέσσερα άτομα. Αν και δεν υπάρχουν στοιχεία σχετικά με την ύπαρξη μιας ενιαίας ευρωπαϊκής τρομοκρατικής οργάνωσης που να έχει ορκιστεί πίστη στο Χαλιφάτο, η Europol εκτιμά ότι περίπου 3.000-5.000 άτομα με ευρωπαϊκό διαβατήριο έχουν ενταχθεί σε τζιχαντιστικές οργανώσεις (Γιαννακόπουλος, 2016, σ.164). Οι χώρες προέλευσης τους ήταν κυρίως: Αυστρία, Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Γερμανία, Ολλανδία, Ισπανία, Σουηδία και Ηνωμένο Βασίλειο. Στο Βέλγιο και τη Γερμανία, οι αρχές εξάρθρωσαν τζιχαντιστικούς πυρήνες που συνδέονταν με το «Ισλαμικό Κράτος» και σκόπευαν να διεξάγουν επιθέσεις σε επίσημα κτήρια του NATO και της Ε.Ε. Επιπλέον, το πιο σοβαρό πρόβλημα φέρεται να έχει η Αυστρία, καθώς, σύμφωνα με αναλυτές, οι ανεπαρκείς μηχανισμοί ασφάλειας και η ελαστική νομοθεσία, έχουν καταστήσει τη χώρα σε «κομβικό σημείο» και πυρήνα στρατολόγησης μαχητών, με πρωταγωνιστή τον αυστριακό μουσουλμάνο ιεροκήρυκα Mohammad Mahmoud, ο οποίος θεωρείται βασικό πρόσωπο στη δημιουργία κινήματος τζιχάντ στην κεντρική Ευρώπη.⁴⁹

Ένα άλλο πρόβλημα, που απειλεί την ευρωπαϊκή ασφάλεια, είναι οι αναδυόμενες ρατσιστικές-ισλαμοφοβικές οργανώσεις που δημιουργούνται στο εσωτερικό των κρατών, όπως η οργάνωση PEGIDA,⁵⁰ που θα μπορούσαν να προκαλέσουν την πιθανή έναρξη ενός κύκλου βίας μεταξύ Χριστιανών και Μουσουλμάνων, δίνοντας τη δυνατότητα στο «Ισλαμικό Κράτος» να επεκτείνει την προπαγανδιστική του στρατηγική, παροτρύνοντας μουσουλμάνους ή να ενταχθούν στο Χαλιφάτο, είτε να προβούν σε επιθετικές πράξεις εναντίον των χωρών διαμονής τους.

Ηνωμένες Πολιτείες

Οι Η.Π.Α. ανέκαθεν αποτελούσαν το βασικότερο στόχο του ριζοσπαστικού ισλαμισμού, λόγω της ενεργής επεμβατικής πολιτικής που ακολούθησε σε Αφγανιστάν και Ιράκ. Η εμπειρία της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και η μετέπειτα εφαρμογή

⁴⁹ S. Kern, "Austria: Springboard for Global Jihad", *Gatestone Institute-International Policy Council*, 26/8/2014 (<https://www.gatestoneinstitute.org/4651/austria-jihad>)

⁵⁰ Η οργάνωση ιδρύθηκε στη Γερμανία, το 2014, από αγανακτισμένους κατά των ισλαμικών τρομοκρατικών επιθέσεων. Σύντομα προσέλκυσε οπαδούς της Ακροδεξιάς και νεοναζιστές, έχοντας μεγάλη απήχηση σε διαδηλώσεις, φθάνοντας και τους 25.000 συμμετέχοντες.

ενός αυστηρότατου αντιτρομοκρατικού νόμου από την κυβέρνηση Bush, δημιούργησε μια ισχυρή «ζώνη άμυνας» ενάντια σε μελλοντικές τρομοκρατικές επιθέσεις. Η εμφάνιση του «Ισλαμικού Κράτους» σε περιοχές όπου οι Η.Π.Α. είχαν αναπτύξει δράση, ανέδειξε τις λανθασμένες πολιτικές που είχαν ακολουθήσει οι Αμερικανοί, με απαρχές την εποχή του Ψυχρού Πολέμου και την υποστήριξη των Μουτζαχεντίν εναντίον των Σοβιετικών, μέχρι και την εμπλοκή στο Ιράκ για την πτώση του Σ. Χουσεΐν.

Ήδη από το 2014, η αμερικανική εξωτερική πολιτική θεωρεί το «Ισλαμικό Κράτος», «σημαντική απειλή για τις Ηνωμένες Πολιτείες, η οποία ξεπερνά την αντίστοιχη της Al-Qaeda»⁵¹, και ότι «εάν αφεθεί ανεξέλεγκτο, με την πάροδο του χρόνου οι δυνατότητες του θα ωριμάσουν και η απειλή για την εσωτερική ασφάλεια των Η.Π.Α. τελικά θα αυξηθεί».⁵² Τον Οκτώβριο του 2015, αμερικανικές αρχές δήλωσαν ότι ερευνούν τα ονόματα δεκάδων υπόπτων για διασυνδέσεις με τους τζιχαντιστές, οι οποίοι διαμένουν στις Η.Π.Α., είτε ως μετανάστες, είτε ως Αμερικανοί πολίτες.⁵³ Οι αναφορές επιβεβαιώθηκαν δύο μήνες μετά, όταν δύο συμπαθούντες του Χαλιφάτου, επιτέθηκαν σε δημόσιο κτήριο στο San Bernardino της Καλιφόρνια, δολοφονώντας δεκαέξι πολίτες.

Οι Η.Π.Α. από το 2014, συμμετέχουν ως επικεφαλής στο στρατηγικό συνασπισμό κατά του «Ισλαμικού Κράτους» στη Συρία, αλλά και παρέχουν συμβουλευτική υποστήριξη και εκπαίδευση στις ιρακινές δυνάμεις ασφαλείας. Επιπλέον, συμμετέχουν ενεργά στη συλλογή πληροφοριών κατά του ευρύτερου ισλαμικού κινήματος και στη προστασία των αμερικανικών εγκαταστάσεων και προσωπικού στη Βαγδάτη. Έχοντα υπόψη την επιθετική των τζιχαντιστών κατά οποιασδήποτε χώρας που στρέφεται εναντίον τους και με δεδομένο τις προηγούμενες ενέργειες κατά αμερικανικού εδάφους, ενδέχεται οι Ηνωμένες Πολιτείες να απειλούνται, όχι τόσο από μία μεγάλου μεγέθους επίθεση –στην έκταση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου- αλλά από ενδεχόμενα χτυπήματα «μοναχικών λύκων» και βομβιστών αυτοκτονίας.

Ρωσία

⁵¹ M. Ryan, “Islamic State threat ‘beyond anything we’ve seen’: Pentagon”, *Reuters*, 21/8/2014

⁵² Congressional Research Service, “The Islamic State Crisis and U.S. Policy”, 2015, σ.1

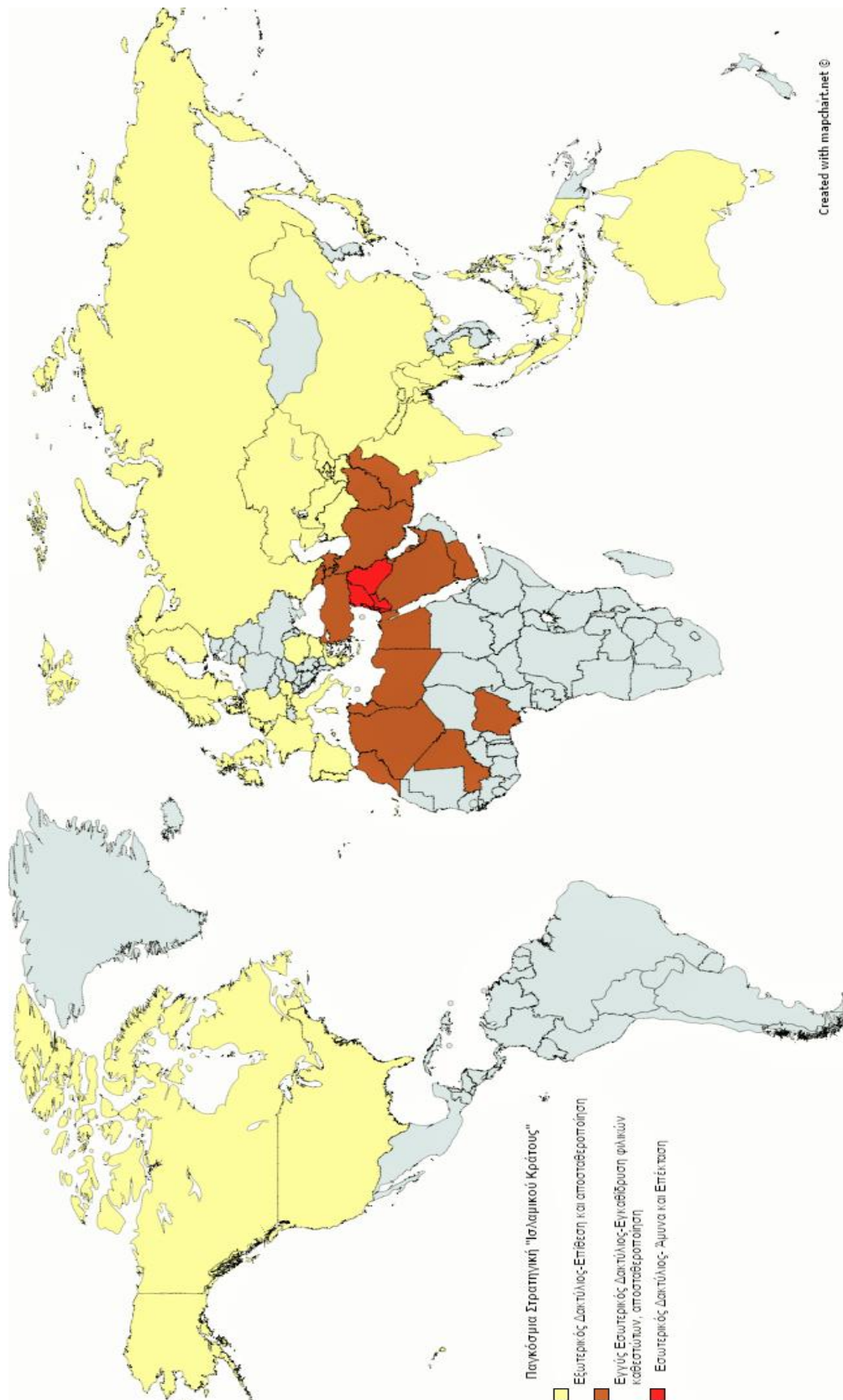
⁵³ J. Comey, “Statement Before the Senate Committee on Homeland Security and Governmental Affairs”, 8/10/2015

Η ρωσική εμπλοκή στον πόλεμο της Συρίας, μπορεί να δικαιολογηθεί ως εξής: α) παρείχε στήριξη στο καθεστώς Assad, ούσα η μοναδική κυβέρνηση με φιλορωσικά αισθήματα, β) εξασφάλιζε τη διατήρηση του ρωσικού λιμένα της Ταρτούς, η οποία είναι η μοναδική ρωσική βάση στη Μεσόγειο, γ) η εξουδετέρωση του «Ισλαμικού Κράτους», δημιουργούσε προϋποθέσεις ανάσχεσης τζιχαντιστικών απειλών στο εσωτερικό της χώρας, ειδικά σε περιοχές με έντονο ισλαμικό στοιχείο, όπως το Νταγκεστάν και τη Τσετσενία, αλλά και σε γειτονικές χώρες όπως το Καζακστάν και το Ουζμπεκιστάν, στις οποίες οι σαλαφιστικές ομάδες είναι ανεπτυγμένες και ακμαίες (βλ. Παράρτημα Α). Απόδειξη του καθεστώτος απειλής προς την Ρωσία, η επίθεση στα μέσα του 2015, κατά ρωσικής στρατιωτικής βάσης στο νότιο Νταγκεστάν, της οποίας την ευθύνη ανέλαβε το λεγόμενο «βιλαέτι του Ισλαμικού Κράτους στον Καύκασο».

Νότιο-ανατολική Ασία

Η επιρροή του «Ισλαμικού Κράτους» στη συγκεκριμένη υποήπειρο, έχει άμεση σχέση με την αντιπαράθεση του Χαλιφάτου με την Al-Qaeda. Οι χώρες που συνιστούν τη γεωγραφική αυτή ενότητα, έχουν πολλές και σημαντικές τζιχαντιστικές οργανώσεις, οι οποίες έχουν μείνει σταθερά πιστές στην Al-Qaeda. Αν και ορισμένες ομάδες έχουν δηλώσει στήριξη στο Ι.Κ., εντούτοις το Χαλιφάτο έχει μικρότερη απήχηση σε σχέση με αυτήν που έχει σε άλλες μουσουλμανικές χώρες. Υπολογίζεται ότι ο αριθμός των μαχητών που ορκίστηκαν πίστη στον Baghdadi είναι μικρότερος από τους αντίστοιχους μαχητές που ήρθαν στη Συρία από το Ηνωμένο Βασίλειο (Lynch, 2015, σ. 22).

Όπως ισχύει και στη περίπτωση του Αφγανιστάν και Πακιστάν (βλ. σελ. 48), η διασπορά και η διείσδυση της προπαγάνδας του Χαλιφάτου δεν πρέπει να θεωρείται απίθανη. Άλλωστε, πολλά κράτη αυτής της περιφέρειας, έχουν μεγάλο αριθμό σουνιτών μουσουλμάνων (με πρώτη την Ινδονησία) και έτοιμες, εμπειροπόλεμες οργανώσεις τζιχάντ. Θα πρέπει να θεωρείται δεδομένο, ότι το «Ισλαμικό Κράτος», στρατηγικά, δεν επιθυμεί να διατηρηθούν αυτές οι οργανώσεις κάτω από τη σφαίρα επιρροής της Al-Qaeda, πόσο μάλλον εναντίον του, σε ενδεχόμενη σύγκρουση των δύο οργανώσεων.

Χάρτης 4: Παγκόσμια στρατηγική του «Ισλαμικού Κράτους» (Πηγή: Institute for the Study of War)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η δυναμική επέκταση του Ι.Κ. σε σχετικά μικρό χρονικό διάστημα και το πρόβλημα της ισλαμικής τρομοκρατίας γενικότερα, ανέδειξε ιστορικά, πολιτικά και θρησκευτικά ζητήματα που βρίσκονταν εν υπνώσει μέχρι σήμερα. Η συζήτηση που ξεκίνησε η «Αραβική Άνοιξη» σχετικά με τα όρια της δημοκρατίας και των δυτικών αξιών, προσομοιάζει με την μεταψυχροπολεμική ανάγκη μερικών πρώην σοβιετικών δημοκρατιών να ενταχθούν στο δυτικό συμμαχικό πλέγμα, υιοθετώντας ταυτόχρονα την ελεύθερη οικονομία και τον εκδημοκρατισμό των νεόκοπων θεσμών τους. Η δημοκρατία θεωρήθηκε ότι αποτελούσε μία επιθυμία, όχι μόνο για την Ευρώπη, αλλά σαν ένα καθολικό σύστημα διακυβέρνησης για το οποίο οι λαοί θα διεξήγαγαν τις «μάχες» τους στο εξής.

Εύλογα εντάσσεται η απορία περί πολιτικής προσαρμογής κρατών που δεν έχουν γνωρίσει, καθόλη τη διάρκεια της ιστορίας τους, τις ελευθερίες και τα φιλελεύθερα ήθη, καθώς και απορίες σχετικά με τη βιωσιμότητα της δημοκρατίας σε κράτη που χαρακτηρίζονται από ευμεταβλητότητα (εναλλαγές αυταρχικών καθεστώτων, δικτατορίες κλπ.). Το μόνο σίγουρο είναι ότι, πλέον, τα ολοκληρωτικά καθεστώτα αντιμετώπισαν μία κρίση απονομιμοποίησης, λόγω του *διλήμματος παράστασης* (performance dilemma), κάτι που επιλύεται στις δημοκρατικές κοινωνίες μέσω εκλογών. Ωστόσο, η «Αραβική Άνοιξη», εκτός από κάποιες μετριοπαθείς και φιλοδυτικές δυνάμεις, απελευθέρωσε και τάσεις του ακραίου Ισλάμ οι οποίες βρίσκονταν, πριν λίγο, καταπιεσμένες από την απολυταρχική πολιτική του εκάστοτε δικτάτορα.

Βασικό παράδειγμα αυτού του γεγονότος αποτελεί η «ισλαμική στροφή» της Αιγύπτου υπό την ηγεσία των «Αδελφών Μουσουλμάνων», που παραλίγο να προκαλέσει την ένταξη της χώρας στον ακραίο σουνιτισμό αλλά θεωρήθηκε, από τους επαναστατημένους κατά του Μουμπάρακ, ως μία πράξη οπισθοχώρησης στα αιτήματα περί εκσυγχρονισμού και ελευθεριών που διεκδικούσαν. Παρατηρείται, δηλαδή, μία ιδιότυπη εναλλαγή πολιτικών ιδεολογιών, στον αραβικό κόσμο, μεταξύ του ριζοσπαστικού ισλάμ και του εθνικισμού, με την καταφανή απειλή του πρώτου, να δημιουργεί κενά ασφάλειας στην Ευρώπη και στον υπόλοιπο κόσμο.

Παρατηρώντας αυτά, ο δυτικός αναγνώστης και ερευνητής μπορεί να διερωτάται εάν η σταθερότητα του μουσουλμανικού κόσμου απαιτεί αυταρχικές κυβερνήσεις. Η θρησκευτική και κοινωνιολογική έρευνα για το Ισλάμ, αποδίδει μία

κουλτούρα με έντονη πατριαρχική παράδοση και δυσανεξία σε ελευθερίες και δημοκρατικές αλλαγές (βλ. Κεφάλαιο 2). Και, σε κάθε περίπτωση, η «Αραβική Άνοιξη» με τα όποια δημοκρατικά αιτήματα που μπορεί να είχε, δεν παρήγαγε κοινωνίες πιο σταθερές από ότι ήταν πριν, το αντίθετο μάλιστα. Παρηγορητικό, ωστόσο, είναι το γεγονός ότι δεν φαίνεται να υπάρχει νοσταλγία για τα παρελθόντα καθεστώτα⁵⁴, γεγονός που μπορεί να δημιουργήσει ιδανικές συνθήκες για ανάπτυξη του μετριοπαθούς μουσουλμανικού στοιχείου, με την προϋπόθεση ότι ο μουσουλμανικός εξτρεμισμός θα καταπολεμηθεί σε κάθε του έκφανση.

Καθόλη τη διάρκεια της παρούσας μελέτης παρουσιάστηκαν και αναλύθηκαν τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν την οργάνωση «Ισλαμικό Κράτος». Παρατηρήθηκε ότι η συγκεκριμένη οργάνωση είναι απότοκος του ευρύτερου σαλαφιστικού-τακφιστικού κινήματος, που εδώ και πολλά χρόνια απειλεί την διεθνή ασφάλεια, τόσο με το φανατισμό των κηρυγμάτων του -που διακρίνονται από μανιχαϊστική οπτική των διεθνών κινήσεων, όσο και με τις τρομοκρατικές ενέργειες που διενεργεί, δολοφονώντας χιλιάδες αθώους πολίτες ανεξαρτήτως εθνικών, φυλετικών και ταξικών καταβολών.

Το «Ισλαμικό Κράτος», όπως και η Al-Qaeda, αποτελούν τα δύο βασικότερα μεγέθη του μουσουλμανικού διεθνιστικού κινήματος σήμερα. Διακρίνονται από πολλές ομοιότητες –όντας η μία «παράγωγη» της άλλης- αλλά και από πολλές διαφορές, γεγονός που δυσχεραίνει τη δυναμική αντιμετώπιση τους από τη διεθνή κοινότητα. Αμφότερες οργανώσεις, αμφισβητούν τις βασικές αρχές του Διεθνούς Δικαίου, τους κανονισμούς της διεξαγωγής του πολέμου και συνιστούν απειλή για τα δημοκρατικά ήθη και την ασφάλεια των πολιτών –μουσουλμάνων και μη.

Στην παρούσα φάση, το Ι.Κ. έχει πληγεί από τις αεροπορικές επιθέσεις αλλά συνεχίζει να ελέγχει μεγάλες περιοχές του βορειοδυτικού Ιράκ και της βορειοανατολικής Συρίας (βλ. Χάρτης 1). Επιπλέον, η ηγεσία της οργάνωσης συνεχίζει να προτρέπει τους υποστηρικτές του να επιτεθούν κατά της Ευρώπης, των Η.Π.Α. και των συμμάχων τους, γεγονός που θα μας απασχολήσει ακόμα περισσότερο στο μέλλον, αφού η οργάνωση θα αντισταθμίσει τις αποτυχίες της στα συρο-ιρακινά θέατρα επιχειρήσεων με εξαγωγή τρομοκρατικών επιθέσεων.

⁵⁴ I. Hussein, «Was the Arab Spring Worth It?», *Foreign Policy*, Vol.194, Ιούλιος-Αύγουστος 2012, σ.93

Το εάν το «Ισλαμικό Κράτος» έχει τη δυνατότητα να σχεδιάσει, να υποστηρίξει και να διεξάγει επιθέσεις στο εσωτερικό των κρατών, αποδείχθηκε (Κεφάλαιο 4) ότι συνιστά συγκερασμό πολλών παραγόντων (κατάσταση εσωτερικού χώρας-στόχου, δύναμη τζιχαντιστικών πυρήνων κλπ.). Θεωρητικά, το Ι.Κ. θα προσπαθήσει να διατηρήσει τα ερείσματα που έχει σε Συρία και Ιράκ και θα προωθήσει την επέκταση μαχητών σε γειτονικές χώρες με σημαντικά ελλείμματα ασφαλείας. Μακροπρόθεσμα, μπορεί να επιδιώξει τον έλεγχο χωρών ή την μερική κατοχή εκτάσεων-βιλαετιών (βλ. Χάρτης 4).

Το μόνο σίγουρό είναι ότι ως τρομοκρατική οργάνωση, το «Ισλαμικό Κράτος» θα συνεχίσει να υφίσταται ακόμη και εάν απωλέσει τον έλεγχο των εδαφών που ελέγχει. Οποσδήποτε θα διατηρήσει ενεργούς κάποιους τζιχαντιστικούς πυρήνες, οι οποίοι θα συνεχίσουν τη δράση τους σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, κατά το παράδειγμα της Al-Qaeda. Βέβαια, εάν απομακρυνθεί από το γεωγραφικό χώρο της Συρίας, θα χάσει σημαντική χρηματοδοτική και επιχειρησιακή ικανότητα, που μπορεί να οδηγήσει στην παρακμή της οργάνωσης, κάτι όμως που δεν φαίνεται να συμβεί στο άμεσο μέλλον, αφού οι βομβαρδισμοί ως επιχειρησιακή μέθοδος είναι περιορισμένη με συγκεκριμένες αδυναμίες.

Επιπλέον, κρίνεται αδήριτη η δημιουργία ενιαίου και αρραγούς μετώπου με συγκεκριμένους στόχους που δεν θα περιλαμβάνουν αποκλειστικά την καταστροφή του «Ισλαμικού Κράτους», αλλά και τη δρομολόγηση λύσεων στα προβλήματα των αραβικών χωρών. Σε κάθε περίπτωση, η επικράτηση εναντίον του ισλαμικού εξτρεμισμού θα είναι μακροχρόνια και κοστοβόρα, τόσο στη βάση των υλικών, όσο και των ανθρώπινων απωλειών. Ο παράγων χρόνος λειτουργεί υπέρ των τζιχαντιστών και κατά της Δύσης, δίνοντας τους την ευκαιρία να αναδιοργανωθούν και να ισχυροποιήσουν τη θέση τους σε νευραλγικά γεωγραφικά τμήματα, με κίνδυνο να μονιμοποιήσουν την κατοχή αυτών των ζωνών, όχι απαραίτητα σε σημείο να μιλάμε για de facto κρατική οντότητα, παρά για θύλακες πολιτικού εξτρεμισμού με ιδιαίτερη βαρύτητα, που ενδέχεται να διεκδικήσουν άμεσο γεωπολιτικό ρόλο στα επόμενα χρόνια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Achcar, G. (2006), *Σύγκρουση Βαρβαροτήτων: Η Δημιουργία της Νέας Τάξης Πραγμάτων* [μτφρ. Σ. Βωβού], Αθήνα: Πολύτροπον
- Boniface, P. (2004), *Οι πόλεμοι του αύριο* [μτφρ. Β. Ιακώβου], Αθήνα: Παπαζήσης
- Carr, H.E. (2002), *Η εικοσαετής κρίση: Εισαγωγή στη μελέτη των Διεθνών Σχέσεων* [μτφρ. Η. Στροϊκού], Αθήνα: Ποιότητα
- Cockburn, P. (2014), *Η επιστροφή των τζιχαντιστών: Το Ισλαμικό Κράτος και η νέα εξέγερση των σουνιτών* [μτφρ. Κ. Γεώργιας], Αθήνα: Μεταίχμιο
- Hoffman, S. (2011), *Χaos και Βία: Η Παγκοσμιοποίηση, τα Καταρρέοντα κράτη και η Τρομοκρατία* [μτφρ. Ε. Μπαρτζινόπουλος], Αθήνα: Παπαζήση
- Kaplan, R. (2000), *Η επερχόμενη αναρχία* [μτφρ. Α. Χουλιάρης], Αθήνα: Ροές
- Munkler, H. (2005), *Οι νέοι πόλεμοι: νέοι εχθροί και νέες μορφές πολέμου* [μτφρ. Α. Δασταρόλη], Αθήνα: Καστανιώτης
- Napoleoni, L. (2015), *Ο Ισλαμιστικός Φοίνικας: Το Ισλαμικό Κράτος και οι Γεωπολιτικές Ανακατατάξεις στη Μέση Ανατολή* [μτφρ. Σ. Τριανταφύλλου], Αθήνα: Πατάκη
- Vidal, G. (2003), *Διαρκής Πόλεμος για Διαρκή Ειρήνη: Πώς καταφέραμε να γίνουμε τόσο μισητοί* [μτφρ. Ν. Καλαιτζής], Αθήνα: Scripta
- Βαρβιτσιώτης, Ι., Ρούσσος, Σ. (2011), *Τυφλοί Στρατοί: Η Δύση και η απειλή του ισλαμικού φονταμενταλισμού*, Αθήνα: Παπαζήση
- Γιαννακόπουλος, Β., Καρυστινός, Γ. (2013), *Χημικά και Βιολογικά Όπλα: Ασύμμετρη Απειλή*, Αθήνα: Ιδιωτική
- Γιαννακόπουλος, Β. (2016), *Ισλαμικό Κράτος: οι ρίζες, η δημιουργία και η απειλή του Χαλιφάτου*, Αθήνα: Printhouse
- Γιαννουλάτος, Α. (2006), *Ισλάμ: Θρησκευτολογική Επισκόπηση*, Αθήνα: Ακρίτας
- Ηρακλείδης, Α. (1991), *Η αραβο-ισραηλινή αντιπαράθεση: Η προβληματική της ειρηνικής επίλυσης*, Αθήνα: Παπαζήση
- Ήφαιστος, Π. (2002), *Ο πόλεμος και τα αίτια του: τα πολλά πρόσωπα του ηγεμονισμού και της τρομοκρατίας*, Αθήνα: Ποιότητα
- Θουκυδίδης (1960), *Ιστορίαι* [μτφρ. Ε. Βενιζέλος], Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας
- Κονδύλης, Π. (1991), *Ισχύς και Απόφαση: Η Διαμόρφωση των Κοσμοεικόνων και το Πρόβλημα των Αξιών*, Αθήνα: Στιγμή
- Κονδύλης, Π. (1992), *Πλανητική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο*, Αθήνα: Θεμέλιο
- Κονδύλης, Π. (1997), *Θεωρία του Πολέμου*, Αθήνα: Θεμέλιο

Κονδύλης, Π. (2000), *Από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα: Τομές στη Πλανητική Πολιτική περί το 2000*, Αθήνα: Θεμέλιο

Μάζης, Ι.Θ. (2000), *Μυστικά Ισλαμικά Τάγματα και Πολιτικό-Οικονομικό Ισλάμ στη Σύγχρονη Τουρκία*, Αθήνα: Σιδεράτος

Μαμντάνι, Μ. (2006), *Καλός Μουσουλμάνος, Κακός Μουσουλμάνος: Οι Ηνωμένες Πολιτείες, ο Ψυχρός Πόλεμος και τα Αίτια της Τρομοκρατίας* [μτφρ. Ι. Παπαδήμος], Αθήνα: Μελάνι

Μαραγκουδάκης, Μ. (2010), *Αμερικανικός Φονταμενταλισμός*, Αθήνα: Παπαζήση

Μπόση, Μ. (1999), *Ζητήματα Ασφάλειας στη Νέα Τάξη Πραγμάτων*, Αθήνα: Παπαζήση

Μπόση, Μ. (2000), *Περί του ορισμού της Τρομοκρατίας*, Αθήνα: Τραυλός

Μπόση, Μ. (2014), *Η διεθνής ασφάλεια στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο: Οι αραβικές εξεγέρσεις και η περίπτωση της Συρίας*, Αθήνα: Ποιότητα

Παπασωτηρίου, Χ. (2009), *Η διεθνής πολιτική στον 21^ο αιώνα*, Αθήνα: Ποιότητα

Πάσχος, Γ. (2005), *Η επιστροφή των λύκων: πολιτικές του τρόμου στον 21^ο αιώνα*, Αθήνα: Σαββάλας

Πλατιάς, Α. (1995), *Το διεθνές σύστημα: Ρεαλιστική προσέγγιση των διεθνών σχέσεων*, Αθήνα: Παπαζήση

Σωτηρόπουλος, Δ., Χουλιάρης, Α., Ρούσσος, Σ., Σκλιάς, Π. (2005), *Ο Τρίτος Κόσμος: Οικονομία, Πολιτική, Κοινωνία, Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα: Παπαζήση

Το Ιερό Κοράνι (2006) [μτφρ. Κ. Πεντάκη], Αθήνα: Κάκτος

Τριανταφύλλου, Δ., Υφαντής, Κ., Χατζηβασιλείου, Ε. (επιμ) (2008), *Διεθνείς Σχέσεις: Σύγχρονη Θεματολογία και Προσεγγίσεις*, Αθήνα: Παπαζήση

Τσοπάνης, Κ. (2007), *Μωάμεθ: Ο ιδρυτής του Ισλάμ*, Αθήνα: Περίσκόπιο

Φούσκας, Β. (2009), *Αυτοκρατορία και Πόλεμος: Η κρίση της αμερικανικής υψηλής στρατηγικής και η ανάδυση της πολυπολικότητας*, Αθήνα: Ποιότητα

Χειλά, Ε. (2013), *Οι διεθνείς συγκρούσεις στον 21^ο αιώνα: Ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης*, Αθήνα: Ποιότητα

Χομπς, Τ. (1989), *Λεβιάθαν: Η ύλη, μορφή και εξουσία μιας εκκλησιαστικής και λαϊκής πολιτικής κοινότητας* [μτφρ. Γ. Πασχαλίδης, Α. Μεταξόπουλος], Αθήνα: Γνώση

Ξενόγλωσση

Ayoob, M. (2009), *The many faces of political Islam: Religion and Politics in the Muslim World*, Michigan: University of Michigan Press

Blanchard, C. (2015), *The Islamic State Crisis and U.S. Policy*, Congressional Research Service, Washington

- Esposito, J. (1999), *The Islamic Threat: Myth or Reality*, New York: Oxford University Press
- Gardet, L. (1977), *Les Hommes de l' Islam: Approche des mentalités* Paris: Hachette
- Gilpin, R. (1981), *War and Change in World Politics*, Cambridge: Cambridge University Press
- Hansen, B., Hearlin, B. (ed) (2000), *The New World Order: Contrasting Theories*, New York: Macmillan
- Hirshmann, K. (2003), *Terrorismus*, Hamburg: Europäische Verlangstalt
- Kaldor, M. (1999), *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*, Stanford: Stanford University Press
- Kepel, G. (2006), *Jihad: The trail of political Islam*, London: IB Tauris
- Khader, M., Seng, N., Ong, G., Tan, E., Chin, J. (2016), *Combating Violent Extremism and Radicalization in the Digital Era*, Hershey: IGI Global
- Kirdar, M.J. (2011), *Al-Qaeda in Iraq*, Center for Strategic and International Studies
- Lynch, T. (2015), *The Islamic State as Icarus: A Critical Assessment of an Untamable Threat*, Washington: Woodrow Wilson Center
- Mazis, I. (2007), *The Radical Islamic Threat in the Southeast Mediterranean*, Begin-Sadaat Center of Strategic Studies
- Moghadam, A., Fishman, B. (ed) (2010), *Self-Inflicted Wounds: Debates and Divisions within Al-Qaeda and its Periphery*, New York: Progressive Management
- Page, R. (2015), *ISIS and the sectarian conflict in the Middle East*, House of Commons Library
- United States Department of State (2014), *Money Laundering and Financial Crimes-Country Database*, Washington

Περιοδικά-Εφημερίδες

European Journal of International Relations

Foreign Affairs Magazine

Foreign Policy

Frankfurter Allgemeine Zeitung

Daily Mail

Infinity Journal

Interdisciplinary Journal of Contemporary Business

International Security

Jerusalem Post

Journal of Ethno-Development

The Long War Journal
The Wall Street Journal
TIME Magazine
World Politics
Καθημερινή

Ιστοσελίδες

<https://www.archive.org>
<https://www.brookings.edu>
<https://www.cnn.com>
<https://www.echr.coe.int>
<https://www.english.aivd.nl>
<https://www.fas.org>
<https://www.gatestoneinstitute.com>
<https://www.geopoliticalfutures.com>
<https://www.icsr.com>
<https://www.janes.com>
<https://www.nato.int>
[https:// http://www.pewresearch.org](https://http://www.pewresearch.org)
<https://www.understandingwar.com>
<https://www.worldbank.org>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Τζιχαντιστικές ομάδες που δήλωσαν πίστη ή συμμαχία με το «Ισλαμικό Κράτος»

Α) Κεντρική Ασία και Ρωσία

Ονομασία	Περιοχή δράσης	Ημερομηνία δήλωσης	Υποταγή	Συμμαχία	Επίδραση	Σχόλια
<i>Abu Hanif Jamaet</i>	Καζακστάν, Ουζμπεκιστάν, Ρωσία (Νταγκεστάν)	2013	×		Μεταφορά μαχητών στη Συρία	Μάχεται στη Συρία και συγκεκριμένα στη Ράκκα
<i>Caucasus Emirate</i>	Ρωσία (Νταγκεστάν)	Δεκέμβριος 2013		×		
<i>Islamic Movement of Uzbekistan</i>	Πακιστάν-Αφγανιστάν	Σεπτέμβριος 2014	×			
<i>Jaish al-Muhaiireen wal-Ansar</i>	Ρωσία (Νταγκεστάν)	Νοέμβριος 2013	×			Σκληραγωγημένοι και εμπειροπόλεμοι μαχητές με ειδίκευση στον ανταρτοπόλεμο
<i>Jund al-Sham</i>	Λίβανος-Τσετσενία	Ιούλιος 2014	×			
<i>Katibat al-Aqsa</i>	Ρωσία (Νταγκεστάν) - Τσετσενία	Ιούλιος 2014	×			
<i>Sabiri's Jamaat</i>	Ουζμπεκιστάν, Τατζικιστάν, Καύκασος	Μάρτιος 2014	×			

Β) Μέση Ανατολή και κράτη του Κόλπου

Ονομασία	Περιοχή δράσης	Ημερομηνία δήλωσης	Υποταγή	Συμμαχία	Επίδραση	Σχόλια
<i>Ansar al-Islam</i>	Ιράκ	Ιανουάριος 2015	×			
<i>Faction of Katibat al-Imam Bukhari</i>	Συρία	Οκτώβριος 2014	×			
<i>Jaish al-Sahabah in the Levant</i>	Συρία	Ιούλιος 2014	×			
<i>Jamaat Ansar Bait al-Maqdis</i>	Αίγυπτος	Ιούνιος 2014	×			Προσπαθεί να επεκταθεί στη λωρίδα της Γάζας
<i>Jund al-Khilafah</i>	Αίγυπτος	Σεπτέμβριος 2014	×			
<i>Liwa Ahrar al-Sunna</i>	Λίβανος	Ιούνιος 2014	×			
<i>Mujahideen of Yemen</i>	Υεμένη	Νοέμβριος 2014	×			
<i>Mujahideen Shura Council in the Environs of Jerusalem</i>	Αίγυπτος	Οκτώβριος 2014		×		
<i>Supporters of the Islamic State in the Land of the Two Holy Mosques</i>	Σαουδική Αραβία	Δεκέμβριος 2014		×		
<i>Supporters for the Islamic State</i>	Υεμένη	Σεπτέμβριος 2014	×			

<i>in Yemen</i>						
-----------------	--	--	--	--	--	--

Γ) Βόρεια Αφρική

Ονομασία	Περιοχή δράσης	Ημερομηνία δήλωσης	Υποταγή	Συμμαχία	Επίδραση	Σχόλια
<i>al-Huda Battalion in Maghreb of Islam</i>	Αλγερία	Ιούνιος 2014	×			
<i>al-I'tisam of the Koran and Sunnah</i>	Σουδάν	Αύγουστος 2014		×		
<i>Al Murabitoun</i>	Μάλι	Μάιος 2015	×			
<i>Ansar al-Sharia</i>	Λιβύη	Σεπτέμβριος 2014	×			Όμορες οργανώσεις με κοινούς στόχους και συμφέροντα
<i>Ansar al-Sharia</i>	Τυνησία	Σεπτέμβριος 2014	×			
<i>Boko Haram</i>	Νιγηρία	Μάρτιος 2015	×			
<i>Islamic State Libya (Darnah)</i>	Λιβύη	Νοέμβριος 2014	×			
<i>Islamic Youth Shura Council</i>	Λιβύη	Ιούνιος 2014		×		
<i>Jund al-Khilafa fi</i>	Τυνησία	Δεκέμβριος 2014		×		
<i>Lions of Libya</i>	Λιβύη	Σεπτέμβριος 2014		×		
<i>Okba Ibn Nafaa Battalion</i>	Τυνησία	Σεπτέμβριος 2014		×		
<i>Shura Council of Shabab al-Islam Darnah</i>	Λιβύη	Οκτώβριος 2014	×			
<i>The Soldiers of the Caliphate</i>	Αλγερία	Σεπτέμβριος 2014	×			

Δ) Νότια Ασία

Ονομασία	Περιοχή δράσης	Ημερομηνία δήλωσης	Υποταγή	Συμμαχία	Επίδραση	Σχόλια
<i>al-Tawheed Brigade in Khorasan</i>	Αφγανιστάν	Σεπτέμβριος 2014	×			
<i>Ansar al-Tawhid</i>	Ινδία	Οκτώβριος 2014	×			
<i>Heroes of Islam Brigade in Khorasan</i>	Αφγανιστάν	Σεπτέμβριος 2014	×			
<i>Hezbi-e-Islami</i>	Αφγανιστάν	Ιούλιος 2015	×		Πολλαπλές επιθέσεις στο αφγανικό έδαφος	Μεγάλη αντιπαλότητα με τους Ταλιμπάν
<i>Jundullah</i>	Πακιστάν	Νοέμβριος 2014		×		
<i>Leaders of the Mujahid in Khorasan</i>	Πακιστάν	Ιανουάριος 2015	×			
<i>Tehreek-e-Khilafat</i>	Πακιστάν	Ιούλιος 2014	×			

Ε) Νότιο-ανατολική Ασία

Ονομασία	Περιοχή δράσης	Ημερομηνία δήλωσης	Υποταγή	Συμμαχία	Επίδραση	Σχόλια
Abu Sayyaf Group	Φιλιππίνες	Ιούνιος 2014		×		
Ansar al-Khilafah	Φιλιππίνες	Αύγουστος 2014	×			
Bangsamoro Islamic Freedom Fighters	Φιλιππίνες	Αύγουστος 2014		×		
Bangsmoro Justice Movement	Φιλιππίνες	Σεπτέμβριος 2014		×		
Mujahideen Indonesia Timor	Ινδονησία	Ιούλιος 2014	×			

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Ξένοι μαχητές που εντάχθηκαν στις τάξεις του «Ισλαμικού Κράτους»

Χώρα	Πληθυσμός μουσουλμάνων	Αριθμός μαχητών
Αλγερία	34.780.000	200
Αυστραλία	399.000	250
Βέλγιο	638.000	250
Γαλλία	4.704.000	700
Γερμανία	4.119.000	300
Δανία	226.000	100
Ελβετία	433.000	10
Η.Π.Α.	2.595.000	100
Ηνωμένο Βασίλειο	2.869.000	500
Ινδονησία	204.847.000	30-60
Ιρλανδία	43.000	25-30
Ισπανία	1.021.000	51
Καναδάς	940.000	30
Κόσοβο	2.104.000	100-120
Κυργιστάν	4.927.000	10
Μαρόκο	32.381.000	1500
Νορβηγία	144.000	40-50
Ολλανδία	914.000	120
Ρωσία	16.379.000	800
Σαουδική Αραβία	25.493.000	2.500
Σιγκαπούρη	721.000	1
Σουηδία	451.000	30
Τουρκία	74.660.000	400
Τυνησία	10.349.000	3.000
Φινλανδία	42.000	30

(Πηγές Παραρτημάτων: Lynch, 2015, CNN, Pew Research Center)